

Euroopan unionin virallinen lehti

L 207

Suomenkielinen laitos

Lainsäädäntö

53. vuosikerta

6. elokuuta 2010

Sisältö

I Lainsäätämisyjärjestyksessä hyväksyttävät säädökset

DIREKTIIVIT

- ★ Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2010/40/EU, annettu 7 päivänä heinäkuuta 2010, tieliikenteen älykkäiden liikennejärjestelmien käyttöönoton sekä tieliikenteen ja muiden liikennemuotojen rajapintojen puitteista ⁽¹⁾ 1
- ★ Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2010/45/EU, annettu 7 päivänä heinäkuuta 2010, elinsiirtoa varten tarkoitettujen ihmiselinten laatu- ja turvallisuusvaatimuksista 14

IV EY-sopimuksen, EU-sopimuksen ja Euratom-sopimuksen nojalla ennen 1. joulukuuta 2009 annetut säädökset

2010/417/EY:

- ★ Neuvoston ja neuvostossa kokoontuneiden Euroopan unionin jäsenvaltioiden hallitusten edustajien päätös, tehty 30 päivänä marraskuuta 2009, Euroopan yhteisön ja sen jäsenvaltioiden sekä Kanadan välisen lentoliikennesopimuksen allekirjoittamisesta ja väliaikaisesta soveltamisesta 30
- Kanadan sekä Euroopan yhteisön ja sen jäsenvaltioiden välinen lentoliikennesopimus 32

Hinta: 4 EUR

(¹) ETA:n kannalta merkityksellinen teksti

FI

Säädökset, joiden otsikot on painettu laihalla kirjasintyyppillä, ovat maatalouspolitiikan alaan kuuluvia juoksevien asioiden hoitoon liittyviä säädöksiä, joiden voimassaoloaika on yleensä rajoitettu.

Kaikkien muiden säädösten otsikot on painettu lihavalla kirjasintyyppillä ja merkitty tähdellä.

I

(Lainsäätämisyjärjestyksessä hyväksyttävät säädökset)

DIREKTIIVIT

EUROOPAN PARLAMENTIN JA NEUVOSTON DIREKTIIVI 2010/40/EU,

annettu 7 päivänä heinäkuuta 2010,

tieliikenteen älykkäiden liikennejärjestelmien käyttöönoton sekä tieliikenteen ja muiden liikennemuotojen rajapintojen puitteista

(ETA:n kannalta merkityksellinen teksti)

EUROOPAN PARLAMENTTI JA EUROOPAN UNIONIN NEUVOSTO, jotka

ottavat huomioon Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen ja erityisesti sen 91 artiklan,

ottavat huomioon Euroopan komission ehdotuksen,

ottavat huomioon Euroopan talous- ja sosiaalikomitean lausunnon ⁽¹⁾,

ovat kuulleet alueiden komiteaa,

noudattavat tavallista lainsäätämisyjärjestystä ⁽²⁾,

sekä katsovat seuraavaa:

(1) Euroopan talouden kasvuun ja kansalaisten liikkumistarpeisiin liittyvä tieliikenteen määrän lisääntyminen unionissa on keskeinen syy tieinfrastruktuurin ruuhkautumiseen ja energiankulutuksen kasvuun ja aiheuttaa ympäristöongelmia ja yhteiskunnallisia ongelmia.

(2) Näihin mittaviin haasteisiin ei pystytä vastaamaan pelkästään perinteisin toimenpitein, kuten nykyistä tieliikenneinfrastruktuuria laajentamalla. Unionissa tarvittavia ratkaisuja on haettava innovaatioista.

⁽¹⁾ EUVL C 277, 17.11.2009, s. 85.

⁽²⁾ Euroopan parlamentin kanta, vahvistettu 23 päivänä huhtikuuta 2009 (ei vielä julkaistu virallisessa lehdessä) ja neuvoston kanta, vahvistettu 10 päivänä toukokuuta 2010 (ei vielä julkaistu virallisessa lehdessä). Euroopan parlamentin kanta, vahvistettu 6 päivänä heinäkuuta 2010 (ei vielä julkaistu virallisessa lehdessä).

(3) Älykkäät liikennejärjestelmät (ITS) ovat kehittyneitä sovelluksia, joihin ei varsinaisesti sisälly älyä, mutta jotka pyrkivät tarjoamaan eri liikennemuotoja ja liikenteen hallintaa koskevia innovatiivisia palveluja ja jotka mahdollistavat sen, että eri käyttäjät saavat paremmin tietoa ja voivat hyödyntää liikenneverkkoja turvallisemmin, koordinoitummin ja ”älykkäämmin”.

(4) Älykkäissä liikennejärjestelmissä käytetään televiestintää, elektroniikkaa ja tietotekniikkaa yhdessä liikennetekniikan kanssa liikennejärjestelmien suunnitteluun, toteuttamiseen, käyttöön, ylläpitoon ja hallintaan. Tieto- ja viestintäteknologian hyödyntäminen tieliikennealalla ja tieliikenteen ja muiden liikennemuotojen rajapinnoilla auttaa merkittävästi parantamaan tieliikenteen ympäristönsuojelun tasoa, tehokkuutta, myös energiatehokkuutta, turvallisuutta ja turvaamista, myös vaarallisten aineiden kuljetuksissa, yleistä turvallisuutta sekä henkilö- ja tavarakuljetusten liikkuvuutta samalla, kun varmistetaan sisämarkkinoiden toiminta sekä kilpailukyvyyn ja työllisyystilanteen kohentuminen. Tällaiset ITS-sovellukset eivät kuitenkaan saisi vaikuttaa kansallista turvallisuutta koskeviin tai puolustuksen kannalta välttämättömiin asioihin.

(5) Tieto- ja viestintäteknologioiden hyödyntämisessä muissa liikennemuodoissa on tapahtunut edistystä, jonka olisi nyt näytävä myös tieliikennealalla varsinkin pyrkimyksissä kytkeä tieliikenne paremmin yhteen muiden liikennemuotojen kanssa.

(6) Joissakin jäsenvaltioissa tieliikenteessä on jo käytössä tällaisten teknologioiden kansallisia sovelluksia. Sovellusten käyttöönotto on kuitenkin hajanaista ja koordinoimatonta, eikä sen avulla pystytä tarjoamaan ITS-palvelujen maantieteellistä jatkuvuutta koko unionissa ja sen ulkoraajoilla.

- (7) Jotta voitaisiin varmistaa ITS-järjestelmien koordinoitu ja tuloksellinen käyttöönotto koko unionin laajuisesti, olisi otettava käyttöön määritykset, mukaan lukien tarvittaessa standardit, joissa määritellään yksityiskohtaisempia määräyksiä ja menettelyjä. Komission olisi ennen määritysten hyväksymistä arvioitava, noudattavatko ne tiettyjä liitteessä II vahvistettuja periaatteita. Ensivaiheessa olisi asetettava etusijalle ITS-järjestelmien kehityksen ja käyttöönoton neljä pääalaa. Näillä neljällä alalla olisi vahvistettava ensisijaiset toimenpiteet määritysten ja standardien kehittämiseksi ja käyttämiseksi. Jatkettaessa ITS-järjestelmien täytäntöönpanoa olisi asianomaisen jäsenvaltion nykyinen ITS-infrastruktuuri otettava huomioon teknologian kehityksen ja rahoitustoimien osalta.
- (8) Hyväksyttäessä säädös tämän direktiivin 6 artiklan 2 kohdan toisessa alakohdassa tarkoitettu tavoin olisi 5 artiklan 1 kohdan toinen virke vastaavasti muutettava.
- (9) Määrityksissä olisi otettava huomioon ja hyödynnettävä muun muassa kokemuksia ja tuloksia, joita älykkäiden liikennejärjestelmien alalla on jo saatu esimerkiksi komission huhtikuussa 2002 tekemän eSafety-aloitteen yhteydessä. Komissio on perustanut aloitteen puitteissa eSafety-foorumin, joka edistää ja panee täytäntöön suosituksia älykkäiden turvajärjestelmien kehittämisen, käyttöönoton ja käytön tueksi.
- (10) Tämän direktiivin säännöt ja menettelyt eivät koske ajoneuvoja, joita käytetään pääasiallisesti niiden historiallisen merkityksen vuoksi ja jotka on alun perin rekisteröity ja/tai tyyppihyväksytyt ja/tai otettu käyttöön ennen tämän direktiivin ja sen täytäntöönpanotoimenpiteiden voimaantuloa.
- (11) ITS-järjestelmien olisi rakennettava yhteentoimiville ratkaisuille, jotka perustuvat avoimiin ja julkisiin standardeihin ja jotka ovat syrjimättömästi kaikkien sovelluskehittäjien, palveluntarjoajien ja käyttäjien saatavilla.
- (12) ITS-sovellusten ja -palvelujen käyttöönotto ja käyttö edellyttää henkilötietojen käsittelyä. Henkilötietojen käsittelyssä olisi noudatettava unionin oikeutta, joka on säädetty erityisesti yksilöiden suojelusta henkilötietojen käsittelyssä ja näiden tietojen vapaasta liikkuvuudesta 24 päivänä lokakuuta 1995 annetussa Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivissä 95/46/EY⁽¹⁾ ja henkilötietojen käsittelystä ja yksityisyyden suojasta televiestinnän alalla 12 päivänä heinäkuuta 2002 annetussa Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivissä 2002/58/EY⁽²⁾. ITS-sovelluksiin olisi sovellettava muun muassa käyttötarkoituksen rajoittamista ja tietojen minimitointia koskevia periaatteita.
- (13) Nimettömyyttä yhtenä yksilöiden yksityisyyden suojaamiseen tähtäävistä periaatteista olisi kannustettava. ITS-sovellusten ja -palvelujen käyttöönoton tietosuojaan ja yksityisyyteen liittyvien kysymysten osalta komission olisi lisäksi tarvittaessa kuultava Euroopan tietosuojavaltuutettua ja pyydettävä lausuntoa direktiivin 95/46/EY 29 artiklan nojalla perustetulta tietosuojatyöryhmältä.
- (14) ITS-sovellusten ja -palvelujen, erityisesti liikenne- ja matkatietopalvelujen, käyttöönotto ja käyttö edellyttävät sellaisen tie-, liikenne- ja matkadatan käsittelyä ja käyttöä, joka on jäsenvaltioiden julkisen sektorin elinten hallussa. Käsittelyssä ja käytössä olisi noudatettava julkisen sektorin hallussa olevien tietojen uudelleenkäytöstä 17 päivänä marraskuuta 2003 annettua Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiiviä 2003/98/EY⁽³⁾.
- (15) Määrityksiin olisi asianmukaisissa tapauksissa sisällyttävä yksityiskohtaiset määräykset rakenneosien vaatimustenmukaisuuden tai käyttökelpoisuuden arvioinnissa käytettävästä menettelystä. Näiden määräysten olisi perustuttava tuotteiden kaupan pitämiseen liittyvistä yhteisistä puitteista 9 päivänä heinäkuuta 2008 tehtyyn Euroopan parlamentin ja neuvoston päätökseen N:o 768/2008/EY⁽⁴⁾ erityisesti vaatimustenmukaisuuden arviointimenettelyjen eri vaiheita koskevien moduulien osalta. Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivillä 2007/46/EY⁽⁵⁾ luodaan jo puitteet moottoriajoneuvojen, niiden osien samoin kuin niihin liittyvien laitteiden tyyppihyväksynnälle, ja Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivissä 2002/24/EY⁽⁶⁾ ja Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivissä 2003/37/EY⁽⁷⁾ vahvistetaan kaksi- ja kolmipyöräisten moottoriajoneuvojen sekä maatalous- tai metsätraktoreiden, niiden osien tai niihin liittyvien laitteiden tyyppihyväksyntää koskevat säännöt. Siksi olisi päällekkäistä työtä säästää mainittujen direktiivien soveltamisalaan kuuluvien laitteiden ja sovellusten vaatimustenmukaisuuden arvioinnista. Vaikka mainittuja direktiivejä sovelletaan ajoneuvoihin asennettaviin ITS-laitteisiin, niitä ei kuitenkaan sovelleta ajoneuvon ulkopuolisiin, tieinfrastruktuuriin liitettäviin ITS-laitteistoihin ja -ohjelmistoihin. Tällaisissa tapauksissa määrityksissä voitaisiin määrätä vaatimustenmukaisuuden arviointimenettelyistä. Menettelyt olisi rajoitettava siihen, mikä kussakin yksittäistapauksessa on tarpeen.

(1) EYVL L 281, 23.11.1995, s. 31.

(2) EUVL L 201, 31.7.2002, s. 37.

(3) EUVL L 345, 31.12.2003, s. 90.

(4) EUVL L 218, 13.8.2008, s. 82.

(5) EUVL L 263, 9.10.2007, s. 1.

(6) EYVL L 124, 9.5.2002, s. 1.

(7) EUVL L 171, 9.7.2003, s. 1.

- (16) ITS-sovelluksissa ja -palveluissa, jotka edellyttävät tarkkoja ja varmennettuja aika- ja sijaintipalveluja, olisi käytettävä satelliittipohjaista infrastruktuuria tai muuta teknologiaa, jolla saavutetaan vastaava tarkkuus kuten eläinten suojelusta kuljetuksen ja siihen liittyvien toimenpiteiden aikana 22 päivänä joulukuuta 2004 annetussa neuvoston asetuksessa (EY) N:o 1/2005 ⁽¹⁾ tai eurooppalaisten satelliittinavigointiohjelmien (EGNOS ja Galileo) toteuttamisesta 9 päivänä heinäkuuta 2008 annetussa Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksessa (EY) N:o 683/2008 ⁽²⁾, tarkoitettua infrastruktuuria ja teknologiaa.
- (17) ITS-sovellusten toteuttamisessa olisi käytettävä radiotaajuustunnistuslaitteiden (RFID) tai EGNOS/Galileo-järjestelmän kaltaisia innovatiivisia teknologioita erityisesti rahdin paikantamiseksi ja seuraamiseksi sen matkan aikana eri liikennemuodoissa.
- (18) Keskeisillä sidosryhmillä, kuten ITS-palveluntarjoajilla, ITS-käyttäjäjärjestöillä, liikenteen ja infrastruktuurialan toimijoilla, valmistusteollisuuden edustajilla, työmarkkinaosapuolilla, ammattijärjestöillä ja paikallisviranomaisilla olisi oltava mahdollisuus neuvoa komissiota ITS-järjestelmien käyttöönottoon unionissa liittyvissä kaupallisissa ja teknisissä kysymyksissä. Tätä varten komission olisi perustettava neuvoo-antava ITS-ryhmä varmistaen sidosryhmien ja jäsenvaltioiden kanssa tehtävän tiiviin yhteistyön. Neuvoo antavan ryhmän työskentelyn olisi oltava avointa ja sen tulokset olisi annettava tällä direktiivillä perustetun komitean käyttöön.
- (19) Hyväksyttäessä suuntaviivoja ja muita kuin sitovia toimia, joilla helpotetaan jäsenvaltioiden yhteistyötä älykkäiden liikennejärjestelmien ensisijaisten alojen osalta, samoin kuin jäsenvaltioiden raportointia ja työohjelmaa koskevien suuntaviivojen osalta, olisi varmistettava yhdenmukaisen täytäntöönpanon edellytykset.
- (20) Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen 291 artiklan mukaan yleiset säännöt ja periaatteet, joiden mukaisesti jäsenvaltiot valvovat komission täytäntöönpanovallan käyttöä, on vahvistettava etukäteen tavallista lainsäätämisyjärjestystä noudattaen annetulla asetuksella. Ennen kyseisen uuden asetuksen antamista olisi edelleen sovellettava menettelystä komissiolle siirrettyä täytäntöönpanovaltaa käytettäessä 28 päivänä kesäkuuta 1999 tehtyä neuvoston päätöstä 1999/468/EY ⁽³⁾, lukuun ottamatta valvonnan käsittävää sääntelymenettelyä, jota ei sovelleta.
- (21) Komissiolle olisi siirrettävä valta hyväksyä säädösvallan siirron nojalla annettavia delegoituja säädöksiä Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen 290 artiklan mukaisesti määrittysten hyväksymisen alalla. On erityisen tärkeää, että komissio toteuttaa valmistelutyön aikana asiamukaisia kuulemisia, myös asiantuntijatasolla.
- (22) Koordinoidun lähestymistavan takaamiseksi komission olisi varmistettava, että tällä direktiivillä perustetun komitean toiminta on johdonmukaista suhteessa toimintaan komiteoissa, jotka on perustettu sähköisten tiemaksujärjestelmien yhteentoimivuudesta yhteisössä 29 päivänä huhtikuuta 2004 annetulla Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivillä 2004/52/EY ⁽⁴⁾, tieliikenteen valvontalaitteista 20 päivänä joulukuuta 1985 annetulla neuvoston asetuksella (ETY) N:o 3821/85 ⁽⁵⁾, direktiivillä 2007/46/EY ja Euroopan yhteisön paikkatietoinfrastruktuurin (INSPIRE) perustamisesta 14 päivänä maaliskuuta 2007 annetulla Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivillä 2007/2/EY ⁽⁶⁾.
- (23) Jäsenvaltiot ja/tai yksityinen sektori eivät voi riittävällä tavalla saavuttaa tämän direktiivin tavoitetta, joka on yhteentoimivien älykkäiden liikennejärjestelmien koordinoitu ja yhtenäinen käyttöönotto koko unionissa, vaan se voidaan sen laajuuden ja vaikutusten vuoksi saavuttaa paremmin unionin tasolla, joten unioni voi toteuttaa toimenpiteitä Euroopan unionista tehdyn sopimuksen 5 artiklassa vahvistetun toissijaisuusperiaatteen mukaisesti. Mainitussa artiklassa vahvistetun suhteellisuusperiaatteen mukaisesti tässä direktiivissä ei ylitetä sitä, mikä on tämän tavoitteen saavuttamiseksi tarpeen.
- (24) Paremmasta lainsäädännöstä tehdyn toimielinten välisen sopimuksen 34 kohdan mukaisesti jäsenvaltioita kannustetaan laatimaan itseään varten ja unionin edun vuoksi omia taulukoitaan, joista ilmenee mahdollisuuksien mukaan tämän direktiivin ja kansallisen lainsäädännön osaksi saattamista koskevien toimenpiteiden välinen vastavuus, ja julkaisemaan ne,

OVAT HYVÄKSYNEET TÄMÄN DIREKTIIVIN:

1 artikla

Kohde ja soveltamisala

- Tällä direktiivillä perustetaan puitteet älykkäiden liikennejärjestelmien (ITS) koordinoidun ja johdonmukaisen käytönnoton ja käytön tukemiseksi unionissa, erityisesti jäsenvaltioiden rajojen yli, sekä vahvistetaan tätä varten tarvittavat yleiset edellytykset.
- Tässä direktiivissä säädetään 2 artiklassa tarkoitettujen ensisijaisten alojen kattamia toimia koskevien määrittysten kehittämisestä sekä, asian niin vaatiessa, tarvittavien standardien laatimisesta.
- Tätä direktiiviä sovelletaan tieliikennealan ITS-sovelluksiin ja -palveluihin sekä tieliikenteen ja muiden liikennemuotojen rajapintoihin, vaikuttamatta kuitenkaan kansallista turvallisuutta koskeviin tai puolustuksen kannalta tarpeellisiin asioihin.

⁽¹⁾ EUVL L 3, 5.1.2005, s. 1.

⁽²⁾ EUVL L 196, 24.7.2008, s. 1.

⁽³⁾ EYVL L 184, 17.7.1999, s. 23.

⁽⁴⁾ EUVL L 166, 30.4.2004, s. 124.

⁽⁵⁾ EYVL L 370, 31.12.1985, s. 8.

⁽⁶⁾ EUVL L 108, 25.4.2007, s. 1.

2 artikla

Ensisijaiset alat

1. Tässä direktiivissä pidetään määritysten ja standardien laatimista ja käyttöä koskevinä ensisijaisina aloina seuraavia:

- I tie-, liikenne- ja matkadatan optimaalinen käyttö;
- II liikenteen ja rahtitoimintojen hallintaan liittyvien ITS-palvelujen jatkuvuus;
- III tieliikenteen turvallisuuteen ja turvaamiseen liittyvät ITS-sovellukset;
- IV ajoneuvon yhdistäminen liikenneinfrastruktuuriin.

2. Ensisijaisten alojen soveltamisala määritellään tarkemmin liitteessä I.

3 artikla

Ensisijaiset toimet

Ensisijaisilla aloilla pidetään määritysten ja standardien laatimista ja käyttöä koskevinä liitteen I mukaisina ensisijaisina toimina seuraavia:

- a) EU:n laajuisten multimodaalisten matkatietopalvelujen tarjoaminen;
- b) EU:n laajuisten tosiaikaisten liikennetietopalvelujen tarjoaminen;
- c) datat ja menettelyt, joilla mahdollisuuksien mukaan tarjotaan liikenneturvallisuuteen liittyvät yleiset vähimmäisliikennetiedot ilmaiseksi käyttäjille;
- d) yhteentoimivan EU:n laajuisen hätäpuhelujärjestelmän (eCall) yhtenäinen tarjoaminen;
- e) turvallisia pysäköintialueita koskevien tietopalvelujen tarjoaminen kuorma-autoille ja hyötyajoneuvoille;
- f) turvallisia pysäköintialueita koskevien varauspalvelujen tarjoaminen kuorma-autoille.

4 artikla

Määritelmät

Tässä direktiivissä tarkoitetaan

- 1) 'älykkäillä liikennejärjestelmillä' ja 'ITS-järjestelmillä' järjestelmiä, joissa sovelletaan tieto- ja viestintäteknologiaa tieliikenteen alalla, mukaan lukien infrastruktuuri, ajoneuvot ja käyttäjät, ja liikenteen hallinnassa ja liikkuvuuden hallinnassa sekä rajapintoihin muiden liikennemuotojen kanssa;

- 2) 'yhteentoimivuudella' järjestelmien ja niiden osana toimivien liiketoimintaprosessien kykyä datanvaihtoon sekä tiedon ja tietämyksen jakamiseen;
- 3) 'ITS-sovelluksella' toiminnallista välinettä, jolla ITS-järjestelmää käytetään;
- 4) 'ITS-palvelulla' ITS-sovelluksen tarjoamista tarkoin määritellyissä organisatorisissa ja toiminnallisissa puitteissa tavoitteena parantaa käyttäjäturvallisuutta, tehokkuutta tai mukavuutta ja/tai helpottaa tai tukea kuljetus- ja matkatoimintoja;
- 5) 'ITS-palveluntarjoajalla' mitä tahansa julkista tai yksityistä ITS-palvelun tarjoajaa;
- 6) 'ITS-käyttäjällä' mitä tahansa ITS-sovelluksen tai -palvelun käyttäjää, mukaan lukien matkustajat, suojattomat tienkäyttäjät, tieinfrastruktuurin käyttäjät ja ylläpitäjät, kaluston hallinnoijat ja pelastustoimintaorganisaatiot;
- 7) 'suojattomilla tienkäyttäjillä' motorisoimattomia tienkäyttäjiä, kuten jalankulkijoita ja pyöräilijöitä, sekä moottoripyöräilijöitä ja vammaisia tai liikuntarajoitteisia henkilöitä ja henkilöitä, joiden suuntataju on heikentynyt;
- 8) 'mukana kulkevalla laitteella' kannettavaa tieto- tai viestintäteknistä laitetta, joka voidaan viedä ajoneuvon sisälle avustamaan ajamisessa ja/tai kuljetustoiminnoissa;
- 9) 'järjestelmälustalla' ajoneuvossa tai sen ulkopuolella olevaa yksikköä, joka mahdollistaa ITS-sovellusten ja -palvelujen käyttöönoton, tarjonnan, käytön ja yhdistämisen;
- 10) 'arkkitehtuurilla' mallikuvausta, jossa määritellään tietyn järjestelmän rakenne, käyttäytyminen ja sen yhdistyminen toimintaympäristöön;
- 11) 'rajapinnalla' järjestelmien välistä menetelmäkokonaisuutta, jonka avulla ne voivat liittyä toisiinsa ja olla keskenään vuorovaikutuksessa;
- 12) 'yhteensopivuudella' laitteen tai järjestelmän yleistä kykyä toimia toisen laitteen tai järjestelmän kanssa ilman muutoksia;
- 13) 'palvelujen jatkuvuudella' mahdollisuutta varmistaa saumatottomat palvelut liikenneverkoissa koko unionissa;
- 14) 'tiedatalla' dataa maanteiden infrastruktuurin ominaisuuksista, kuten kiinteistä liikennemerkeistä tai niiden säännönmukaisista turvallisuustekijöistä;
- 15) 'liikennedatalla' aiempaa ja tosiaikaista dataa tieliikenteen ominaisuuksista;

- 16) 'matkadataalla' perusdataa, kuten julkisen liikenteen aikatauluja ja hintoja, jota tarvitaan multimodaalisten matkatietojen tarjoamiseksi ennen matkaa ja sen aikana helpottamaan matkan suunnittelua, varaamista ja muuttamista;
- 17) 'määrityksellä' sitovaa toimenpidettä, jossa vahvistetaan määräyksiä, jotka sisältävät vaatimuksia, menettelyjä tai muita asiaa koskevia sääntöjä;
- 18) 'standardilla' teknisiä standardeja ja määräyksiä koskevien tietojen toimittamisessa noudatettavasta menettelystä 22 päivänä kesäkuuta 1998 annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 98/34/EY⁽¹⁾ 1 artiklan 6 kohdassa määriteltyä standardia.

5 artikla

ITS-järjestelmien käyttöönotto

1. Jäsenvaltioiden on toteutettava tarvittavat toimenpiteet sen varmistamiseksi, että komission 6 artiklan mukaisesti hyväksymiä määräyksiä sovelletaan liitteessä II vahvistettuja periaatteita noudattaen ITS-sovelluksiin ja -palveluihin, kun nämä otetaan käyttöön. Tämä ei rajoita kunkin jäsenvaltion oikeutta päättää itse tällaisten sovellusten ja palvelujen käyttöönotosta alueellaan. Tämä oikeus ei vaikuta 6 artiklan 2 kohdan toisen alakohdan nojalla mahdollisesti annettaviin säädöksiin.

2. Jäsenvaltioiden on myös pyrittävä tekemään yhteistyötä ensisijaisilla aloilla siinä määrin kuin määräyksiä ei ole hyväksytty.

6 artikla

Määritykset

1. Komissio hyväksyy ensin määräykset, jotka ovat tarpeen ITS-järjestelmien käyttöönoton ja operatiivisen käytön yhteensopivuuden, yhteentoimivuuden ja jatkuvuuden varmistamiseksi ensisijaisten toimien osalta.

2. Komissio pyrkii hyväksymään määräykset yhden tai useamman ensisijaisen toimen osalta 27 päivään helmikuuta 2013 mennessä.

Viimeistään 12 kuukauden kuluttua ensisijaista toimea koskevien tarvittavien määräysten hyväksymisestä komissio antaa tarvittaessa Euroopan parlamentille ja neuvostolle Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen 294 artiklan mukaisesti, tehtyään vaikutustenarvioinnin, johon sisältyy kustannus-hyötyanalyysi, kyseisen ensisijaisen toimen käyttöönottoa koskevan ehdotuksen.

3. Kun ensisijaisia toimia koskevat tarvittavat määräykset on laadittu, komissio hyväksyy määräykset, joilla varmistetaan ITS-

järjestelmien käyttöönoton ja operatiivisen käytön yhteensopivuus, yhteentoimivuus ja jatkuvuus ensisijaisten alojen muiden toimien osalta.

4. Tarvittaessa määräyksiin on sisällytettävä niiden kattamasta alasta riippuen yksi tai useampi seuraavanlaisista määräyksistä:

- toiminnalliset määräykset, jotka kuvaavat eri sidosryhmien asemaa ja niiden välistä tietovirtaa;
- tekniset määräykset, jotka tarjoavat tekniset keinot toiminnallisten määräysten noudattamiseksi;
- organisatoriset määräykset, jotka kuvaavat menettelyjä koskevia eri sidosryhmille asetettuja velvoitteita;
- palvelua koskevat määräykset, jotka kuvaavat ITS-sovellusten ja -palvelujen eri palvelutasot ja niiden sisällön.

5. Määrityksissä on myös tarvittaessa määriteltävä edellytykset, joilla jäsenvaltiot voivat ilmoitettuaan asiasta komissiolle vahvistaa täydentäviä sääntöjä ITS-palvelujen tarjoamiselle koko alueellaan tai osassa aluettaan, edellyttäen että tämä ei haittaa yhteentoimivuutta, sanotun kuitenkin rajoittamatta direktiivin 98/34/EY mukaisia menettelyjä.

6. Määrityksien on tarvittaessa perustuttava 8 artiklassa tarkoitettuihin standardeihin.

Määrityksiin on tarvittaessa sisällyttävä päätöksen N:o 768/2008/EY mukainen vaatimustenmukaisuuden arviointi.

Määrityksien on oltava liitteessä II vahvistettujen periaatteiden mukaisia.

7. Komissio tekee vaikutustenarvioinnin, johon sisältyy kustannus-hyötyanalyysi, ennen määräyksien hyväksymistä.

7 artikla

Delegoidut säädökset

1. Komissio voi hyväksyä säädösvallan siirron nojalla annettavia delegoituja säädöksiä Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen 290 artiklan mukaisesti määräyksien osalta. Delegoituja säädöksiä hyväksyessään komissio noudattaa tämän direktiivin asiaankuuluvia säännöksiä, erityisesti 6 artiklaa ja liitettä II.

2. Kustakin ensisijaisesta toimesta hyväksytään erillinen delegoitu säädös.

3. Tässä artiklassa tarkoitettujen delegoitujen säädösten osalta sovelletaan 12, 13 ja 14 artiklassa säädettyä menettelyä.

⁽¹⁾ EYVL L 204, 21.7.1998, s. 37.

8 artikla

Standardit

1. ITS-järjestelmien käyttöönnoton ja operatiivisen käytön yhteentoimivuuden, yhteensopivuuden ja jatkuvuuden varmistamiseksi tarvittavat standardit on laadittava ensisijaisilla aloilla sekä ensisijaisia toimia varten. Tätä varten Euroopan komissio pyytää 15 artiklassa tarkoitettua komiteaa kuultuaan direktiivissä 98/34/EY säädettyä menettelyä noudattaen asiaankuuluvia standardointielimiä toteuttamaan kaikki tarvittavat toimet, jotta nämä standardit voidaan hyväksyä nopeasti.

2. Annettaessa toimeksiantoa standardointielimille on noudatettava liitteessä II vahvistettuja periaatteita ja 6 artiklan mukaisesti hyväksytyyn eritelämään mahdollisesti sisältyviä toiminnallisia määräyksiä.

9 artikla

Ei-sitovat toimenpiteet

Komissio voi 15 artiklan 2 kohdassa tarkoitettua neuvoo-antavaa menettelyä noudattaen hyväksyä suuntaviivoja ja muita ei-sitovia toimenpiteitä helpottaakseen jäsenvaltioiden yhteistyötä ensisijaisilla aloilla.

10 artikla

Tietosuojaa, tietoturvaluutta ja tietojen uudelleenkäyttöä koskevat säännöt

1. Jäsenvaltioiden on varmistettava, että ITS-sovellusten ja -palvelujen toteuttamisen yhteydessä henkilötietojen käsittelyssä noudatetaan perusoikeuksien ja yksilön vapauksien suojelua koskevia unionin sääntöjä, erityisesti direktiiviä 95/46/EY ja direktiiviä 2002/58/EY.

2. Jäsenvaltioiden on erityisesti varmistettava, että henkilötiedot suojataan väärinkäytöksiltä, kuten luvattomalta käytöltä, muokkaamiselta tai häviämiseltä.

3. Yksityisyyden varmistamiseksi ITS-sovellusten ja -palvelujen toteuttamisessa on tarvittaessa rohkaistava käyttämään mahdollisuuksien mukaan nimettömiä tietoja, sanotun kuitenkaan rajoittamatta 1 kohdan soveltamista.

Henkilötietoja saa käsitellä vain, jos niiden käsittely on tarpeen ITS-sovellusten ja -palvelujen toteuttamiseksi, sanotun kuitenkaan rajoittamatta direktiivin 95/46/EY soveltamista.

4. Direktiivin 95/46/EY soveltamisen osalta ja erityisesti, jos käsittely koskee erityisiä henkilötietoryhmiä, jäsenvaltioiden on

myös varmistettava, että tällaisten henkilötietojen käsittelyn edellyttämää suostumusta koskevia sääntöksiä noudatetaan.

5. Sovelletaan direktiiviä 2003/98/EY.

11 artikla

Vastuukysymyksiä koskevat säännöt

Jäsenvaltioiden on varmistettava, että vastuukysymykset, jotka koskevat ITS-sovellusten ja -palvelujen käyttöönottoa ja käyttöä 6 artiklan mukaisesti hyväksytyissä määrityksissä määrätyn mukaisesti, käsitellään unionin oikeuden, mukaan lukien erityisesti tuotevastuuta koskevien jäsenvaltioiden lakien, asetusten ja hallinnollisten määräysten lähentämisestä 25 päivänä heinäkuuta 1985 annettu neuvoston direktiivi 85/374/ETY⁽¹⁾, ja asiaankuuluvan kansallisen lainsäädännön mukaisesti.

12 artikla

Siirretyn säädösvallan käyttäminen

1. Siirretään komissiolle seitsemän vuoden ajaksi 27 päivästä elokuuta 2010 alkaen valta antaa 7 artiklassa tarkoitettuja delegoituja säädöksiä. Komissio esittää siirrettyä säädösvaltaa koskevan kertomuksen viimeistään kuusi kuukautta ennen 27 päivänä elokuuta 2010 alkavan viiden vuoden kauden päättymistä.

2. Heti kun komissio on hyväksynyt delegoidun säädöksen, se antaa säädöksen tiedoksi samanaikaisesti Euroopan parlamentille ja neuvostolle.

3. Komissiolle siirrettyyn valtaan antaa delegoituja säädöksiä sovelletaan 13 ja 14 artiklassa säädettyjä ehtoja.

13 artikla

Säädösvallan siirron peruuttaminen

1. Euroopan parlamentti tai neuvosto voi peruuttaa 7 artiklassa tarkoitetun säädösvallan siirron.

2. Toimielin, joka on aloittanut sisäisen menettelyn päättääkseen, peruuttaako se säädösvallan siirron, pyrkii ilmoittamaan asiasta toiselle toimielimelle ja komissiolle kohtuullisessa ajassa ennen lopullisen päätöksen tekemistä sekä ilmoittaa samalla, mitä siirrettyä säädösvaltaa mahdollinen peruuttaminen koskee, ja mainitsee peruuttamisen syyt.

3. Peruuttamispäätöksellä lopetetaan päätöksessä mainittu säädösvallan siirto. Päätös tulee voimaan joko välittömästi tai jonakin myöhempänä, siinä mainittuna päivänä. Päätös ei vaikuta aiemmin annettujen delegoitujen säädösten voimassaoloon. Se julkaistaan *Euroopan unionin virallisessa lehdessä*.

⁽¹⁾ EYVL L 210, 7.8.1985, s. 29.

14 artikla

Delegoitujen säädösten vastustaminen

1. Euroopan parlamentti ja neuvosto voivat vastustaa delegoitua säädöstä kahden kuukauden kuluessa siitä, kun säädös on annettu tiedoksi.

Euroopan parlamentin tai neuvoston aloitteesta tätä määräaika pidennetään kahdella kuukaudella.

2. Jos Euroopan parlamentti tai neuvosto ei ole määräajan päättyessä vastustanut delegoitua säädöstä, se julkaistaan *Euroopan unionin virallisessa lehdessä* ja se tulee voimaan siinä mainittuna päivänä.

Delegoitu säädös voidaan julkaista *Euroopan unionin virallisessa lehdessä* ja se voi tulla voimaan ennen tämän määräajan päättymistä, jos Euroopan parlamentti ja neuvosto ovat molemmat ilmoittaneet komissiolle aikeestaan olla vastustamatta säädöstä.

3. Jos Euroopan parlamentti tai neuvosto vastustaa delegoitua säädöstä, se ei tule voimaan. Säädöstä vastustava toimielin esittää syyt, miksi se vastustaa delegoitua säädöstä.

15 artikla

Komiteamenettely

1. Komissiota avustaa Euroopan ITS-komitea (EIC).

2. Jos tähän kohtaan viitataan, sovelletaan päätöksen 1999/468/EY 3 ja 7 artiklaa ottaen huomioon mainitun päätöksen 8 artiklan säännökset.

16 artikla

Euroopan neuvoo-antava ITS-ryhmä

Komissio perustaa Euroopan neuvoo-antavan ITS-ryhmän, joka neuvoo sitä ITS-järjestelmien käyttöönottoon ja käyttöön unionissa liittyvissä kaupallisissa ja teknisissä kysymyksissä. Ryhmä koostuu asiaankuuluvien ITS-palveluntarjoajien, käyttäjäjärjestöjen, liikenteen ja infrastruktuurialan toimijoiden, valmistusteollisuuden, työmarkkinaosapuolten, ammattijärjestöjen, paikallisviranomaisten ja muiden asiaankuuluvien tahojen korkean tason edustajista.

17 artikla

Raportointi

1. Jäsenvaltioiden on toimitettava komissiolle 27 päivään elokuuta 2011 mennessä raportti kansallisista toimistaan ja hankkeistaan ensisijaisilla aloilla.

2. Jäsenvaltioiden on toimitettava komissiolle 27 päivään elokuuta 2012 mennessä tiedot seuraaviksi viideksi vuodeksi suunnitelluista kansallisista ITS-toimista.

Jäsenvaltioiden raportointia koskevat suuntaviivat hyväksytään 15 artiklan 2 kohdassa tarkoitettua neuvoo-antavaa menettelyä noudattaen.

3. Ensimmäisen raportin jälkeen jäsenvaltioiden on raportoitava kolmen vuoden välein 1 kohdassa tarkoitettujen toimien toteutuksen edistymisestä.

4. Komissio antaa Euroopan parlamentille ja neuvostolle kolmen vuoden välein tämän direktiivin täytäntöönpanossa saavutettua edistystä koskevan kertomuksen. Kertomukseen liittyy analyysi myös 5–11 artiklan ja 16 artiklan toimivuudesta ja täytäntöönpanosta sekä käytetystä ja tarvittavasta rahoituksesta ja siinä arvioidaan tarvittaessa, onko tätä direktiiviä muutettava.

5. Komissio hyväksyy työohjelman 15 artiklan 2 kohdassa tarkoitettua neuvoo-antavaa menettelyä noudattaen 27 päivään helmikuuta 2011 mennessä. Työohjelman on sisällettävä tavoitteet ja päivämäärät ohjelman täytäntöönpanolle joka vuodelle, ja tarvittaessa siinä on ehdotettava tarpeellisia muutoksia.

18 artikla

Saattaminen osaksi kansallista lainsäädäntöä

1. Jäsenvaltioiden on saatettava tämän direktiivin noudattamisen edellyttämät lait, asetukset ja hallinnolliset määräykset voimaan 27 päivään helmikuuta 2012 mennessä.

Näissä jäsenvaltioiden antamissa säädöksissä on viitattava tähän direktiiviin tai niihin on liitettävä tällainen viittaus, kun ne virallisesti julkaistaan. Jäsenvaltioiden on säädettävä siitä, miten viittaukset tehdään.

2. Jäsenvaltioiden on toimitettava tässä direktiivissä tarkoitettua kysymyksistä antamansa keskeiset kansalliset säännökset kirjallisina komissiolle.

*19 artikla***Voimaantulo**

Tämä direktiivi tulee voimaan kahdentenakymmenentenä päivänä sen jälkeen, kun se on julkaistu *Euroopan unionin virallisessa lehdessä*.

*20 artikla***Osoitus**

Tämä direktiivi on osoitettu kaikille jäsenvaltioille.

Tehty Strasbourgissa 7 päivänä heinäkuuta 2010.

Euroopan parlamentin puolesta

Puhemies

J. BUZEK

Neuvoston puolesta

Puheenjohtaja

O. CHASTEL

LIITE I

ENSISIJAISET ALAT JA TOIMET

(2 ja 3 artiklassa tarkoitetut)

– **Ensisijainen ala I: Tie-, liikenne- ja matkadatan optimaalinen käyttö**

Tie-, liikenne- ja matkadatan optimaaliseen käyttöön liittyvien määritysten ja standardien on sisällettävä seuraavat määritykset:

1. Ensisijaista toimea a koskevat määritykset:

Tarvittavien vaatimusten määrittely EU:n laajuisten multimodaalisten matkapalvelujen saamiseksi tarkoiksi ja ITS-käyttäjien saataville rajojen yli seuraavasti:

- Multimodaalisia matkatietoja varten käytettävä olemassa oleva ja tarkka tie- ja tosiaikainen liikennedatan ovat ITS-palveluntarjoajien saatavilla ja käytettävissä, sanotun kuitenkin rajoittamatta turvallisuutta ja liikenteen hallintaa rajoittavien tekijöiden huomioon ottamista.
- Helpotetaan sähköistä tiedonvaihtoa rajojen yli asiaankuuluvien viranomaisten ja sidosryhmien sekä asianomaisten ITS-palveluntarjoajien välillä.
- Asiaankuuluvat viranomaiset ja sidosryhmät päivittävät riittävän usein multimodaalisia matkatietoja varten käytettävään saatavilla olevan tie- ja liikennedatan.
- ITS-palveluntarjoajat päivittävät multimodaaliset matkatiedot riittävän usein.

2. Ensisijaista toimea b koskevat määritykset:

Tarvittavien vaatimusten määrittely EU:n laajuisten tosiaikaisten liikennetietopalvelujen saamiseksi tarkoiksi ja ITS-käyttäjien saataville rajojen yli seuraavasti:

- Tosiaikaisia liikennetietoja varten käytettävä olemassa oleva ja tarkka tie- ja tosiaikainen liikennedatan ovat ITS-palveluntarjoajien saatavilla ja käytettävissä, sanotun kuitenkin rajoittamatta turvallisuutta ja liikenteen hallintaa rajoittavien tekijöiden huomioon ottamista.
- Sähköistä tiedonvaihtoa rajojen yli helpotetaan asiaankuuluvien viranomaisten ja sidosryhmien sekä asianomaisten ITS-palveluntarjoajien välillä.
- Asiaankuuluvat viranomaiset ja sidosryhmät päivittävät riittävän usein tosiaikaisia liikennetietoja varten käytettävään saatavilla olevan tie- ja liikennedatan.
- ITS-palveluntarjoajat päivittävät tosiaikaiset liikennetiedot riittävän usein.

3. Ensisijaisia toimia a ja b koskevat määritykset:

3.1 Tarvittavien vaatimusten määrittely asianomaisten viranomaisten ja/tai soveltuvin osin yksityisen sektorin suorittamaa tie- ja liikennedatan (esim. liikennevirtasuunnitelmat, liikennesäännöt ja reittisuositukset erityisesti raskaille tavarankuljetusajoneuvoille) keräämistä varten sekä tie- ja liikennedatan tarjoamiseksi ITS-palveluntarjoajille seuraavasti:

- Asiaankuuluvien viranomaisten ja/tai yksityisen sektorin keräämä olemassa oleva tie- ja liikennedatan (esim. liikennevirtasuunnitelmat, liikennesäännöt ja reittisuositukset) on ITS-palveluntarjoajien saatavilla.
- Helpotetaan sähköistä tiedonvaihtoa asiaankuuluvien viranomaisten ja ITS-palveluntarjoajien välillä.
- Asiaankuuluvat viranomaiset ja/tai soveltuvin osin yksityinen sektori päivittävät tie- ja liikennedatan (esim. liikennevirtasuunnitelmat, liikennesäännöt ja reittisuositukset) riittävän usein.
- ITS-palveluntarjoajat päivittävät tätä tie- ja liikennedatata käyttävät ITS-palvelut ja -sovellukset riittävän usein.

3.2 Tarvittavien vaatimusten määrittely digitaalisissa kartoissa käytettävän tie-, liikenne- ja kuljetuspalveludatan saamiseksi tarkaksi ja mahdollisuuksien mukaan digitaalikarttojen tuottajien ja palveluntarjoajien saataville seuraavasti:

- Digitaalisissa kartoissa käytettävä olemassa oleva tie- ja liikennedata on digitaalikarttojen tuottajien ja palveluntarjoajien saatavilla.
- Helpotetaan sähköistä tiedonvaihtoa asiaankuuluvien viranomaisten ja sidosryhmien sekä digitaalikarttojen yksityisten tuottajien ja palveluntarjoajien välillä.
- Asiaankuuluvat viranomaiset ja sidosryhmät päivittävät digitaalikartoissa käytettävän tie- ja liikennedatan riittävän usein.
- Digitaalikarttojen tuottajat ja palveluntarjoajat päivittävät digitaalikartat riittävän usein.

4. Ensisijaista toimea c varten tarvittavat määritykset:

Vähimmäisvaatimusten määrittely tieliikenteen turvallisuuteen liittyvälle ”yleiselle liikennetiedolle”, joka toimitetaan mahdollisuuksien mukaan ilmaiseksi kaikille käyttäjille, sekä niiden vähimmäissisällölle seuraavasti:

- Määritellään ja otetaan käyttöön vakiomuotoinen luettelo turvallisuuteen liittyvistä liikennetapahtumista (”yleiset liikenneviestit”), jotka olisi toimitettava ilmaiseksi ITS-käyttäjille.
- ”Yleiset liikenneviestit” ovat yhteensopivia tosiaikaista liikennetietoa ja multimodaalista matkatietoa tarjoavien ITS-palvelujen kanssa, ja ne sisällytetään kyseisiin palveluihin.

– **Ensisijainen ala II: Liikenteen ja rahtitoimintojen hallintaan liittyvien ITS-palvelujen jatkuvuus**

Määrityksien ja standardien, jotka liittyvät liikenteen ja rahtitoimintojen hallintapalvelujen jatkuvuuteen ja yhteentoimivuuteen erityisesti TEN-T-verkossa, on sisällettävä seuraavat määritykset:

1. Muita toimia varten tarvittavat määritykset:

1.1 Tarvittavien toimenpiteiden määrittely sellaisen EU:n ITS-perusarkkitehtuurin kehittämiseksi, jossa käsitellään erityisesti ITS-järjestelmiin liittyviä yhteentoimivuuden, palvelujen jatkuvuuden ja multimodaalisuuden näkökohtia, myös esimerkiksi multimodaalista yhteentoimivaa lipunmyyntiä, ja jonka puitteissa jäsenvaltiot ja niiden toimivaltaiset viranomaiset voivat yhteistyössä yksityisen sektorin kanssa kehittää omia ITS-arkkitehtuurejaan kansallista, alueellista ja paikallista liikkuvuutta varten.

1.2 Tarvittavien vähimmäisvaatimusten määrittely matkustajaliikenteen hallintaan liittyvien ITS-palvelujen, erityisesti rajatylittävien palvelujen, jatkuvuudelle eri liikennemuotojen välillä seuraavasti:

- Helpotetaan asiaankuuluvien liikennetieto- tai liikenteenohjauskeskusten ja eri sidosryhmien välistä liikennedatan ja -tiedon sähköistä vaihtoa rajojen yli ja tarvittaessa alueiden välillä tai kaupunkialueiden ja kaupunkien välisten alueiden välillä.
- Käytetään vakiomuotoisia tietovirtoja tai liikenteen rajapintoja asiaankuuluvien liikennetieto- tai liikenteenohjauskeskusten ja eri sidosryhmien välillä.

1.3 Tarvittavien vähimmäisvaatimusten määrittely tavaraliikenteen hallintaan liittyvien ITS-palvelujen jatkuvuudelle liikennekäytävillä ja eri liikennemuotojen välillä seuraavasti:

- Helpotetaan asiaankuuluvien liikennetieto- tai liikenteenohjauskeskusten ja eri sidosryhmien välistä liikennedatan ja -tiedon sähköistä vaihtoa rajojen yli ja tarvittaessa alueiden välillä tai kaupunkialueiden ja kaupunkien välisten alueiden välillä.
- Käytetään vakiomuotoisia tietovirtoja tai liikenteen rajapintoja asiaankuuluvien liikennetieto- tai liikenteenohjauskeskusten ja eri sidosryhmien välillä.

1.4 Tarvittavien toimenpiteiden määrittely rahtikuljetusten logistiikkaan (eFreight) liittyvien ITS-sovellusten (erityisesti rahdin seuranta ja jäljitys koko matkan ajan ja eri liikennemuotojen välillä) toteuttamiseksi seuraavasti:

- Asiaankuuluvat ITS-teknologiat ovat ITS-sovellusten kehittäjien saatavilla ja nämä käyttävät kyseisiä teknologioita.
- Paikannustietoja koskevat tulokset sisällytetään liikenteenhallintaohjelmistoihin ja -keskuksiin.

1.5 Tarvittavien rajapintojen määrittely kaupunkiliikenteen ITS-arkkitehtuurin ja eurooppalaisen ITS-arkkitehtuurin yhteentoimivuuden ja yhteensopivuuden varmistamiseksi seuraavasti:

- Julkista liikennettä, matkasuunnittelua, liikenteen kysyntää, liikennettä ja pysäköintiä koskeva data on kaupunkiliikenteen ohjauskeskusten ja palveluntarjoajien saatavilla.
- Helpotetaan sähköistä tiedonvaihtoa julkisen ja yksityisen kaupunkiliikenteen eri ohjauskeskusten ja palveluntarjoajien sekä kaikkien mahdollisten liikennemuotojen välillä.
- Kaikki merkityksellinen data ja tieto on yhdistetty samaan arkkitehtuuriin.

– **Ensisijainen ala III: Tieliikenteen turvallisuuteen ja turvaamiseen liittyvät ITS-sovellukset**

Tieliikenteen turvallisuuteen ja turvaamiseen liittyviä ITS-sovelluksia koskevien määrätyksien ja standardien on sisällettävä seuraavat määrätykset:

1. Ensisijaista toimea d koskevat määrätykset:

Tarvittavien toimenpiteiden määrittely yhteentoimivan EU:n laajuisen hätäpuhelukeskustuksen (eCall) yhtenäiseksi tarjoamiseksi seuraavasti:

- Tiedonvaihtoon tarvittava ajoneuvon sisäinen ITS-data on saatavilla.
- Ajoneuvoista lähetettävän datan vastaanottavilla hälytyskeskuksilla on saatavilla tarvittavat laitteistot.
- Helpotetaan sähköistä datanvaihtoa ajoneuvojen ja hälytyskeskusten välillä.

2. Ensisijaista toimea e koskevat määrätykset:

Tarvittavien toimenpiteiden määrittely ITS-pohjaisten tietopalvelujen tarjoamiseksi kuorma-autojen ja hyötyajoneuvojen turvallisia pysäköintialueita varten erityisesti tienvarsien palvelu- ja levähdysalueilla seuraavasti:

- Tienvarsipysäköintiä koskevat tiedot ovat käyttäjien saatavilla.
- Helpotetaan tienvarsipysäköintialueiden, pysäköintihallien ja ajoneuvojen välistä sähköistä tiedonvaihtoa.

3. Ensisijaista toimea f koskevat määrätykset:

Tarvittavien toimenpiteiden määrittely ITS-pohjaisten varauspalvelujen tarjoamiseksi kuorma-autojen ja hyötyajoneuvojen turvallisia pysäköintialueita varten seuraavasti:

- Tienvarsipysäköintiä koskevat tiedot ovat käyttäjien saatavilla.
- Helpotetaan tienvarsipysäköintialueiden, pysäköintihallien ja ajoneuvojen välistä sähköistä tiedonvaihtoa.
- Yhdistetään ajoneuvojen ja pysäköintitilojen asiaankuuluvat ITS-teknologiat vapaita pysäköintipaikkoja koskevan tiedon päivittämiseksi varaamistarkoituksiin.

4. Muita toimia koskevat määräykset:
  - 4.1 Tarvittavien toimenpiteiden määrittely sen tukemiseksi, että tienkäyttäjien on turvallista käyttää ajoneuvossa olevia käyttöliittymiä ja mukana kulkevia laitteita ajoneuvolla ajamisen ja/tai kuljetustoiminnon tukemiseksi ja että ajoneuvon sisäinen tiedonsiirto on suojattua.
  - 4.2 Tarvittavien toimenpiteiden määrittely suojattomien tienkäyttäjien turvallisuuden ja mukavuuden parantamiseksi kaikkien asiaankuuluvien ITS-sovellusten osalta.
  - 4.3 Tarvittavien toimenpiteiden määrittely kuljettajia tukevien kehittyneiden tietojärjestelmien yhdistämiseksi direktiivien 2007/46/EY, 2002/24/EY ja 2003/37/EY soveltamisalaan kuulumattomiin ajoneuvoihin ja tieinfrastruktuuriin.

– **Ensisijainen ala IV: Ajoneuvon yhdistäminen liikenneinfrastruktuuriin**

Ajoneuvon yhdistämistä liikenneinfrastruktuuriin koskeviin ITS-määrityksiin ja -standardeihin on sisällyttävä seuraavat määräykset:

1. Muita toimia koskevat määräykset:
  - 1.1 Tarvittavien toimenpiteiden määrittely erilaisten ITS-sovellusten yhdistämiseksi avoimeen ajoneuvon sisäiseen järjestelmälustaan seuraavasti:
    - Määritetään olemassa tai suunnitteilla olevien ITS-sovellusten toiminnalliset vaatimukset.
    - Määritellään avoin järjestelmäarkkitehtuuri, jossa määritellään infrastruktuurijärjestelmien ja -toimintojen yhteentoimivuutta tai yhteenliitettävyyttä varten tarvittavat toiminnot ja rajapinnat.
    - Sisällytetään tulevat uudet tai päivitettyt ITS-sovellukset helpokäyttöisesti ajoneuvon sisäiseen avoimeen järjestelmälustaan.
    - Käytetään standardointiprosessia arkkitehtuurin ja ajoneuvon sisäisten avoimien järjestelmien määrittelyssä.
  - 1.2 Tarvittavien toimenpiteiden määrittely vuorovaikutteisten (ajoneuvo-ajoneuvo, ajoneuvo-infrastruktuuri, infrastruktuuri-infrastruktuuri) järjestelmien kehityksen ja täytäntöönpanon edistämiseksi edelleen seuraavasti:
    - Helpotetaan ajoneuvojen välistä, infrastruktuurien välistä sekä ajoneuvon ja infrastruktuurin välistä datan- ja tiedonvaihtoa.
    - Asiaankuuluva vaihdettava data tai tieto on asianomaisten ajoneuvo- tai tieinfrastruktuuri-osapuolten saatavilla.
    - Käytetään vakionuotoisia viestejä ajoneuvon ja infrastruktuurin välisessä datan- tai tiedonvaihdossa.
    - Määritellään viestintäinfrastruktuuri, jota tarvitaan ajoneuvojen välisessä, infrastruktuurien välisessä sekä ajoneuvon ja infrastruktuurin välisessä datan- tai tiedonvaihdossa.
    - Käytetään standardointiprosesseja tarvittavien arkkitehtuurien määrittelyssä.

LIITE II

ITS-JÄRJESTELMIEN MÄÄRITYKSIEN JA KÄYTTÖNOTON PERIAATTEET

(5, 6 ja 8 artiklassa tarkoitetut)

Määrittämisen hyväksymisen, standardeja koskevien toimeksiantojen sekä ITS-sovellusten ja palvelujen valinnan ja käyttöönoton on perustuttava tarpeiden arviointiin, johon osallistuvat kaikki asiaankuuluvat sidosryhmät, ja niissä on noudatettava jäljempänä esitettäviä periaatteita. Näiden toimenpiteiden on:

- a) **oltava tuloksellisia** – edistetään konkreettisesti tieliikenteen keskeisten haasteiden ratkaisemista Euroopassa (esim. ruuhkien vähentäminen, päästöjen vähentäminen, energiatehokkuuden parantaminen, paremman turvallisuustason saavuttaminen, suojattomat tienkäyttäjät mukaan luettuina);
- b) **oltava kustannustehokkaita** – optimoidaan kustannusten ja vaikutusten suhde tavoitteiden saavuttamisen kannalta;
- c) **oltava oikeasuhteisia** – tarjotaan tarpeen mukaan saavutettavissa olevan palvelun laadun ja käyttöönoton eri tasoja ottaen huomioon paikalliset, alueelliset, kansalliset ja eurooppalaiset ominaispiirteet;
- d) **tuettava palvelujen jatkuvuutta** – varmistetaan saumattomat palvelut koko unionissa; erityisesti Euroopan laajuisessa verkossa, ja mahdollisuuksien mukaan sen ulkorajoilla, otettaessa käyttöön ITS-palveluja. Palvelujen jatkuvuus olisi taattava maita maihin sekä tarvittaessa alueita alueisiin ja kaupunkeja maaseutualueisiin yhdistävien liikenneverkkojen ominaisuuksiin soveltuvalta tasolla;
- e) **oltava yhteentoimivia** – varmistetaan, että järjestelmillä ja niiden osana toimivilla liiketoimintaprosesseilla voidaan vaihtaa dataa sekä jakaa tietoa ja tietämystä, ITS-palvelujen tosiasiallisen suorittamisen takaamiseksi;
- f) **oltava yhteensopivia aiempien järjestelmien kanssa** – varmistetaan tarvittaessa, että ITS-järjestelmiä voidaan käyttää sellaisten nykyisten järjestelmien kanssa, joilla on sama tarkoitus, estämättä kuitenkaan uusien teknologioiden kehittämistä;
- g) **oltava nykyisten kansallisten infrastruktuurien ja verkko-ominaisuuksien mukaisia** – otetaan huomioon liikenneverkkojen ominaisuuksien luontaiset erot ja erityisesti liikennemäärien ja tiesäöolosuhteiden erot;
- h) **edistettävä tasapuolista pääsyä** – ei estetä suojattomien tienkäyttäjien pääsyä ITS-sovelluksiin ja palveluihin eikä syrjitä heitä tämän osalta;
- i) **tuettava kehittyneisyyttä** – osoitetaan innovatiivisten ITS-järjestelmien vakaus asianmukaisen riskinarvioinnin jälkeen ja riittävään tekniseen kehitykseen ja toiminnalliseen käyttöön perustuvan näytön avulla;
- j) **johdettava laadukkaisiin aika- ja paikannustietoihin** – käytetään satelliittipohjaisia infrastruktuureja tai muuta vastaavan tarkkuustason tarjoavaa teknologiaa maailmanlaajuisia, jatkuvia, tarkkoja ja varmennettuja aika- ja paikannuspalveluja edellyttävissä ITS-sovelluksissa ja palveluissa;
- k) **helpotettava intermodaalisuutta** – otetaan ITS-järjestelmän käyttöönoton yhteydessä soveltuvin osin huomioon eri liikennemuotojen välinen koordinointi;
- l) **oltava johdonmukaisia** – otetaan huomioon unionin nykyiset säännöt, politiikat ja toimet, joilla on merkitystä ITS-järjestelmien kannalta, erityisesti standardoinnin alalla.

EUROOPAN PARLAMENTIN JA NEUVOSTON DIREKTIIVI 2010/45/EU,
annettu 7 päivänä heinäkuuta 2010,
elinsiirtoa varten tarkoitettujen ihmiselinten laatu- ja turvallisuusvaatimuksista

EUROOPAN PARLAMENTTI JA EUROOPAN UNIONIN NEUVOSTO,
 jotka

ottavat huomioon Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen ja erityisesti sen 168 artiklan 4 kohdan,

ottavat huomioon Euroopan komission ehdotuksen,

ottavat huomioon Euroopan talous- ja sosiaalikomitean lausunnon ⁽¹⁾,

ovat kuulleet alueiden komiteaa,

ottavat huomioon Euroopan tietosuojavaltuutetun lausunnon ⁽²⁾,

noudattavat tavallista lainsäätämisyjärjestystä ⁽³⁾,

sekä katsovat seuraavaa:

(1) Elinsiirroista on viimeisten 50 viime vuoden aikana tullut maailmanlaajuisesti vakiintunut käytäntö ja ne ovat tuoneet valtavaa hyötyä sadoille tuhansille potilaille. Ihmisen elinten, jäljempänä 'elimet', käyttö elinsiirtoihin on lisääntynyt tasaisesti kahden viime vuosikymmenen aikana. Elinsiirto on nykyään kustannustehokkain hoito munuaisten vajaatoiminnan loppuvaiheessa, ja esimerkiksi maksan, keuhkojen ja sydämen vajaatoiminnan loppuvaiheessa se on ainoa käytettävissä oleva hoito.

(2) Siirtoelinten käyttöön liittyy kuitenkin riskejä. Laajamittainen elinten terapeuttinen käyttö elinsiirroissa edellyttää, että niiden laatu ja turvallisuus ovat sellaiset, että minimoidaan kaikki tautien tarttumiseen liittyvät riskit. Hyvin organisoidut kansalliset ja kansainväliset elinsiirtojärjestelmät sekä parhaan saatavilla olevan asiantuntemuksen, teknologian ja innovatiivisen lääketieteellisen

hoidon käyttö voivat vähentää huomattavasti vastaanottajille aiheutuvia siirtoelimiin liittyviä riskejä.

(3) Terapeuttisiin tarkoituksiin käytettävien elinten saatavuus riippuu lisäksi siitä, että unionin kansalaiset ovat valmiita luovuttamaan niitä. Jotta voidaan suojella kansanterveyttä ja ehkäistä tautien tarttumista siirtoelinten kautta, näiden elinten talteenoton, kuljetuksen ja käytön aikana olisi toteuttava varotoimenpiteitä.

(4) Jäsenvaltioiden kesken välitetään siirtoelimiä vuosittain. Elinten välitys on tärkeä keino lisätä käytettävissä olevien elinten määrää ja varmistaa luovuttajan ja vastaanottajan parempi yhteensopivuus, ja näin sillä parannetaan elinsiirtojen laatua. Tämä on erityisen tärkeää, jotta voidaan tarjota mahdollisimman hyvää hoitoa erityspotilaille, kuten kiireellistä hoitoa tarvitseville potilaille, voimakkaasti immunoituneille potilaille tai lapsipotilaille. Käytettävissä olevat siirtoelimiä olisi voitava viedä toiseen maahan ilman tarpeettomia ongelmia ja viiveitä.

(5) Elinsiirrosta huolehtivat kuitenkin sairaalat tai hoitoalan ammattilaiset, jotka kuuluvat eri oikeusjärjestelmien alaisuuteen, ja jäsenvaltioiden välillä on merkittäviä eroavaisuuksia laatu- ja turvallisuusvaatimusten suhteen.

(6) Tämän vuoksi elinten talteenottoa, kuljetusta ja käyttöä varten tarvitaan yhteisiä unionin tasoisia laatu- ja turvallisuusvaatimuksia. Näillä vaatimuksilla voitaisiin edistää elinten välitystä, mistä on hyötyä vuosittain tuhansille eurooppalaisille potilaille, jotka tarvitsevat tämänkaltaista hoitoa. Unionin lainsäädännöllä olisi varmistettava, että elimet täyttävät yleisesti hyväksytyt laatu- ja turvallisuusvaatimukset. Tällaisista vaatimuksista olisi apua vakuutettaessa kansalaiset siitä, että jostakin muusta jäsenvaltiosta saaduilla elimillä on aina samat laatu ja turvallisuutta koskevat perustakuut kuin heidän omasta maastaan saaduilla.

(7) Elinten luovutusta ja siirtoa koskeviin sopimattomiin toimintatapoihin kuuluu elimillä käytävä laitton kauppa, joka joskus liittyy ihmiskauppaan, jonka tarkoituksena on elinten poisto, mikä on vakava perusoikeuksien ja erityisesti ihmisarvon ja ruumiillisen koskemattomuuden loukkaus. Tällä direktiivillä – vaikka sen ensisijaisena tavoitteena onkin taata siirtoelinten laatu ja turvallisuus – edistetään välillisesti elimillä käytävän laittoman kaupan torjumista siten, että perustetaan toimivaltaisia viranomaisia, edellytetään elinsiirtokeskusten hyväksymistä sekä säädetään talteenottoa koskevista edellytyksistä ja jäljitettävyyssjärjestelmistä.

⁽¹⁾ EUVL C 306, 16.12.2009, s. 64.

⁽²⁾ EUVL C 192, 15.8.2009, s. 6.

⁽³⁾ Euroopan parlamentin kanta, vahvistettu 19. toukokuuta 2010 (ei vielä julkaistu virallisessa lehdessä), ja neuvoston päätös, tehty 29. kesäkuuta 2010.

- (8) Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen 168 artiklan 7 kohdan mukaan sopimuksen 168 artiklan 4 kohdan a alakohdan nojalla hyväksytyt toimenpiteet eivät vaikuta elinten lääketieteellistä käyttöä eikä siten elinsiirtoa kirurgisena toimenpiteenä koskeviin kansallisiin säännöksiin. Koska tavoitteena on siirtoelimiin liittyvien riskien vähentäminen, tämän direktiivin soveltamisalaan on kuitenkin tarpeen sisällyttää tiettyjä elinsiirtoa koskevia säännöksiä ja etenkin säännöksiä sellaisten elinsiirtoprosessissa tapahtuvien tahattomien ja odottamattomien tilanteiden varalta, jotka saattavat vaikuttaa elinten laatuun ja turvallisuuteen.
- (9) Elinsiirron riskien vähentämiseksi ja hyötyjen maksimimiseksi jäsenvaltioiden on tarpeen toimia tehokkaasti laatua ja turvallisuutta koskevan kehyksen puitteissa. Tämä kehys olisi pantava täytäntöön ja toteutettava elimen luovutuksesta siirtoon tai hävittämiseen ulottuvan koko ketjun ajan, ja sen olisi katettava terveydenhuoltohenkilöstö ja -organisaatio, tilat, laitteet, materiaalit, dokumentaatio ja rekistereiden pitäminen. Laatua ja turvallisuutta koskevan kehyksen olisi tarpeen mukaan sisällettävä auditointi. Jäsenvaltioiden olisi voitava siirtää laatua ja turvallisuutta koskevan kehyksen nojalla määrättyjen toimien toteuttaminen kansallisten säännösten mukaisesti asianmukaisiksi katsottujen erityiselinten, myös eurooppalaisille siirtoelinten välitysjärjestöjen tehtäväksi.
- (10) Toimivaltaisten viranomaisten olisi valvottava elinten talteenottoa koskevien edellytysten noudattamista siten, että ne päättävät talteenotto-organisaatioiden hyväksymisestä. Tällaisten organisaatioiden olisi oltava asianmukaisesti organisoituja ja niillä olisi oltava riittävän pätevä tai koulutettu ja asiantunteva henkilöstö sekä riittävät tilat ja materiaalit.
- (11) Elinsiirroissa keskeinen kysymys on riskien ja hyötyjen suhde. Siirtoelinten puutteen ja niiden tautien, joiden vuoksi elinsiirtoa tarvitaan, kuoleman vaaran aiheuttavan luonteen vuoksi elinsiirroista saatavat hyödyt ovat suuret ja niiden yhteydessä voidaan hyväksyä korkeampia riskejä kuin veren osalta ja useimmissa kudos- ja soluhoidoissa. Kliinikolla on merkittävä asema tässä yhteydessä, koska hän päättää, ovatko elimet elinsiirtoon sopivia. Tässä direktiivissä säädetään tällaisen arvioinnin tekemiseksi vaadittavista tiedoista.
- (12) Mahdollisten luovuttajien arviointi ennen elinsiirtoa on olennainen osa elinsiirtoa. Arvioinnin on tarjottava riittävästi tietoa, jotta elinsiirtokeskus voi tehdä asianmukaisen analyysin riskeistä ja hyödyistä. On välttämätöntä kartoittaa ja dokumentoida elimen aiheuttamat riskit ja ominaisuudet, jotta voidaan löytää sopiva vastaanottaja. Mahdollisen luovuttajan terveydentilaa koskevilla taustatiedoilla, fyysisellä tarkastuksella ja täydentävillä kokeilla olisi kerättävä tietoa, jotta voidaan laatia asianmukainen kuvaus elimestä ja luovuttajasta. Tarkkojen, luotettavien ja objektiivisten taustatietojen saamiseksi hoitohenkilöstön olisi haastatettava elävää luovuttajaa tai, jos se on tarpeellista ja asianmukaista, kuolleen luovuttajan omaisia, minkä yhteydessä henkilöstön olisi annettava asianmukaisesti tietoja luovutuksen ja siirron aiheuttamista mahdollisista riskeistä ja seurauksista. Tällainen haastattelu on erityisen tärkeää sen vuoksi, että kuolleelta luovuttajalta saatavan elimen siirtoprosessin aikarajoitteet pienentävät mahdollisuuksia sulkea pois mahdollisia vakavia tarttuvia tauteja.
- (13) Siirtoelinten puutteen sekä elinten luovutus- ja siirtoprosessin aikarajoitteiden vuoksi on tarpeen ottaa huomioon tilanteet, joissa elinsiirrosta vastaavalta hoitohenkilöstöltä puuttuu joitakin elimen ja luovuttajan kuvausta varten tarvittavia tietoja, jotka on esitetty liitteen A osassa, jossa määritetään pakolliset vähimmäistiedot. Näissä erikoistapaauksissa hoitohenkilöstön olisi arvioitava mahdolliselle vastaanottajalle tietojen puuttumisesta ja kyseisen elimen siirtämättä jättämisestä aiheutuva riski. Jos siirtämättä jättäminen saattaa aiheuttaa mahdolliselle vastaanottajalle suuremman riskin, elimen siirtoa voidaan harkita, jollei elimen täydellinen liitteen A osan mukainen ajoissa tapahtuva kuvaus ole mahdollinen tai erityisten olosuhteiden vuoksi. Liitteen B osan, jossa on mainittu lisätiedot, olisi mahdollistettava elimen ja luovuttajan yksityiskohteisemmän kuvauksen teko.
- (14) Olisi säädettävä elinten kuljetusta koskevista tehokkaista säännöistä, joilla optimoidaan iskemia-aika ja vähennetään elinvaurioita. Siirtoelimen sisältävä säiliö olisi merkittävä selvästi, ja sen mukana on oltava tarvittavat asiakirjat, kuitenkin niin, että samalla säilytetään lääketieteellisten tietojen luottamuksellisuus.
- (15) Elinsiirtojärjestelmässä olisi varmistettava elinten jäljitettävyyden luovutuksesta vastaanottoon, ja sen olisi annettava mahdollisuus tehdä hälytys, jos odottamattomia komplikaatioita ilmenee. Sen vuoksi olisi otettava käyttöön järjestelmä, jolla havaitaan ja tutkitaan vakavia vaaratilanteita tai haittavaikutuksia, jotta voidaan suojata asianomaisten henkilöiden elintärkeät edut.
- (16) Elinluovuttaja on erittäin usein myös kudoluovuttaja. Elinten laatu- ja turvallisuusvaatimuksilla olisi täydennettävä ihmiskudosten ja -solujen luovuttamista, hankintaa, testausta, käsittelyä, säilytystä, varastointia ja jakelua koskevien laatu- ja turvallisuusvaatimusten vahvistamisesta 31 päivänä maaliskuuta 2004 annetussa Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivissä 2004/23/EY⁽¹⁾ säädettyä kudoksia ja soluja koskevaa nykyistä unionin järjestelmää, ja nämä vaatimukset olisi yhdistettävä siihen. Tämä ei merkitse, että elin- sekä kudos- ja solujärjestelmät olisi välttämättä yhdistettävä sähköisesti. Toimivaltaisen viranomaisen olisi jäljitettävä elimen luovuttajalle tai vastaanottajalle aiheutunut odottamaton haittavaikutus ja ilmoitettava siitä mainitussa direktiivissä säädetyn kudos- ja soluihin liittyvien vakavien vaaratilanteiden ja haittavaikutusten ilmoitusjärjestelmän välityksellä.

(¹) EUVL L 102, 7.4.2004, s. 48.

- (17) Elinten luovutukseen, testaukseen, ominaisuuksien kuvaukseen, talteenottoon, säilytykseen, kuljetukseen ja siirtoihin suoraan osallistuvalla terveydenhoitohenkilöstöllä olisi oltava asianmukainen pätevyys tai koulutus ja asian-tuntemus. Euroopan neuvosto on tunnustanut sairaaloiden tasolla nimettävien luovuttajien koordinoijien merkityksen. Luovuttajien koordinoijat tai koordinoitiryhmät olisi tunnustettava keskeiseksi tekijäksi pyrittäessä parantamaan paitsi luovutus- ja siirtoprosessin tehokkuutta myös siirrettävien elinten laatua ja turvallisuutta.
- (18) Pääperiaatteena olisi oltava, että toimivaltainen viranomainen valvoo kolmansien maiden kanssa tapahtuvaa elinten välitystä. Kolmansien maiden kanssa tapahtuva elinten välitys olisi sallittava vain, jos tässä direktiivissä säädettyjä vaatimuksia vastaavat vaatimukset täyttyvät. Nykyisten eurooppalaisten elinluovutusjärjestöjen merkittävä tehtävä jäsenvaltioiden ja näiden järjestöjen toimintaan osallistuvien kolmansien maiden välillä tapahtuvassa elinten välityksessä olisi kuitenkin otettava huomioon.
- (19) Pyyteettömyys on tärkeä tekijä elinten luovutuksissa. Elin-ten laadun ja turvallisuuden varmistamiseksi elinsiirto-ohjelmien olisi perustuttava vapaaehtoisesti ja maksutta tapahtuvien luovutusten periaatteeseen. Tämä on olennaisen tärkeää, sillä näiden periaatteiden loukkaaminen saattaa tuoda mukanaan riskejä, joita ei voida hyväksyä. Jos luovutus ei ole vapaaehtoinen ja/tai jos se toteutetaan taloudellisen hyödyn saamiseksi, luovutusprosessin laatu voi vaarantua, koska elämänlaadun parantaminen tai ihmishengen pelastaminen ei ole pääasiallinen ja/tai ainoa päämäärä. Vaikka prosessi olisikin kehitetty asianmukais-ten laatuvaatimusten mukaisesti, joko mahdolliselta elävältä luovuttajalta tai mahdollisen kuolleen luovuttajan omaisilta, jotka pyrkivät saamaan taloudellista hyötyä tai jotka ovat minkä hyvänsä painostuksen kohteina, saatavat potilasta koskevat taustatiedot eivät ehkä ole riittävän tarkkoja olosuhteiden tai luovuttajasta vastaanottajaan mahdollisesti tarttuvien tautien osalta. Tämä saattaisi aiheuttaa turvallisuusongelman mahdollisille vastaanottajille, sillä hoitohenkilöstöllä olisi rajalliset mahdollisuudet asianmukaisen riskinarvioinnin toteuttami-seen. Olisi palautettava mieliin Euroopan unionin perusoikeuskirja, erityisesti sen 3 artiklan 2 kohdan c alakohdassa esitetty periaate. Tämä periaate on vahvistettu myös usean jäsenvaltion ratifioiman myös ihmisoikeuksista ja biolääketieteestä tehdyn Euroopan neuvoston yleissopi-muksen 21 artiklassa. Se näkyy myös Maailman terveys-järjestön ihmisten solujen, kudosten ja elinten siirtoa kos-kevissa periaatteellisissa ohjeissa, joiden mukaan ihmiskeh-olla ja sen osilla ei saa käydä kauppaa.
- (20) Muita kansainvälisesti tunnustettuja periaatteita, jotka oh-jaavat elinten luovutusta ja siirtoa koskevia käytäntöjä, ovat muun muassa kansallisten säännösten mukaisesti suoritettava kuolintodistuksen antaminen tai kuoleman vahvistaminen ennen elinten talteenottoa kuolleista hen- kilöistä sekä elinten jakelu avointen, syrjimättömien ja tieteellisten perusteiden mukaisesti. Nämä periaatteet olisi palautettava mieliin ja otettava huomioon elinten luovu- tuksia ja siirtoja koskevan komission toimintasuunnitel- man yhteydessä.
- (21) Unionissa on käytössä monia erilaisia luovutukselle an- nettavan suostumuksen malleja, muun muassa järjestel- miä, joissa on saatava nimenomainen suostumus elimen luovutukseen, sekä järjestelmiä, joissa luovutus voi tapah- tua, jos ei ole todisteita sen vastustamisesta. Antaakseen henkilöille mahdollisuuden ilmaista luovutusta koskevan toivomuksensa jotkut jäsenvaltiot ovat kehittäneet erityi- siä rekistereitä, joihin kansalaiset voivat tallentaa toivo- muksensa. Tämän direktiivin säännökset eivät vaikuta jä- senvaltioissa jo käytössä oleviin suostumuksen antamista koskeviin erilaisiin järjestelmiin. Lisäksi komissio pyrkii elinluovutuksia ja elinsiirtoja koskevalla toimintasuunni- telmalla lisäämään kansalaisten tietoisuutta elinten luovu- tuksista ja erityisesti kehittämään mekanismeja, joilla hel- potetaan elinten luovuttajien löytämistä kaikkialla Euroo- passa.
- (22) Yksilöiden suojelusta henkilötietojen käsittelyssä ja näi- den tietojen vapaasta liikkuvuudesta 24 päivänä loka- kuuta 1995 annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 95/46/EY ⁽¹⁾ 8 artiklassa kielletään lähtökoh- taisesti terveyteen liittyvien tietojen käsittely ja säädetään samalla kieltoa koskevista rajoitetuista poikkeuksista. Di- rektiivissä 95/46/EY edellytetään lisäksi, että rekisterinpi- täjän on toteutettava tarvittavat tekniset ja organisatoriset toimenpiteet henkilötietojen suojaamiseksi vahingossa tapahtuvalta tai laittomalta tuhoamiselta, vahingossa tapah- tuvalta häviämiseltä, muuttamiselta, luvattomalta luovut- tamiselta tai tietojen antamiselta sekä kaikelta muulta laittomalta käsittelyltä. Olisi varmistettava, että luovutta- jien ja vastaanottajien henkilötietojen suojaksi on käy- tössä direktiivin 95/46/EY mukaiset tiukat salassapito- säännökset ja turvatoimet. Toimivaltainen viranomainen voi myös kuulla kansallista tietosuojaviranomaista siltä osin kuin on kyse kehyksen luomisesta elimiä koskevien tietojen siirtämiselle kolmansiin maihin ja kolmansista maista. Yleisenä periaatteena on, että vastaanottajan tai vastaanottajien henkilöllisyyttä ei olisi koskaan paljastet- tava luovuttajalle tai tämän omaisille, eikä myöskään toi- sin päin, sanotun kuitenkaan rajoittamatta voimassa ole- vaa jäsenvaltioiden lainsäädäntöä, jonka mukaan tällaisten tietojen ilmoittaminen luovuttajalle tai tämän omaisille ja elimen vastaanottajille voidaan sallia tietyin edellytyksin.

(1) EYVL L 281, 23.11.1995, s. 31.

- (23) Useimmissa jäsenvaltioissa käytetään sekä eläviltä että kuolleiden luovuttajilta peräisin olevia luovutuksia. Eläviltä luovuttajilta peräisin oleva luovutus on kehittynyt vuosien myötä siten, että voidaan saada hyviä tuloksia, vaikka luovuttajan ja vastaanottajan välillä ei olisikaan geneettistä sidettä. Eläviä luovuttajia olisi arvioitava asianmukaisesti siten, että määritetään heidän sopivuutensa luovutukseen, jotta minimoidaan riski tautien tarttumisesta vastaanottajaan. Lisäksi eläviin elinten luovuttajiin kohdistuu riskejä, jotka liittyvät sekä heidän luovuttajiksi sopivuutensa varmistamista koskevaan testaukseen että elimen saamista koskevaan prosessiin. Komplikaatiot voivat olla lääketieteellisiä, kirurgisia, sosiaalisia, taloudellisia tai psykologisia. Riskin taso riippuu erityisesti siitä, mikä elin on luovutuksen kohteena. Sen vuoksi eläviltä luovuttajilta peräisin olevat luovutukset on tarpeen toteuttaa siten, että minimoidaan luovuttajalle ja vastaanottajalle aiheutuvat fyysiset, psykologiset ja sosiaaliset riskit eikä vaaranneta kansalaisten luottamusta terveydenhuoltoyhteisöön. Mahdollisen elävän luovuttajan on voitava tehdä itsenäinen päätös kaiken asiaan liittyvän tiedon perusteella, ja hänelle olisi ilmoitettava etukäteen luovutuksen tarkoituksesta ja luonteesta, seurauksista ja riskeistä. Tässä yhteydessä ja sen varmistamiseksi, että luovutusta koskevia periaatteita noudatetaan, olisi taattava elävien luovuttajien mahdollisimman korkeatasoinen suojeleminen. Lisäksi olisi pantava merkille, että jotkut jäsenvaltiot ovat allekirjoittaneet ihmisoikeuksista ja biolääketieteestä tehdyn Euroopan neuvoston yleissopimuksen sekä sen lisäpöytäkirjan ihmisestä peräisin olevien elinten ja kudosten siirrosta. Täydelliset tiedot, asianmukainen arviointi sekä tarkoituksenmukainen seuranta ovat kansainvälisesti tunnustettuja toimenpiteitä, joiden tarkoitus on suojella eläviä luovuttajia, ja ne edistävät omalta osaltaan myös elinten laadun ja turvallisuuden varmistamista.
- (24) Jäsenvaltioiden toimivaltaisilla viranomaisilla olisi oltava keskeinen asema elinten laadun ja turvallisuuden varmistamisessa koko elinluovutuksesta elinsiirtoon ulottuvan ketjun ajan ja arvioitaessa niiden laatua ja turvallisuutta potilaan koko toipumisajan ja tämän jälkeen tapahtuvan seurannan ajan. Tätä varten tarvitaan vakavista vaaratilanteista ja haittavaikutuksista ilmoittamista koskevan järjestelmän lisäksi asian kannalta merkityksellisten tietojen keräämistä elinsiirron jälkeen, jotta voitaisiin arvioida kattavammin elinsiirtoa varten tarkoitettujen elinten laatua ja turvallisuutta. Vaihtamalla tällaisia tietoja jäsenvaltioiden kesken voitaisiin edelleen parantaa luovutuksia ja siirtoja kaikkialla unionissa. Kuten Euroopan neuvoston ministerikomitean jäsenvaltioille kansallisen elinsiirtojärjestön taustasta, tehtävistä ja vastuusta antamassa suosituksessa Rec(2006)15 korostetaan, on suositeltavaa, että on yksi ainoa voitto tuottamaton taho, joka on virallisesti tunnustettu, jolla on kokonaisvastuu elinten luovutuksesta, jakamisesta, jäljitettävyydestä niitä koskevasta tilivelvollisuudesta. Riippuen erityisesti siitä, miten toimivalta jakautuu jäsenvaltioissa, paikalliset, alueelliset, kansalliset ja kansainväliset laitokset voivat kuitenkin toimia yhdessä koordinoitakseen elinten luovutuksia, jakamista ja/tai siirtoja, edellyttäen että käytössä olevat puitteet takaavat vastuullisuuden, yhteistyön ja tehokkuuden.
- (25) Jäsenvaltioiden olisi hyväksyttävä säännöt, jotka koskevat tämän direktiivin nojalla annettujen kansallisten säännösten rikkomiseen sovellettavia seuraamuksia ja varmistettava niiden täytäntöönpano. Seuraamusten olisi oltava tehokkaita, oikeasuhteisia ja varoittavia.
- (26) Komissiolle olisi siirrettävä valta hyväksyä säädösvallan nojalla annettavia delegoituja säädöksiä Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen 290 artiklan mukaisesti liitteen mukauttamiseksi. Komission olisi täydennettävä tai muutettava liitteen A osassa määritettyjä vähimmäistietoja ainoastaan poikkeuksellisissa tilanteissa, joissa tämä on perusteltua ihmisten terveydelle aiheutuvan vakavan vaaran takia, ja täydennettävä tai muutettava liitteen B osassa määritettyjä tietoja niiden mukauttamiseksi tieteen kehitykseen sekä elinsiirtoihin tarkoitettujen elinten laadun ja turvallisuuden alalla tehtyyn kansainväliseen työhön. On erityisen tärkeää, että komissio asiaa valmistellessaan toteuttaa asianmukaiset kuulemiset, myös asiantuntijatasolla.
- (27) Siirtoelinten välittäminen jäsenvaltioiden kesken edellyttää, että komissio hyväksyy yhtenäiset säännöt, joita sovelletaan menettelyihin, joita noudatetaan kun toimitetaan elimiä ja luovuttajan kuvausta koskevia tietoja ja varmistetaan elinten jäljitettävyyttä sekä ilmoitetaan vakavista vaaratilanteista ja haittavaikutuksista, jotta voidaan varmistaa, että välitettävät elimet täyttävät mahdollisimman korkeat laatu- ja turvallisuusvaatimukset. Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen 291 artiklan mukaan ne yleiset säännöt ja periaatteet, joiden mukaisesti jäsenvaltiot valvovat komission täytäntöönpanovalan käyttöä, vahvistetaan etukäteen tavallista lainsäätämisen järjestystä noudattaen annettulla asetuksella. Siihen asti, kun uusi tämä asetusta on annettu, sovelletaan edelleen menettelyä komissiolle siirrettyä täytäntöönpanovaltaa käytettäessä 28 päivänä kesäkuuta 1999 tehtyä neuvoston päätöstä 1999/468/EY⁽¹⁾, lukuun ottamatta valvonnan käsittävää sääntelymenettelyä, joka ei ole sovellettavissa.
- (28) Jäsenvaltiot eivät voi riittävällä tavalla saavuttaa tämän direktiivin tavoitetta joka on ihmiskehoon siirrettäviksi tarkoitettujen elinten laatu- ja turvallisuusvaatimusten vahvistaminen, vaan se voidaan toiminnan laajuuden vuoksi saavuttaa paremmin unionin tasolla, joten unioni voi toteuttaa toimenpiteitä Euroopan unionista tehdyn sopimuksen 5 artiklassa vahvistetun toissijaisuusperiaatteen mukaisesti. Mainitussa artiklassa vahvistetun suhteellisuusperiaatteen mukaisesti tässä direktiivissä ei ylitetä sitä, mikä on tämän tavoitteen saavuttamiseksi tarpeen,

(1) EYVL L 184, 17.7.1999, s. 23.

OVAT HYVÄKSYNEET TÄMÄN DIREKTIIVIN:

I LUKU

KOHDE, SOVELTAMISALA JA MÄÄRITELMÄT

1 artikla

Kohde

Tässä direktiivissä annetaan ihmisistä peräisin olevien ja ihmiskehoon siirrettäväksi tarkoitettujen ihmiselinten, jäljempänä 'elimet', laadun ja turvallisuuden varmistamista koskevat säännöt, joiden tarkoituksena on taata ihmisten terveyden suojelun korkea taso.

2 artikla

Soveltamisala

1. Tätä direktiiviä sovelletaan elinsiirtoa varten tarkoitettujen elinten luovutukseen, testaukseen, ominaisuuksien kuvaukseen, talteenottoon, säilytykseen, kuljetukseen ja siirtoon.

2. Jos tällaisia elimiä käytetään tutkimustarkoituksiin, tätä direktiiviä sovelletaan vain, jos elimet on tarkoitettu siirrettäväksi ihmiskehoon.

3 artikla

Määritelmät

Tässä direktiivissä tarkoitetaan

- a) 'hyväksymisellä' hyväksymistä, akkreditointia, nimeämistä, lisenssin myöntämistä tai rekisteröintiä sen mukaan mitä käsitteitä kussakin jäsenvaltiossa käytetään ja mitä käytäntöjä niissä sovelletaan;
- b) 'toimivaltaisella viranomaisella' viranomaista, elintä, järjestöä ja/tai laitosta, joka on vastuussa tämän direktiivin vaatimusten täytäntöönpanosta;
- c) 'hävittämisellä' elimen loppusijoituspaikkaa, jos sitä ei käytetä elinsiirtoon;
- d) 'luovuttajalla' henkilöä, joka luovuttaa yhden tai useamman elimen joko elinaikanaan tai kuoltuaan;
- e) 'luovutuksella' elimen luovuttamista elinsiirtoa varten;
- f) 'luovuttajan kuvauksella' sellaisten luovuttajan ominaisuuksia koskevien asiaan vaikuttavien tietojen keräämistä, joita tarvitaan sen arvioimiseksi, soveltuuko hän elinten luovutukseen, ja jonka tarkoituksena on tehdä asianmukainen riskinarviointi sekä minimoida vastaanottajalle aiheutuvat riskit ja optimoida elinten jakaminen;
- g) 'eurooppalaisilla elinvälitysjärjestöillä' voittoa tuottamattomia julkisia tai yksityisiä järjestöjä, jotka ovat erikoistuneet kansalliseen ja valtioiden rajat ylittävään elinten välitykseen ja jonka jäsenistä enemmistön muodostavat jäsenvaltiot;
- h) 'elimellä' ihmiskehon erilaistunutta osaa, joka muodostuu erilaisista kudoksista ja säilyttää rakenteensa, verisuonitukensa ja kykynsä kehittää autonomisia fysiologisia toimintoja huomattavan autonomisesti. Elimen osa katsotaan myös elimeksi, jos sitä käytetään samaan tarkoitukseen kuin kokonaista ihmiskehon elintä ja jos rakennetta ja verisuonitusta koskevat edellytykset täyttyvät;
- i) 'elimen kuvauksella' sellaisten elimen ominaisuuksia koskevien tietojen keräämistä, joita tarvitaan sen soveltuvuuden arvioimiseksi, jotta voidaan tehdä asianmukainen riskinarviointi ja minimoida vastaanottajalle aiheutuvat riskit ja optimoida elinten jakaminen;
- j) 'talteenotolla' prosessia, jonka kautta luovutetut elimet saadaan käyttöön;
- k) 'talteenotto-organisaatiolla' terveydenhuoltolaitosta, sairaalassa toimivaa ryhmää tai yksikköä, henkilöä tai mahdollista muuta laitosta, joka harjoittaa tai koordinoi elinten talteen ottamista ja jolla on asianomaisen jäsenvaltion sääntelyjärjestelmän nojalla annettu toimivaltaisen viranomaisen hyväksyntä tähän;
- l) 'säilytyksellä' kemiallisten aineiden käyttöä, ympäristöolosuhteiden muuttamista tai muita keinoja, joilla pyritään estämään tai hidastamaan elinten biologista tai fysikaalista heikkenemistä alkaen talteenotosta ja päättyen siirtoon;
- m) 'vastaanottajalla' henkilöä, jolle elin siirretään;
- n) 'vakavalla vaaratilanteella' luovutuksen ja siirron välisen ketjun mihin tahansa vaiheeseen liittyvää ei-toivottua ja odottamatonta tilannetta, joka saattaa aiheuttaa tarttuvan taudin siirtymisen, johtaa potilaan kuolemaan tai vaarantaa potilaan hengen, johtaa potilaan invaliditeettiin tai työkyvyttömyyteen taikka joka aiheuttaa sairaalahoidon tai sairauden taikka sen pidentymisen;
- o) 'vakavalla haittavaikutuksella' luovutuksen ja elinsiirron välisen ketjun mihin tahansa vaiheeseen mahdollisesti liittyvässä elävässä luovuttajassa tai vastaanottajassa esiintyvää tahatonta reaktiota, tarttuva tauti mukaan lukien, joka johtaa kuolemaan tai vaarantaa hengen, johtaa invaliditeettiin tai työkyvyttömyyteen taikka aiheuttaa sairaalahoidon tai sairauden taikka sen pidentymisen;

- p) 'toimintamenettelyillä' kirjallisia ohjeita, joissa kuvataan kunkin menettelyn vaiheet mukaan luettuna käytettävät aineet ja menetelmät sekä odotettu lopputulos;
- q) 'elinsiirrolla' prosessia, jossa on tarkoitus palauttaa ihmiskehon tietyt toiminnot siirtämällä elin luovuttajasta vastaanottajaan;
- r) 'elinsiirtokeskuksella' terveydenhuoltolaitosta, sairaalan ryhmää tai yksikköä tai mahdollista muuta laitosta, joka toteuttaa elinten siirron ja jolla on asianomaisen jäsenvaltion sääntelyjärjestelmän nojalla annettu toimivaltaisen viranomaisen hyväksyntä tähän;
- s) 'jäljitettävyydellä' kykyä paikallistaa ja tunnistaa elin luovutuksesta elinsiirtoon tai hävittämiseen ulottuvan ketjun kussakin vaiheessa, mukaan luettuna kyky
- d) elinten talteenotto, säilytys, pakkaaminen ja merkinnät 5, 6 ja 8 artiklan mukaisesti;
- e) elinten kuljettaminen 8 artiklan mukaisesti;
- f) jäljitettävyyden varmistaminen 10 artiklan mukaisesti sekä henkilötietojen suoja ja luottamuksellisuutta koskevien unionin ja kansallisten säännösten noudattaminen;
- g) tarkka, nopea ja luotettava raportointi vakavista vaaratilanteista ja haittavaikutuksista 11 artiklan 1 kohdan mukaisesti;
- h) vakavien vaaratilanteiden ja haittavaikutusten hallinta 11 artiklan 2 kohdan mukaisesti.

— tunnistaa luovuttaja ja talteenotto-organisaatio,

— tunnistaa vastaanottaja(t) elinsiirtokeskuksessa tai -keskuksissa,

— paikallistaa ja yksilöidä kaikki asiaan liittyvät ei-henkilökohtaiset tiedot, jotka liittyvät elimen kanssa kosketuksiin joutuviin tuotteisiin ja materiaaleihin.

Edellä f, g ja h alakohdassa tarkoitetuissa toimintamenettelyissä on määrättävä tarkemmin muun muassa talteenotto-organisaatioiden, eurooppalaisten elinluovutusorganisaatioiden ja elinsiirtokeskusten velvoitteet.

3. Laatua ja turvallisuutta koskevassa kehyksessä on lisäksi varmistettava, että terveydenhoitohenkilöstöllä, joka on mukana luovutuksesta elinsiirtoon tai hävittämiseen ulottuvan ketjun eri vaiheissa, on asianmukainen pätevyys tai koulutus ja asiantuntemus ja että kyseiselle henkilöstölle laaditaan erityisiä koulutusohjelmia.

II LUKU

ELINTEN LAATU JA TURVALLISUUS

4 artikla

Laatua ja turvallisuutta koskeva kehys

1. Jäsenvaltioiden on varmistettava, että perustetaan laatua ja turvallisuutta koskeva kehys, joka kattaa kaikki luovutuksesta elinsiirtoon tai hävittämiseen ulottuvan ketjun vaiheet tässä direktiivissä annettujen sääntöjen mukaisesti.

2. Laatua ja turvallisuutta koskevassa kehyksessä on määrättävä toimintamenettelyjen hyväksymisestä ja täytäntöönpanosta seuraavia varten:

- a) luovuttajien henkilöllisyyden varmistaminen;
- b) luovuttajan tai luovuttajan perheen suostumusta, hyväksyntää tai vastustamatta jättämistä koskevien tietojen varmistaminen niiden kansallisten sääntöjen mukaisesti, joita sovelletaan siellä, missä luovutus ja talteenotto tapahtuu;
- c) elimen ja luovuttajan täydellisen kuvauksen tarkistaminen 7 artiklan ja liitteen mukaisesti;

5 artikla

Talteenotto-organisaatiot

1. Jäsenvaltioiden on varmistettava, että talteenotto tapahtuu sellaisissa talteenotto-organisaatioissa tai sellaisten talteenotto-organisaatioiden toteuttamana, jotka ovat tässä direktiivissä annettujen sääntöjen mukaisia.

2. Jäsenvaltioiden on komission tai toisen jäsenvaltion pyynnöstä toimitettava tiedot talteenotto-organisaatioiden hyväksyntää koskevista kansallisista vaatimuksista.

6 artikla

Elinten talteenotto

1. Jäsenvaltioiden on varmistettava, että talteenotto-organisaatioiden lääketieteellinen toiminta, kuten luovuttajien valinta ja arviointi, suoritetaan ammattipätevyyden tunnustamisesta 7 päivänä syyskuuta 2005 annetussa Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivissä 2005/36/EY⁽¹⁾ tarkoitetun lääkärin neuvon mukaisesti ja ohjauksessa.

⁽¹⁾ EUVL L 255, 30.9.2005, s. 22.

2. Jäsenvaltioiden on varmistettava, että talteenotto suoritetaan leikkaussaleissa, jotka on suunniteltu ja rakennettu ja joita pidetään yllä ja käytetään asiaankuuluvien vaatimusten ja parhaiden lääketieteellisten käytäntöjen mukaisesti, jotta voidaan varmistaa talteen otettujen elinten laatu ja turvallisuus.

3. Jäsenvaltioiden on varmistettava, että talteenotossa käytettäviä materiaaleja ja laitteita käsitellään sellaisten unionin, kansainvälisten ja kansallisten säännösten, standardien ja ohjeistojen mukaisesti, jotka koskevat sterilointia ja lääkinnällisiä laitteita.

7 artikla

Elimen ja luovuttajan ominaisuuksien kuvaus

1. Jäsenvaltioiden on varmistettava, että kaikista talteenotetuista elimistä ja niiden luovuttajista on annettu kuvaus ennen elinsiirtoa keräämällä tiedot, jotka on esitetty liitteessä.

Liitteen A osassa määritetyt tiedot ovat vähimmäistietojen kokonaisuus, joka on kerättävä kaikista luovutuksista. Liitteen B osassa määritetyt tiedot ovat lisätietojen kokonaisuus, joka on kerättävä vähimmäistietojen lisäksi hoitohenkilöstön päätöksen perusteella, jolloin otetaan huomioon tällaisten tietojen saatavuus ja kunkin tapauksen erityiset olosuhteet.

2. Sen estämättä, mitä 1 kohdassa säädetään, elimen siirtoa voidaan harkita, vaikka kaikkia liitteen A osassa määritettyjä vähimmäistietoja ei olisikaan saatavilla, jos riski-hyötyanalyysi osoittaa yksittäisessä tapauksessa, potilaan henkeä uhkaavat hättilanteet mukaan luettuina, että vastaanottajalle oletettavasti koituvat hyödyt ovat suuremmat kuin vaara, joka aiheutuu tietojen epätäydellisyydestä.

3. Jotta tässä direktiivissä säädetty laatu- ja turvallisuusvaatimukset täyttyisivät, hoitohenkilöstön on pyrittävä saamaan eläviltä luovuttajilta kaikki tarvittavat tiedot, ja tätä varten hoitohenkilöstön on annettava luovuttajille tiedot, joita nämä tarvitsevat ymmärtääkseen luovutuksen seuraukset. Kun on kyse kuolleiden ihmisten luovuttamista elimistä, hoitohenkilöstön on pyrittävä mahdollisuuksien ja tarpeen mukaan saamaan nämä tiedot kuolleen luovuttajan omaisilta tai muilta henkilöiltä. Hoitohenkilöstön on myös pyrittävä selvittämään tietojen nopean toimittamisen merkitys kaikille osapuolille, joilta näitä tietoja on pyydetty.

4. Elimen ja luovuttajan kuvauksen edellyttämät kokeet on tehtävä laboratorioissa, joissa on riittävän pätevä tai koulutettu ja asiantunteva henkilöstö sekä asianmukaiset tilat ja laitteet.

5. Jäsenvaltioiden on varmistettava, että elinten ja luovuttajien kuvaukseen osallistuvilla organisaatioilla, laitoksilla ja laboratorioilla on käytössä asianmukaiset toimintamenettelyt, joilla varmistetaan, että elinten ja luovuttajien kuvausta koskevat tiedot päätyvät elinsiirtokeskukseen hyvissä ajoin.

6. Jos jäsenvaltiot välittävät keskenään siirtoelimiä, siihen osallistuvien jäsenvaltioiden on varmistettava, että liitteessä määritetyt elimen ja luovuttajan ominaisuuksien kuvausta koskevat tiedot toimitetaan komission 29 artiklan mukaisesti vahvistamia menettelyjä noudattaen toiseen jäsenvaltioon, johon elin välitetään.

8 artikla

Elinten kuljetus

1. Jäsenvaltioiden on varmistettava, että seuraavia vaatimuksia noudatetaan:

a) elinten kuljetukseen osallistuvilla organisaatioilla, laitoksilla ja yrityksillä on käytössä asianmukaiset toimintamenettelyt, joilla varmistetaan elinten koskemattomuus kuljetuksen aikana ja sopiva kuljetusaika;

b) elinten kuljetukseen käytettyihin kuljetussäiliöihin on merkitty seuraavat tiedot:

i) talteenotto-organisaation ja sen laitoksen, jossa talteenotto on tapahtunut, tunnistetiedot, mukaan lukien niiden osoitteet ja puhelinnumerot,

ii) määräraikkana olevan elinsiirtokeskuksen tunnistetiedot, mukaan lukien sen osoite ja puhelinnumero,

iii) ilmoitus, että pakkaus sisältää elimiä, täsmennettynä elimen tyypillä ja tarvittaessa tiedolla oikean- ja vasemmanpuoleisuudesta, sekä maininta "KÄSITELTÄVÄ VAAROEN",

iv) suositellut kuljetusolosuhteet, mukaan lukien ohjeet säiliön pitämisestä tarkoituksenmukaisessa lämpötilassa ja asennossa;

c) kuljetettavien elinten mukana on selvitys elimestä ja elimen luovuttajan kuvauksesta.

2. Edellä 1 kohdan b alakohdassa säädettyjen vaatimusten ei tarvitse täyttyä, jos kuljetus tapahtuu saman laitoksen sisällä.

9 artikla

Elinsiirtokeskukset

1. Jäsenvaltioiden on varmistettava, että elinsiirrot tapahtuvat sellaisissa elinsiirtokeskuksissa tai sellaisten elinsiirtokeskusten toteuttamana, jotka ovat tässä direktiivissä annettujen sääntöjen mukaisia.
2. Toimivaltaisen viranomaisen on mainittava hyväksynnässä, mitä toimia kyseessä oleva elinsiirtokeskus saa suorittaa.
3. Elinsiirtokeskuksen on tarkistettava ennen elinsiirtoon ryhtymistä seuraavat seikat:
  - a) elimen ja luovuttajan kuvaus on saatettu päätökseen ja kirjattu rekisteriin 7 artiklan ja liitteen mukaisesti;
  - b) kuljetettujen elinten säilytys- ja kuljetusolosuhteita on noudatettu.
4. Jäsenvaltioiden on komission tai toisen jäsenvaltion pyynnöstä toimitettava tiedot elinsiirtokeskusten hyväksyntää koskevista kansallisista vaatimuksista.

10 artikla

Jäljitettävyys

1. Jäsenvaltioiden on luovuttajien ja vastaanottajien terveyden turvaamiseksi varmistettava, että kaikki niiden alueella talteenotetut, jaetut ja siirretyt elimet voidaan jäljittää luovuttajalta vastaanottajaan ja päinvastoin.
2. Jäsenvaltion on varmistettava, että käytetään luovuttajan ja vastaanottajan tunnistusjärjestelmää, jossa kukin luovutus ja siihen liittyvä elin ja vastaanottaja voidaan tunnistaa. Näiden järjestelmien osalta jäsenvaltioiden on varmistettava, että 16 artiklassa tarkoitetut luottamuksellisuutta ja tietosuojaa koskevat toimenpiteet ovat käytössä unionin ja kansallisten sääntöjen mukaisesti.
3. Jäsenvaltioiden on varmistettava, että
  - a) luovutuksesta elinsiirtoon tai hävittämiseen ulottuvaan ketjuun osallistuvat toimivaltaiset viranomaiset tai muut laitokset säilyttävät tiedot, jotka tarvitaan jäljitettävyyden varmistamiseksi kaikissa luovutuksesta elinsiirtoon tai hävittämiseen ulottuvan ketjun vaiheissa sekä liitteessä määritetyt tiedot elimen tai luovuttajan ominaisuuksien kuvauksesta laatua ja turvallisuutta koskevan kehyksen mukaisesti;
  - b) täydellisen jäljitettävyyden edellyttämät tiedot säilytetään vähintään 30 vuotta luovutuksen jälkeen. Tällaiset tiedot voivat olla sähköisessä muodossa.

4. Jos jäsenvaltiot välittävät keskenään siirtoelimiä, osallistuvien jäsenvaltioiden on komission 29 artiklan nojalla vahvistamia menettelyjä noudattaen toimitettava elinten jäljitettävyyden varmistamiseksi tarvittavat tiedot.

11 artikla

Raportointijärjestelmä sekä vakavien vaaratilanteiden ja haittavaikutusten hallinta

1. Jäsenvaltioiden on varmistettava, että käytössä on raportointijärjestelmä, jotta voidaan ilmoittaa, tutkia, rekisteröidä ja toimittaa asiaankuuluvia ja tarvittavia tietoja elinten testaukseen, ominaisuuksien kuvaukseen, talteenottoon, säilytykseen ja kuljetukseen mahdollisesti liittyvistä vaaratilanteista, jotka saattavat vaikuttaa elinten laatuun ja turvallisuuteen, sekä elinsiirron aikana tai sen jälkeen havaituista vakavista haittavaikutuksista, jotka voivat liittyä näihin toimiin.
2. Jäsenvaltioiden on varmistettava, että käytössä on toimintamenettely, jolla voidaan hallita vakavia vaaratilanteita ja haittavaikutuksia laatua ja turvallisuutta koskevassa kehyksessä määrätyn tavoin.
3. Jäsenvaltioiden on 1 ja 2 kohdan osalta erityisesti varmistettava, että käytössä on toimintamenettelyjä, joiden mukaisesti ilmoitetaan asianmukaisen ajan kuluessa:
  - a) mahdolliset vakavat vaaratilanteet ja haittavaikutukset toimivaltaiselle viranomaiselle sekä asianomaiselle talteenotto- tai elinsiirtokeskukselle;
  - b) vakavien vaaratilanteiden ja haittavaikutusten hallintaa koskevat toimenpiteet toimivaltaiselle viranomaiselle.
4. Jos jäsenvaltiot välittävät keskenään siirtoelimiä, siihen osallistuvien jäsenvaltioiden on komission 29 artiklan mukaisesti vahvistamia menettelyjä noudattaen varmistettava, että vakavista vaaratilanteista ja haittavaikutuksista raportoidaan.
5. Jäsenvaltioiden on varmistettava, että tämän artiklan 1 kohdassa tarkoitettu raportointijärjestelmä ja direktiivin 2004/23/EY 11 artiklan 1 kohdan mukaisesti perustettu järjestelmä on liitetty yhteen.

12 artikla

Terveydenhoitohenkilöstö

- Jäsenvaltioiden on varmistettava, että terveydenhoitohenkilöstöllä, joka on suoraan mukana elinten luovutuksesta elinsiirtoon tai hävittämiseen ulottuvassa ketjussa, on asianmukainen pätevyys tai koulutus ja tehtäviensä suorittamiseen tarvittava asiantuntemus ja että se saa asiaan liittyvää koulutusta 4 artiklan 3 kohdassa tarkoitettuihin tavoin.

III LUKU

**LUOVUTTAJAN JA VASTAANOTTAJAN SUOJELU SEKÄ
LUOVUTTAJIEN VALINTA JA ARVIOINTI**

13 artikla

Elinluovutukseen sovellettavat periaatteet

1. Jäsenvaltioiden on varmistettava, että kuolleilta ja eläviltä luovuttajilta saadut elinten luovutukset ovat vapaaehtoisia eikä niistä makseta palkkiota.

2. Periaate, jonka mukaan luovutuksista ei makseta palkkiota, ei saa estää luovuttajia saamasta korvausta, mikäli korvaus on tiukasti rajattu luovutukseen liittyvien kulujen ja tulonmenetyksen korvaamiseen. Jäsenvaltioiden on määritettävä edellytykset, joiden mukaisesti tällainen korvaus voidaan myöntää, samalla kun niiden on vältettävä se, että mahdolliselle luovuttajalle tarjotaan taloudellisia kannustimia tai etuja.

3. Jäsenvaltioiden on kiellettävä elinten tarvetta tai saatavuutta koskeva mainonta, jos sen tarkoituksena on tarjota tai hankkia taloudellista hyötyä tai siihen verrattavaa etua.

4. Jäsenvaltioiden on varmistettava, että elinten hankkiminen tapahtuu voittoa tavoittelematta.

14 artikla

Suostumusta koskevat vaatimukset

Elinten talteenotto voi tapahtua vasta sen jälkeen, kun on täytetty kaikki asianomaisessa jäsenvaltiossa voimassa olevat suostumusta, hyväksyntää tai vastustamatta jättämistä koskevat vaatimukset.

15 artikla

**Elävien luovuttajien luovutusten
laatu- ja turvallisuusnäkökohdat**

1. Jäsenvaltioiden on toteutettava kaikki tarvittavat toimenpiteet varmistaakseen elävien luovuttajien mahdollisimman korkeatasoisen suojelun, jotta voidaan täysin taata elinsiirtoa varten tarkoitettujen elinten laatu ja turvallisuus.

2. Jäsenvaltioiden on varmistettava, että asianmukaisesti pätevät tai koulutetut ja asiantuntevat terveydenhuoltoalan ammattilaiset valitsevat elävät luovuttajat näiden terveydentilaa koskevien taustatietojen perusteella. Tällaisen arvioinnin avulla voidaan sulkea pois henkilöt, joiden osalta elinten luovutus saattaa aiheuttaa terveysriskejä, jotka eivät ole hyväksyttävissä.

3. Jäsenvaltioiden on varmistettava, että elävistä luovuttajista pidetään rekisteriä tai kirjaa henkilötietojen suojaaja ja tilastosalaisuutta koskevien säännösten mukaisesti.

4. Jäsenvaltioiden on pyrittävä suorittamaan elävien luovuttajien seuranta, ja niillä on oltava käytössä kansallisten säännösten mukainen järjestelmä, jotta luovutetun elimen laatuun ja turvallisuuteen ja sitä kautta vastaanottajan turvallisuuteen mahdollisesti vaikuttavat tapahtumat sekä elävällä luovuttajalla ilmenivät vakavat haittavaikutukset, jotka saattavat aiheuttaa luovutuksesta, havaitaan, niistä ilmoitetaan ja niiden suhteen toimitaan.

16 artikla

**Henkilötietojen suoja, luottamuksellisuus ja käsittelyn
turvallisuus**

Jäsenvaltioiden on varmistettava, että henkilötietojen suojaaja koskevaa perusoikeutta noudatetaan täysin ja tehokkaasti kaikessa elinluovutus- ja elinsiirtotoiminnassa henkilötietojen suojaaja koskevien unionin säännösten kuten direktiivin 95/46/EY ja etenkin sen 8 artiklan 3 kohdan, 16 ja 17 artiklan sekä 28 artiklan 2 kohdan mukaisesti. Direktiivin 95/46/EY mukaisesti jäsenvaltioiden on toteutettava tarvittavat toimenpiteet sen varmistamiseksi, että

- a) tietoja käsitellään luottamuksellisesti ja turvallisesti direktiivin 95/46/EY 16 ja 17 artiklan mukaisesti. Tietojen tai järjestelmien luvattomasta käytöstä siten, että luovuttajat tai vastaanottajat ovat tunnistettavissa, on määrättävä tämän direktiivin 23 artiklan mukainen seuraamus;
- b) luovuttajat ja vastaanottajat, joiden tietoja käsitellään tämän direktiivin mukaisesti, eivät ole tunnistettavissa, ellei direktiivin 95/46/EY 8 artiklan 2 ja 3 kohdassa sekä tuon direktiivin kansallisissa toimeenpanosäännöksissä toisin sallita. Järjestelmien tai tietojen käytöstä tavalla, joka mahdollistaa luovuttajien tai vastaanottajien tunnistamisen ja jonka tarkoituksena on jäljittää luovuttajia tai vastaanottajia muihin kuin direktiivin 95/46/EY 8 artiklan 2 ja 3 kohdassa ja tuon direktiivin kansallisissa toimeenpanosäännöksissä sallittuihin tarkoituksiin, myös lääkinnällisiin tarkoituksiin, on määrättävä seuraamus tämän direktiivin 23 artiklan mukaisesti;
- c) direktiivin 95/46/EY 6 artiklassa säädetyt tietojen laatua koskevat periaatteet täyttyvät.

IV LUKU

**TOIMIVALTAISTEN VIRANOMAISTEN VELVOLLISUUDET JA
TIEDONVAIHTO**

17 artikla

Toimivaltaisten viranomaisten nimeäminen ja tehtävät

1. Jäsenvaltioiden on nimettävä yksi tai useampi toimivaltaisen viranomaisen.

Jäsenvaltiot voivat siirtää tai valtuuttaa toimivaltaisen viranomaisen siirtämään tämän direktiivin mukaisesti jäsenvaltiolle osoitetut tehtävät osittain tai kokonaisuudessaan toiselle, kansallisten säännösten mukaisesti asianmukaiseksi katsotulle elimelle. Tällainen elin voi myös avustaa toimivaltaista viranomaista sen tehtävien suorittamisessa.

2. Toimivaltaisen viranomaisen on erityisesti toteutettava seuraavat toimenpiteet:

- a) vahvistettava laatua ja turvallisuutta koskeva kehys ja pidettävä se ajan tasalla 4 artiklan mukaisesti;
- b) varmistettava, että talteenotto-organisaatioita ja elinsiirtokeskuksia valvotaan tai auditoidaan säännöllisesti, jotta taataan tämän direktiivin vaatimusten noudattaminen;
- c) myönnettävä, keskeytettävä tai peruutettava tarpeen mukaan talteenotto-organisaatioiden tai elinsiirtokeskusten hyväksynyt tai kiellettävä talteenotto-organisaatioita tai elinsiirtokeskuksia harjoittamasta toimintaansa, jos valvontatoimenpiteet osoittavat, että organisaatio tai keskus ei noudata tämän direktiivin vaatimuksia;
- d) otettava käyttöön raportointijärjestelmä ja hallintamenettely vakavien vaaratilanteiden ja häirtävaikutusten varalta siten kuin 11 artiklan 1 ja 2 kohdassa säädetään;
- e) annettava asianmukaisia ohjeita terveydenhuoltolaitoksille, terveydenhuoltoalan ammattilaisille ja muille osapuolille, jotka ovat mukana luovutuksesta elinsiirtoon tai hävittämiseen ulottuvan ketjun eri vaiheissa; ohjeet voivat käsittää elinsiirron jälkeen tapahtuvaa asiaan vaikuttavien tietojen keruuta koskevia suuntaviivoja, jotta voidaan arvioida siirrettyjen elinten laatua ja turvallisuutta;
- f) osallistuttava mahdollisuuksien mukaan 19 artiklassa tarkoitettuun toimivaltaisten viranomaisten verkostoon ja sovitettava kansallisella tasolla yhteen verkoston toimintaan osallistumista;
- g) valvottava muiden jäsenvaltioiden ja kolmansien maiden kanssa tapahtuvaa elinten välitystä 20 artiklan 1 kohdassa säädetyin tavoin;
- h) varmistettava, että henkilötietojen suoja koskevaa perusoikeutta noudatetaan täysin ja tehokkaasti kaikessa elinsiirtotoiminnassa henkilötietojen suoja koskevien unionin säännösten ja erityisesti direktiivin 95/46/EY mukaisesti.

18 artikla

Talteenotto-organisaatioita ja elinsiirtokeskuksia koskevat rekisterit ja raportit

1. Jäsenvaltioiden on varmistettava, että toimivaltaiset viranomaiset
  - a) pitävät rekisteriä talteenotto-organisaatioiden ja elinsiirtokeskusten toiminnasta, mukaan lukien aggregoidut lukumäärät elävistä ja kuolleista luovuttajista sekä talteenotettujen ja siirrettyjen tai muutoin käytettyjen elinten tyypit ja määrät henkilötietojen suoja ja tilastosalaisuutta koskevien unionin ja kansallisten säännösten mukaisesti;
  - b) laativat vuosittain kertomuksen a alakohdassa tarkoitettua toiminnasta ja saattavat sen julkisesti saataville;
  - c) perustavat talteenottolaitoksia ja elinsiirtokeskuksia käsittelevän ajantasaisen rekisterin.
2. Jäsenvaltioiden on komission tai toisen jäsenvaltion pyynnöstä toimitettava tietoja talteenottolaitoksia ja elinsiirtokeskuksia koskevasta rekisteristä.

19 artikla

Tiedonvaihto

1. Komissio perustaa toimivaltaisten viranomaisten verkoston, jonka tarkoituksena on vaihtaa tietoja tämän direktiivin täytäntöönpanosta saaduista kokemuksista.
2. Verkostoon voidaan liittää tarpeen mukaan elinsiirtojen asiantuntijoita, eurooppalaisten elinvälitysorganisaatioiden edustajia sekä tietosuojaviranomaisia ja muita asiaan liittyviä osapuolia.

V LUKU

KOLMANSIEN MAIDEN KANSSA TAPAHTUVA ELINTEN VÄLITYS JA EUROOPPALAISET ELINVÄLITYSORGANISAATIOT

20 artikla

Kolmansien maiden kanssa tapahtuva elinten välitys

1. Jäsenvaltioiden on varmistettava, että toimivaltaiset viranomaiset valvovat kolmansien maiden kanssa tapahtuvaa elinten välitystä. Tätä varten toimivaltainen viranomainen ja eurooppalaiset elinsiirtojärjestöt voivat tehdä sopimuksia kolmansien maiden vastaavien viranomaisten ja järjestöjen kanssa.

2. Jäsenvaltiot voivat siirtää kolmansista maista tai kolmansiin maihin tapahtuvan elinten välityksen valvonnan eurooppalaisille elintenvälitysorganisaatioille.

3. Edellä 1 kohdassa tarkoitettu elinten välitys on sallittua ainoastaan, jos elimet

- a) voidaan jäljittää luovuttajasta vastaanottajaan ja päinvastoin;
- b) täyttävät tässä direktiivissä säädettyjä vastaavat laatu- ja turvallisuusvaatimukset.

21 artikla

Eurooppalaiset elinvälitysorganisaatiot

Jäsenvaltiot voivat tehdä tai sallia toimivaltaisten viranomaisten tehdä sopimuksia eurooppalaisten elinvälitysorganisaatioiden kanssa edellyttäen, että nämä organisaatiot takaavat tässä direktiivissä säädettyjen vaatimusten noudattamisen, ja siirtää niille tuolloin muun muassa seuraavat tehtävät:

- a) laatua ja turvallisuutta koskevan kehyksen perusteella niille osoitettujen toimien suorittaminen;
- b) jäsenvaltioiden ja kolmansien maiden väliseen elinvälitykseen liittyvien erityistehtävien suorittaminen.

VI LUKU

YLEISET SÄÄNNÖKSET

22 artikla

Tätä direktiiviä koskevat kertomukset

1. Jäsenvaltioiden on ennen 27 päivää elokuuta 2013 ja sen jälkeen joka kolmas vuosi toimitettava komissiolle kertomus tämän direktiivin säännöksiin liittyvistä toimista ja sen täytäntöönpanosta saaduista kokemuksista.

2. Komissio toimittaa Euroopan parlamentille, neuvostolle, Euroopan talous- ja sosiaalikomitealle sekä alueiden komitealle ennen 27 päivää elokuuta 2014 ja sen jälkeen joka kolmas vuosi kertomuksen tämän direktiivin täytäntöönpanosta.

23 artikla

Seuraamukset

Jäsenvaltioiden on annettava niitä seuraamuksia koskevat säännöt, joita sovelletaan tämän direktiivin täytäntöönpanemiseksi annettujen kansallisten säännösten rikkomuksiin ja toteutettava kaikki seuraamusten täytäntöönpanon varmistamiseksi tarvittavat toimenpiteet. Seuraamusten on oltava tehokkaita, oikeasuht-

teisia ja varoittavia. Jäsenvaltioiden on ilmoitettava komissiolle nämä säännöt viimeistään 27 päivänä elokuuta 2012 ja niitä koskevat myöhemmät muutokset viipymättä.

24 artikla

Liitteen mukauttaminen

Komissio voi antaa 25 artiklan mukaisesti ja 26, 27 ja 28 artiklan ehtojen täytyttyä delegoituja säädöksiä, joilla voidaan

- a) täydentää tai muuttaa liitteen A osassa määritettyjä vähimmäistietoja ainoastaan poikkeustapauksissa, joissa tämä on perusteltua tieteen kehityksen perusteella ihmisten terveyteen kohdistuvaksi katsottavan vakavan vaaran takia;
- b) täydentää tai muuttaa liitteen B osassa määritettyjä lisätietoja niiden mukauttamiseksi tieteen kehitykseen ja elinsiirtoa varten tarkoitettujen elinten laadun ja turvallisuuden alalla tehtyyn kansainväliseen työhön.

25 artikla

Siirretyn säädösvallan käyttäminen

1. Siirretään komissiolle viiden vuoden ajaksi 27 päivästä elokuuta 2010 alkaen valta antaa 24 artiklassa tarkoitettuja delegoituja säädöksiä. Komissio esittää siirrettyä säädösvaltaa koskevan kertomuksen viimeistään kuusi kuukautta ennen viiden vuoden kauden päättymistä. Säädösvallan siirtoa jatketaan ilman eri toimenpiteitä samanpituisiksi kausiksi, jollei Euroopan parlamentti tai neuvosto peruuta siirtoa 26 artiklan mukaisesti.

2. Heti kun komissio on antanut delegoidun säädöksen, se antaa säädöksen tiedoksi samanaikaisesti Euroopan parlamentille ja neuvostolle.

3. Komissiolle siirrettyyn valtaan antaa delegoituja säädöksiä sovelletaan 26 ja 27 artiklassa säädettyjä ehtoja.

4. Jos ilmaantuu uusi vakava vaara ihmisten terveydelle ja on kyse erittäin kiireellisestä tapauksesta, 28 artiklan mukaisesti annettuihin delegoituihin säädöksiin sovelletaan 24 artiklan a alakohdassa säädettyä menettelyä.

26 artikla

Säädösvallan siirron peruuttaminen

1. Euroopan parlamentti tai neuvosto voi peruuttaa 24 artiklassa tarkoitettua säädösvallan siirron.

2. Toimielin, joka on aloittanut sisäisen menettelyn päättääkseen, peruuttaako se säädösvallan siirron, pyrkii ilmoittamaan asiasta toiselle toimielimelle ja komissiolle kohtuullisessa ajassa ennen lopullisen päätöksen tekemistä sekä ilmoittaa samalla, mitä siirrettyä säädösvaltaa mahdollinen peruuttaminen koskee, ja mainitsee peruuttamisen syyt.

3. Peruuttamispäätöksellä lopetetaan päätöksessä mainittu säädösvallan siirto. Päätös tulee voimaan joko välittömästi tai jonakin myöhempänä, siinä mainittuna päivänä. Päätös ei vaikuta jo voimassa olevien delegoitujen säädösten voimassaoloon. Se julkaistaan *Euroopan unionin virallisessa lehdessä*.

27 artikla

Delegoitujen säädösten vastustaminen

1. Euroopan parlamentti ja neuvosto voivat vastustaa delegoitua säädöstä kahden kuukauden kuluessa siitä, kun säädös on annettu tiedoksi.

Euroopan parlamentin tai neuvoston aloitteesta määräaika pidentetään kahdella kuukaudella.

2. Jos Euroopan parlamentti tai neuvosto ei ole määräajan päättyessä vastustanut delegoitua säädöstä, se julkaistaan *Euroopan unionin virallisessa lehdessä* ja se tulee voimaan siinä mainittuna päivänä.

Delegoitu säädös voidaan julkaista *Euroopan unionin virallisessa lehdessä* ja se voi tulla voimaan ennen mainitun määräajan päätymistä, jos Euroopan parlamentti ja neuvosto ovat molemmat ilmoittaneet komissiolle, etteivät ne aio vastustaa kyseistä säädöstä.

3. Jos Euroopan parlamentti tai neuvosto vastustaa delegoitua säädöstä, se ei tule voimaan. Säädöstä vastustava toimielin esittää syyt, miksi se vastustaa delegoitua säädöstä.

28 artikla

Kiireellinen menettely

1. Tämän artiklan nojalla annetut delegoidut säädökset tulevat voimaan viipymättä, ja niitä sovelletaan niin kauan kuin niitä ei ole vastustettu 2 kohdan mukaisesti. Tämän artiklan nojalla annettua delegoitua säädöstä koskevassa Euroopan parlamentille ja neuvostolle annettavassa tiedoksiannossa ilmoitetaan syyt kiireellisen menettelyn käytölle.

2. Euroopan parlamentti tai neuvosto voi vastustaa tämän artiklan nojalla annettua delegoitua säädöstä 27 artiklan 1 koh-

dassa tarkoitettua menettelyä noudattaen. Siinä tapauksessa säädöksen soveltaminen lakkaa. Tällaista delegoitua säädöstä vastustava toimielin ilmoittaa vastustamisen syyt.

29 artikla

Täytäntöönpanotoimenpiteet

Jos jäsenvaltiot välittävät keskenään siirtoelimiä, komissio hyväksyy seuraavien toimenpiteiden soveltamista koskevat yksityiskohtaiset säännöt 30 artiklan 2 kohdassa tarkoitettua menettelyä noudattaen:

- menettelyt, joita sovelletaan liitteessä esitettyä elinten ja luovuttajien kuvausta koskevien tietojen siirtämisessä 7 artiklan 6 kohdan mukaisesti;
- menettelyt, joita noudatetaan elinten täyden jäljitettävyyden varmistamiseksi tarvittavien tietojen siirtämisessä 10 artiklan 4 kohdan mukaisesti;
- menettelyt, joita noudatetaan vakavia vaaratilanteita ja haittavaikutuksia koskevan raportoinnin varmistamisessa 11 artiklan 4 kohdan mukaisesti.

30 artikla

Komitea

1. Komissiota avustaa elinsiirtoja käsittelevä komitea, jäljempänä 'komitea'.

2. Jos tähän kohtaan viitataan, sovelletaan päätöksen 1999/468/EY 5 ja 7 artiklaa ottaen huomioon mainitun päätöksen 8 artiklan säännökset. Päätöksen 1999/468/EY 5 artiklan 6 kohdassa tarkoitetuksi määräajaksi vahvistetaan kolme kuukautta.

31 artikla

Saattaminen osaksi kansallista lainsäädäntöä

1. Jäsenvaltioiden on saatettava voimaan tämän direktiivin noudattamisen edellyttämät lait, asetukset ja hallinnolliset määräykset viimeistään 27 päivänä elokuuta 2012. Niiden on ilmoitettava tästä komissiolle viipymättä.

Näissä jäsenvaltioiden antamissa säädöksissä on viitattava tähän direktiiviin tai niihin on liitettävä tällainen viittaus, kun ne virallisesti julkaistaan. Jäsenvaltioiden on säädettävä siitä, miten viittaukset tehdään.

2. Tämä direktiivi ei estä jäsenvaltiota pitämästä voimassa tai ottamasta käyttöön tiukempia sääntöjä edellyttäen, että ne ovat Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen määräysten mukaisia.

3. Jäsenvaltioiden on toimitettava tässä direktiivissä tarkoitettuja kysymyksistä antamansa kansalliset säännökset kirjallisina komissiolle.

VII LUKU

LOPPUSÄÄNNÖKSET

32 artikla

Voimaantulo

Tämä direktiivi tulee voimaan kahdentenkymmenentenä päivänä sen jälkeen, kun se on julkaistu *Euroopan unionin virallisessa lehdessä*.

33 artikla

Osoitus

Tämä direktiivi on osoitettu kaikille jäsenvaltioille.

Tehty Strasbourgissa 7 päivänä heinäkuuta 2010.

Euroopan parlamentin puolesta

Puhemies

J. BUZEK

Neuvoston puolesta

Puheenjohtaja

O. CHASTEL

LIITE

ELIMEN JA LUOVUTTAJAN OMINAISUUKSIEN KUVAUS

A OSA

Vähimmäistiedot

Vähimmäistiedot – elinten ja luovuttajien kuvauksen kannalta olennaiset tiedot, jotka on kerättävä kustakin luovutuksesta 7 artiklan 1 kohdan toisen alakohdan mukaisesti, tämän kuitenkin rajoittamatta 7 artiklan 2 kohdan soveltamista.

Vähimmäistiedot

Laitos, jossa talteenotto tapahtuu, ja muut yleiset tiedot

Luovuttajatyyppe

Veriryhmä

Sukupuoli

Kuolinsyy

Kuolinpäivä

Syntymäaika tai arvioitu ikä

Paino

Pituus

Suonensisäinen huumausaineiden nykyinen tai aikaisempi käyttö

Tämänhetkiset tai aikaisemmat pahanlaatuiset kasvaimet

Tämänhetkiset muut siirteen mukana mahdollisesti välittyvät taudit

HIV-, HCV-, HBV-testit

Perustiedot, joita tarvitaan luovutetun elimen toiminnan arviointiin

B OSA

Lisätiedot

Lisätiedot – elinten ja luovuttajien kuvauksen kannalta olennaiset tiedot, jotka on kerättävä A osassa määritettyjen vähimmäistietojen lisäksi hoitohenkilöstön päätöksen perusteella, kun otetaan huomioon näiden tietojen saatavuus ja kunkin tapauksen erityiset olosuhteet 7 artiklan 1 kohdan toisen alakohdan mukaisesti.

Lisätiedot

Yleiset tiedot

Talteenotto-organisaation / laitoksen, jossa talteenotto tapahtuu, yhteystiedot, jotta voidaan varmistaa koordinointi, elinten jakaminen sekä elinten jäljittäminen luovuttajalta ja vastaanottajalle ja päinvastoin.

Luovuttajan tiedot

Demografiset ja antropometriset tiedot, jotta voidaan varmistaa luovuttajan/elimen ja vastaanottajan asianmukainen sopivuus.

Luovuttajan terveydentilaa koskevat taustatiedot

Luovuttajan terveydentilaa koskevat taustatiedot, erityisesti sellaiset terveyteen liittyvät tiedot, jotka saattavat vaikuttaa siirrettävien elinten soveltuvuuteen ja aiheuttaa taudin tarttumisen riskin.

Eyysiset ja kliiniset tiedot

Terveystarkastuksen perusteella saadut tiedot, jotka ovat tarpeen mahdollisen luovuttajan elintoimintojen ylläpidon arvioimiseksi, sekä mahdolliset löydökset, jotka paljastavat sellaisia terveyttä koskevia tietoja, jotka ovat jääneet huomaamatta luovuttajan terveydentilaa koskevia taustatietoja tutkittaessa ja jotka saattavat vaikuttaa luovutettavan elimen soveltuvuuteen tai aiheuttaa taudin tarttumisen riskin.

Laboratoriotiedot

Tiedot, joita tarvitaan elinten toiminnallisen kuvauksen arvioimiseksi ja mahdollisesti tarttuvien tautien ja elimen luovutuksen mahdollisten esteiden paljastamiseksi.

Kvantamiskokeet

Kvantamiskokeet, jotka ovat tarpeen siirrettävien elinten anatomisen tilan arvioimiseksi.

Hoito

Luovuttajalle annettu lääkehoito, jolla on merkitystä elinten toiminnallisen tilan ja elinluovutukseen soveltuvuuden arvioinnin kannalta, erityisesti antibioottien ja inotrooppien käyttö tai verensiirto.

Euroopan parlamentin, neuvoston ja komission lausuma SEUT 290 artiklasta

Euroopan parlamentti, neuvosto ja komissio ilmoittavat, että tämän direktiivin säännökset eivät vaikuta toimielinten tuleviin kantoihin, jotka koskevat SEUT 290 artiklan soveltamista tai muita lainsäätämisenjärjestyksessä hyväksyttäviä säädöksiä, joihin sisältyy tällaisia säännöksiä.

Euroopan komission lausuma (Kiireellinen menettely)

Euroopan komissio sitoutuu tiedottamaan Euroopan parlamentille ja neuvostolle kiireellisessä menettelyssä annettavien delegoitujen säädösten mahdollisuudesta. Komission yksiköt ilmoittavat Euroopan parlamentin ja neuvoston sihteeristöille epävirallisesti heti, kun ne arvioivat, että saatetaan antaa delegoitu säädös kiireellisessä menettelyssä.

IV

(EY-sopimuksen, EU-sopimuksen ja Euratom-sopimuksen nojalla ennen 1. joulukuuta 2009 annetut säädökset)

NEUVOSTON JA NEUVOSTOSSA KOKOONTUNEIDEN EUROOPAN UNIONIN JÄSENVALTIOIDEN HALLITUSTEN EDUSTAJIEN PÄÄTÖS,

tehty 30 päivänä marraskuuta 2009,

Euroopan yhteisön ja sen jäsenvaltioiden sekä Kanadan välisen lentoliikennesopimuksen allekirjoittamisesta ja väliaikaisesta soveltamisesta

(2010/417/EY)

EUROOPAN UNIONIN NEUVOSTO JA NEUVOSTOSSA KOKOONTUNEET JÄSENVALTIOIDEN HALLITUSTEN EDUSTAJAT, jotka

Sopimuksen teksti on liitetty tähän päätökseen.

ottavat huomioon Euroopan yhteisön perustamissopimuksen ja erityisesti sen 80 artiklan 2 kohdan yhdessä 300 artiklan 2 kohdan ensimmäisen alakohdan ensimmäisen virkkeen kanssa,

2. Neuvoston puheenjohtaja valtuutetaan nimeämään yksi tai useampi henkilö, jolla on oikeus allekirjoittaa sopimus yhteisön puolesta sillä varauksella, että sopimus tehdään.

sekä katsovat seuraavaa:

- (1) Komissio on neuvotellut yhteisön ja sen jäsenvaltioiden puolesta Kanadan kanssa lentoliikennesopimuksen, jäljempänä 'sopimus', noudattaen neuvoston päätöstä komission valtuuttamisesta aloittamaan neuvottelut.
- (2) Sopimus parafoitiin 30 päivänä marraskuuta 2008.
- (3) Yhteisön ja jäsenvaltioiden olisi allekirjoitettava komission neuvottelema sopimus ja sovellettava sitä väliaikaisesti kansallisen lainsäädännön mukaisesti sillä varauksella, että sopimus mahdollisesti tehdään myöhemmin.
- (4) On myös tarpeen päättää tarvittavista menettelyistä, jotka koskevat yhteisön ja jäsenvaltioiden osallistumista sopimuksen 17 artiklalla perustettuun sekakomiteaan ja sopimuksen 21 artiklassa määrättyihin riitojenratkaisumenettelyihin, sekä sopimuksen tiettyjen ilmailun turvallisuutta ja ilmailun turvaamista koskevien määräysten täytäntöönpanoa,

OVAT PÄÄTTÄNEET SEURAAVAA:

1 artikla

Allekirjoittaminen

1. Hyväksytään Euroopan yhteisön ja sen jäsenvaltioiden sekä Kanadan välisen lentoliikennesopimuksen, jäljempänä 'sopimus', allekirjoittaminen yhteisön puolesta sillä varauksella, että neuvosto tekee sopimuksen tekemistä koskevan päätöksen.

2 artikla

Väliaikainen soveltaminen

Yhteisö ja sen jäsenvaltiot soveltavat sopimusta väliaikaisesti kansallisen lainsäädännön mukaisesti sitä päivää seuraavan kuukauden ensimmäisestä päivästä alkaen, jona on päivätty viimeinen niistä nooteista, joilla osapuolet ilmoittavat toisilleen sopimuksen väliaikaista soveltamista varten tarvittavien kansallisten menettelyjen päätökseen saattamisesta, kunnes sopimus tulee voimaan.

3 artikla

Sekakomitea

1. Sopimuksen 17 artiklalla perustetussa sekakomiteassa yhteisöä ja sen jäsenvaltioita edustavat komission ja jäsenvaltioiden edustajat.

2. Komissio vahvistaa yhteisön ja sen jäsenvaltioiden kannan sekakomiteassa yhteisön yksinomaiseen toimivaltaan kuuluvien sellaisten asioiden osalta, jotka eivät edellytä päätöstä, jolla on oikeusvaikutuksia, ja kanta ilmoitetaan ennalta neuvostolle ja jäsenvaltioille.

3. Sellaisiin sekakomitean päätöksiin, jotka koskevat yhteisön toimivaltaan kuuluvia asioita, yhteisön ja sen jäsenvaltioiden kannan hyväksyy neuvosto määränemmistöllä komission ehdotuksesta, jolleivät Euroopan yhteisön perustamissopimuksessa määrätyt sovellettavat äänestysmenettelyt muuta edellytä.

4. Sellaisiin sekakomitean päätöksiin, jotka koskevat jäsenvaltioiden toimivaltaan kuuluvia asioita, yhteisön ja sen jäsenvaltioiden kannan hyväksyy neuvosto yksimielisesti komission tai jäsenvaltioiden ehdotuksesta, jollei jäsenvaltio ole ilmoittanut neuvoston pääsihteeristölle kuukauden kuluessa kyseisen kannan hyväksymisestä, että parlamentaarisen tarkasteluvarauksen johdosta se voi hyväksyä sekakomitean päätöksen ainoastaan saatuaan lainsäädäntöelintensä suostumuksen.

5. Komissio esittää yhteisön ja sen jäsenvaltioiden kannan sekakomiteassa lukuun ottamatta jäsenvaltioiden yksinomaiseen toimivaltaan kuuluvia aloja, joita koskevan kannan esittää neuvoston puheenjohtajavaltio tai, jos neuvosto niin päättää, komissio.

4 artikla

Riitojen ratkaiseminen

1. Komissio edustaa yhteisöä ja sen jäsenvaltioita sopimuksen 21 artiklan mukaisissa riitojenratkaisumenettelyissä.
2. Neuvosto tekee komission ehdotuksesta sopimuksen 21 artiklan 7 kohdan mukaisen päätöksen etuuskien soveltamisen keskeyttämisestä tai niiden käyttöön ottamisesta uudelleen. Neuvosto tekee tämän päätöksen määräenemmistöllä.
3. Komissio, jota avustaa neuvoston nimeämä jäsenvaltioiden edustajien erityiskomitea, päättää kaikista muista tarvittavista

sopimuksen 21 artiklan nojalla toteutettavista toimituksista asioissa, jotka kuuluvat yhteisön toimivaltaan.

5 artikla

Ilmoittaminen komissiolle

1. Jäsenvaltioiden on ilmoitettava viipymättä komissiolle kaikista kanadalaisen lentoyhtiön luvan epäämistä, kokonaan tai tilapäisesti peruuttamista taikka rajoittamista koskevista päätöksistä, joita ne aikovat tehdä sopimuksen 3 artiklan mukaisesti.
2. Jäsenvaltioiden on ilmoitettava viipymättä komissiolle kaikista pyynnöistä tai ilmoituksista, joita ne ovat tehneet tai jotka ne ovat vastaanottaneet sopimuksen 6 artiklan (Siviili-ilmailun turvallisuus) mukaisesti.
3. Jäsenvaltioiden on ilmoitettava viipymättä komissiolle kaikista pyynnöistä tai ilmoituksista, joita ne ovat tehneet tai jotka ne ovat vastaanottaneet sopimuksen 7 artiklan (Siviili-ilmailun turvaaminen) mukaisesti.

Tehty Brysselissä 30 päivänä marraskuuta 2009.

Neuvoston puolesta

Puheenjohtaja

B. ASK

**Kanadan sekä Euroopan yhteisön ja sen jäsenvaltioiden välinen
LENTOLIIKENNESOPIMUS**

SISÄLLYSLUETTELO

<i>Artikla</i>	<i>Otsikko</i>
1	Otsakkeet ja määritelmät
2	Oikeuksien myöntäminen
3	Nimeäminen ja lupien myöntäminen ja peruuttaminen
4	Investoinnit
5	Lakien soveltaminen
6	Siviili-ilmailun turvallisuus
7	Siviili-ilmailun turvaaminen
8	Tullit, verot ja maksut
9	Tilastot
10	Kuluttajien etu
11	Mahdollisuus käyttää lentoasemia, laitteita ja palveluja
12	Lentoasemien, laitteiden ja palvelujen käytöstä perittävät maksut
13	Kaupalliset puitteet
14	Kilpailuympäristö
15	Ilmaliikenteen hallinta
16	Nimeämisten ja lupien jatkaminen
17	Sekakomitea
18	Ympäristö
19	Työvoimakysymykset
20	Kansainvälinen yhteistyö
21	Riitojen ratkaiseminen
22	Muuttaminen
23	Voimaantulo ja väliaikainen soveltaminen
24	Irtisanominen
25	Sopimuksen rekisteröinti
26	Suhde muihin sopimuksiin

SOPIMUS LENTOLIIKENTEESTÄ

seuraavien välillä

KANADA

ja

ITÄVALLAN TASAVALTA,

BELGIAN KUNINGASKUNTA,

BULGARIAN TASAVALTA,

KYPROKSEN TASAVALTA,

TŠEKIN TASAVALTA,

TANSKAN KUNINGASKUNTA

VIRON TASAVALTA,

SUOMEN TASAVALTA,

RANSKAN TASAVALTA,

SAKSAN LIITTOTASAVALTA,

HELLEENIEN TASAVALTA,

UNKARIN TASAVALTA,

IRLANTI,

ITALIAN TASAVALTA,

LATVIAN TASAVALTA,

LIETTUAN TASAVALTA,

LUXEMBURGIN SUURHERTTUAKUNTA,

MALTA,

ALANKOMAIDEN KUNINGASKUNTA,

PUOLAN TASAVALTA,

PORTUGALIN TASAVALTA,

ROMANIA,

SLOVAKIAN TASAVALTA,

SLOVENIAN TASAVALTA,

ESPANJAN KUNINGASKUNTA,

RUOTSIN KUNINGASKUNTA,

ISON-BRITANNIAN JA POHJOIS-IRLANNIN YHDISTYNYT KUNINGASKUNTA,

jotka ovat Euroopan yhteisön perustamissopimuksen osapuolia ja Euroopan unionin jäsenvaltioita, jäljempänä 'jäsenvaltiot',

sekä EUROOPAN YHTEISÖ

Kanada ja jäsenvaltiot, jotka ovat Chicagossa 7 päivänä joulukuuta 1944 allekirjoitettavaksi avatun kansainvälistä siviili-ilmailua koskevan yleissopimuksen osapuolia, sekä Euroopan yhteisö, jotka

HALUAVAT edistää sellaista ilmailujärjestelmää, joka perustuu lentoyhtiöiden keskinäiseen kilpailuun markkinoilla, joilla valtion osallistuminen ja sääntely on mahdollisimman vähäistä;

HALUAVAT huolehtia lentoliikenteeseen liittyvistä eduistaan,

TUNNUSTAVAT tehokkaan lentoliikenteen tärkeyden kaupankäynnin, matkailun ja investointien edistämisessä,

HALUAVAT edistää lentoliikennepalveluja,

HALUAVAT varmistaa lentoliikenteen korkeimman mahdollisen turvallisuus- ja turvatason,

TAVOITTELEVAT PÄÄTTÄVÄISESTI sääntely-yhteistyöstä saatavia mahdollisia hyötyjä ja mahdollisuuksien mukaan sääntöjen ja lähestymistapojen yhdenmukaistamista,

TUNNUSTAVAT, että kilpailuun perustuvasta lentoliikenteestä ja elinkelpoisesta ilmailuteollisuudesta voidaan saada merkittäviä hyötyjä,

HALUAVAT tavoitella lentoliikenteen kilpailuympäristöä ja tunnustavat, että mahdolliset hyödyt voivat jäädä saamatta, jos lentoyhtiöillä ei ole tasapuolisia kilpailuedellytyksiä,

HALUAVAT tarjota lentoyhtiöilleen yhtäläiset ja tasavertaiset mahdollisuudet tarjota tässä sopimuksessa määrätyt lentoliikennepalvelut,

HALUAVAT turvata mahdollisimman suuren hyödyn matkustajille, rahdinlähettäjiille, lentoyhtiöille, lentoasemille ja niiden työntekijöille sekä muille, jotka hyötyvät välillisesti,

VAHVISTAVAT ympäristönsuojelun merkityksen kehitettäessä kansainvälistä ilmailupolitiikkaa ja pantaessa sitä täytäntöön,

TOTEAVAT kuluttajien suojelun olevan tärkeää ja kannustavat asianmukaiseen kuluttajansuojaan lentoliikenteessä,

TOTEAVAT ilmailulinkeinoon tarvitsevan pääomaa lentoliikenteen kehittämiseksi entisestään,

HALUAVAT tehdä edellä mainittua yleissopimusta täydentävän sopimuksen lentoliikenteestä,

OVAT SOPINEET SEURAAVAA:

1 artikla

Otsakkeet ja määritelmät

1. Tässä sopimuksessa käytetään otsakkeita ainoastaan viittauksiksi.

2. Jollei toisin määrätä, tässä sopimuksessa tarkoitetaan

- a) 'ilmailuviranomaisilla' viranomaista tai henkilöä, jonka osapuolet ovat valtuuttaneet suorittamaan tässä sopimuksessa määrättyjä tehtäviä;
- b) 'lentoliikenteellä' aikataulun mukaista lentoliikennettä matkustajien ja rahdin, posti mukaan lukien, kuljettamiseksi erikseen tai yhdessä;
- c) 'sopimuksella' tätä sopimusta, kaikkia sen liitteitä ja kaikkia muutoksia sopimukseen tai sen liitteisiin;
- d) 'lentoyhtiöllä' tämän sopimuksen 3 artiklan mukaisesti nimettyä ja luvan saanutta lentoyhtiötä;
- e) 'osapuolella' joko Kanadaa tai jäsenvaltioita ja Euroopan yhteisöä yhdessä tai erikseen;

- f) 'yleissopimuksella' Chicagossa 7 päivänä joulukuuta 1944 allekirjoitettavaksi avattua kansainvälisen siviili-ilmailun yleissopimusta, mukaan lukien kaikki kyseisen yleissopimuksen 90 artiklan mukaisesti hyväksytyt liitteet ja kaikki sen 90 ja 94 artiklan mukaisesti hyväksytyt liitteiden tai yleissopimuksen muutokset, jos kyseiset liitteet ja muutokset ovat Kanadan ja jäsenvaltioiden hyväksymiä; ja
- g) 'alueella' Kanadan osalta sen lainsäädännössä määriteltyjä maa-alueita (mannermaata ja saaria), sisävesiä ja aluemerta, mukaan lukien ilmatila niiden yläpuolella; ja Euroopan yhteisön jäsenvaltioiden osalta maa-alueita (mannermaata ja saaria), sisävesiä ja aluemerä, joihin sovelletaan Euroopan yhteisön perustamissopimusta, mainitussa perustamissopimuksessa tai sen korvaavassa oikeudellisessa välineessä säädettyjen edellytysten mukaisesti, mukaan lukien ilmatila niiden yläpuolella; tämän sopimuksen soveltamisella Gibraltarin lentoasemaan ei katsota olevan vaikutusta Espanjan kuningaskunnan ja Yhdistyneen kuningaskunnan oikeudelliseen asemaan sen alueen suvereniteettia koskevassa riidassa, jolla kyseinen lentoasema sijaitsee, eikä Gibraltarin lentoaseman jättämiseen edelleen jäsenvaltioiden välillä 18 päivänä syyskuuta 2006 voimassa olleiden yhteisön ilmailualan toimenpiteiden ulkopuolelle Cordobassa 18 päivänä syyskuuta 2006 annetun Gibraltarin lentoasemaa koskevan ministeriiden julistuksen mukaisesti;

2 artikla

Oikeuksien myöntäminen

1. Kumpikin osapuoli myöntää toiselle osapuolelle seuraavat oikeudet, joiden mukaisesti kyseisen osapuolen lentoyhtiöt voivat harjoittaa lentoliikennettä:

- a) oikeus lentää laskeutumatta toisen osapuolen alueen yli;
- b) oikeus laskeutua toisen osapuolen alueelle ilman kaupallista tarkoitusta;
- c) siinä määrin kuin tämän sopimuksen nojalla on mahdollista, oikeus laskeutua toisen osapuolen alueelle tässä sopimuksessa vahvistetuilla reiteillä matkustajien ja rahdin, posti mukaan lukien, ottamiseksi tai jättämiseksi erikseen tai yhdessä; ja
- d) muut tässä sopimuksessa vahvistetut oikeudet.

2. Kumpikin osapuoli myöntää tämän artiklan 1 kohdan a ja b alakohdassa vahvistetut oikeudet toiselle osapuolelle muiden kuin 3 artiklassa (Nimeäminen ja lupien myöntäminen ja peruuttaminen) tarkoitettujen toisen osapuolen lentoyhtiöiden osalta.

3 artikla

Nimeäminen ja lupien myöntäminen ja peruuttaminen

1. Osapuolet pitävät tämän sopimuksen mukaisena nimeämisnä toimilupia tai muita lupia, joita toinen osapuoli on myön-

tänyt lentoliikenteen harjoittamiseksi tämän sopimuksen mukaisesti. Toimiluvan tai muun luvan myöntäneen osapuolen ilmailuviranomaiset tarkistavat toisen osapuolen ilmailuviranomaisen pyynnöstä tällaisten toimilupien tai muiden lupien pätevyuden.

2. Vastaanotettuaan toisen osapuolen nimetyn lentoyhtiön hakemukset, jotka on toimitettu määrättyssä muodossa ja määrättyjä menettelyjä noudattaen, vastaanottava osapuoli antaa, lakiensa ja määräystensä mukaisesti, asianomaisen lentoyhtiön hakemat liikennöintiluvat ja muut luvat lentoliikenteen harjoittamiseksi mahdollisimman pienellä menettelyihin liittyvällä viiveellä, jos seuraavat edellytykset täyttyvät:

- a) lentoyhtiö täyttää liikennöintiluvat ja muut luvat myöntävän osapuolen ilmailuviranomaisten tavallisesti soveltamien lakien ja määräysten mukaiset vaatimukset;
- b) lentoyhtiö noudattaa liikennöintiluvat ja muut luvat myöntävän osapuolen lakeja ja määräyksiä;
- c) jollei liitteestä 2 muuta johdu, Kanadan tapauksessa lentoyhtiö on jommankumman osapuolen kansalaisten tosiasiallisessa määräysvallassa, sillä on Kanadan myöntämä toimilupa ja sen päätoimipaikka on Kanadassa; jäsenvaltion tapauksessa lentoyhtiö on jommankumman osapuolen, Islannin, Liechtensteinin, Norjan tai Sveitsin kansalaisten tosiasiallisessa määräysvallassa, sillä on yhteisön myöntämä toimilupa ja sen päätoimipaikka on yhteisön jäsenvaltiossa; ja
- d) lentoyhtiö noudattaa toiminnassaan tässä sopimuksessa määrättyjä ehtoja.

3. Osapuoli voi kieltäytyä myöntämästä tämän artiklan 2 kohdassa tarkoitettuja liikennöintilupia tai muita lupia taikka peruuttaa liikennöintiluvat tai muut luvat kokonaan tai tilapäisesti tai asettaa niille ehtoja tai rajoituksia taikka muutoin keskeyttää toisen osapuolen lentoyhtiön tai lentoyhtiöiden toiminnan tai rajoittaa sitä, jos asianomainen lentoyhtiö ei noudata 2 kohdan määräyksiä tai jos osapuoli katsoo, että toisen osapuolen alueella sovellettavat ehdot eivät vastaa tasapuolisen kilpailuympäristön vaatimuksia sekä aiheuttavat huomattavaa haittaa tai vahinkoa sen lentoyhtiölle tai lentoyhtiöille 14 artiklan (Kilpailuympäristö) 5 kohdan mukaisesti.

4. Tämän artiklan 3 kohdassa lueteltuja oikeuksia saa käyttää vasta, kun sekakomiteaa on kuultu, jollei välitön toiminta ole välttämätöntä 2 kohdassa tarkoitettujen lakien ja määräysten rikkomisen estämiseksi tai jollei lentoturvallisuus tai ilmailun turvaaminen edellytä toimia 6 artiklan (Siviili-ilmailun siviililentoturvallisuus) ja 7 artiklan (Siviili-ilmailun turvaaminen) määräysten mukaisesti.

4 artikla

Investoinnit

Kumpikin osapuoli sallii Kanadan tai jäsenvaltion tai jäsenvaltioiden kansalaisten täyden omistusoikeuden lentoyhtiöissään, jollei tämän sopimuksen liitteen 2 määräyksistä muuta johdu.

5 artikla

Lakien soveltaminen

Kumpikin osapuoli vaatii,

- a) että lentoyhtiöt noudattavat sen alueelle saavuttaessa, sieltä lähdettäessä tai siellä ollessa asianomaisen osapuolen lakeja, määräyksiä ja menettelyjä, jotka koskevat kansainvälisessä liikenteessä olevien ilma-alusten saapumista sen alueelle, siellä oloa tai sieltä lähtöä sekä tällaisten ilma-alusten liikennöimistä ja lentämistä sen alueella; ja
- b) että lentoyhtiöt sekä matkustajat, miehistön jäsenet ja rahti, posti mukaan lukien, noudattavat tai niiden osalta noudatetaan osapuolen alueen kautta kuljettaessa, sinne saavuttaessa, siellä oltaessa ja sieltä lähdettäessä asianomaisen osapuolen lakeja ja määräyksiä, jotka koskevat ilma-alusten matkustajien, miehistön jäsenten tai rahdin, posti mukaan lukien, saapumista osapuolen alueelle, siellä oloa tai sieltä lähtöä (kuten maahantuloa, selvitystä, kauttakulkua, siviili-ilmailun turvaamista, maahanmuuttoa, passeja, tullia ja karanteenia koskevia määräyksiä). Tällaisia lakeja ja määräyksiä soveltaessaan kumpikin osapuoli antaa lentoyhtiöille samanlaisiin ehtoihin perustuvan kohtelun, joka ei ole epäedullisempi kuin sen omille lentoyhtiöille tai muille samanlaista kansainvälistä lentoliikennettä harjoittaville lentoyhtiöille annettava kohtelu.

6 artikla

Siviili-ilmailun turvallisuus

1. Osapuolet korostavat pitävänsä tärkeänä tiivistä yhteistyötä siviili-ilmailun turvallisuuden alalla. Tämän vuoksi osapuolet sitoutuvat jatkamaan yhteistyötä myös lentotoiminnan osalta, erityisesti mahdollistaakseen sellaisten tietojen jakamisen, joilla voi olla vaikutusta kansainvälisen ilmailun turvallisuuteen, sekä toistensa valvontatoimintaan osallistumisen tai yhteisen valvontatoiminnan harjoittamisen siviili-ilmailun turvallisuuden alalla sekä yhteisten hankkeiden ja aloitteiden kehittämisen, myös kolmansien maiden kanssa. Tätä yhteistyötä kehitetään Prahassa 6 päivänä toukokuuta 2009 tehdyn Kanadan ja Euroopan yhteisön välisen siviili-ilmailun turvallisuutta koskevan sopimuksen soveltamisalaan kuuluvien asioiden osalta kyseisen sopimuksen puitteissa.

2. Toinen osapuoli ja sen ilmailuviranomaiset kelpuuttavat lentoliikenteen harjoittamiseen lentokelpoisuustodistukset, pätevyystodistukset ja lupakirjat, jotka toinen osapuoli on ilmailuviranomaistensa välityksellä antanut tai hyväksynyt Kanadan ja

Euroopan yhteisön välisen siviili-ilmailun turvallisuutta koskevan sopimuksen sovellettavien määräysten mukaisesti, jos tällaiset todistukset ja lupakirjat on annettu tai hyväksytty vähintään yleissopimukseen perustuvien vaatimusten mukaisesti ja niitä noudattaen.

3. Jos 2 kohdassa tarkoitettuihin todistuksiin tai lupakirjoihin, joita jommankumman osapuolen ilmailuviranomaiset ovat myöntäneet jollekin henkilölle tai lentoyhtiölle tai jonkin lentoliikenteessä käytettävän ilma-aluksen osalta, liittyvistä oikeuksista tai ehdoista voi aiheutua eroja, jotka johtavat yleissopimuksen mukaisesti vahvistettujen vaatimusten alittumiseen, ja kyseisestä erosta on ilmoitettu Kansainväliselle siviili-ilmailujärjestölle, tai jos kyseiset viranomaiset soveltavat vaatimusta tai vaatimuksia, jotka ovat tiukempia tai erilaisia kuin yleissopimuksen mukaisesti vahvistetut vaatimukset, toinen osapuoli voi pyytää sekakomitean puitteissa neuvotteluja osapuolten välillä kyseisen käytännön selventämiseksi. Siihen asti, kun neuvotteluissa päästään yhteisymmärrykseen, osapuolten on toistensa todistusten ja lupakirjojen vastavuoroisen tunnustamisen hengessä edelleen tunnustettava todistukset ja lupakirjat, jotka toisen osapuolen ilmailuviranomaiset ovat hyväksyneet. Jos Prahassa 6 päivänä toukokuuta 2009 tehdystä Kanadan ja Euroopan unionin välisessä siviili-ilmailun turvallisuutta koskevassa sopimuksessa on määräyksiä todistusten ja lupakirjojen vastavuoroisesta tunnustamisesta, kunkin osapuolen on sovellettava niitä.

4. Sovellettavien lakien ja Prahassa 6 päivänä toukokuuta 2009 tehdyn Kanadan ja Euroopan yhteisön välisen siviili-ilmailun turvallisuutta koskevan sopimuksen mukaisesti osapuolet pitävät päämääränään todistusten ja lupakirjojen vastavuoroista hyväksymistä mainitun sopimuksen kattamien asioiden osalta.

5. Osapuoli tai sen toimivaltaiset ilmailuviranomaiset voivat pyytää milloin tahansa toisen osapuolen tai sen toimivaltaisten ilmailuviranomaisten kanssa neuvotteluja niiden soveltamista turvallisuusvaatimuksista. Jos osapuoli tai sen toimivaltaiset ilmailuviranomaiset, jotka ovat pyytäneet neuvotteluja, toteavat tällaisten neuvottelujen tuloksena, että toinen osapuoli tai sen toimivaltaiset ilmailuviranomaiset eivät tosiasiallisesti sovelta kyseisillä aloilla turvallisuusvaatimuksia, jotka, jollei muuta päätetä, vastaavat vähintään yleissopimuksen mukaisesti vahvistettuja vähimmäisvaatimuksia, toiselle osapuolelle tai sen toimivaltaisille ilmailuviranomaisille on ilmoitettava tällaisista huomioista sekä kyseisten vähimmäisvaatimusten noudattamisen edellyttämistä toimista. Jos toinen osapuoli tai sen toimivaltaiset ilmailuviranomaiset eivät toteuta asianmukaisia korjaavia toimia viidentoista (15) päivän tai muun mahdollisesti päätettävän ajan kuluessa, osapuolella tai sen toimivaltaisilla ilmailuviranomaisilla, jotka ovat pyytäneet neuvotteluja, on oikeus peruuttaa kokonaan tai tilapäisesti liikennöintiluvat tai tekniset luvat tai rajoittaa niitä taikka keskeyttää muulla tavoin sellaisen lentoyhtiön toiminta, jonka turvallisuusvalvonta on toisen osapuolen tai sen toimivaltaisten ilmailuviranomaisten vastuulla, tai rajoittaa tätä toimintaa.

6. Kumpikin osapuoli hyväksyy sen, että toisen osapuolen ilmailuviranomaiset voivat tehdä mille tahansa osapuolen lentoyhtiön liikennöimälle tai sen puolesta liikennöidylle ilma-alukselle toisen osapuolen alueella asematasotarkastuksen tarkistaakseen ilma-aluksen ja sen miehistön jäsenten asiakirjojen voimassaolon sekä ilma-aluksen ja sen laitteiden silmämääräisesti havaittavan kunnan edellyttäen, että tällainen tarkastus ei aiheuta lentotoiminnalle kohtuutonta viivytystä.

7. Jos osapuolen ilmailuviranomaiset toteavat asematasotarkastuksen tehtyään, että ilma-alus tai lentotoiminta ei täytä yleissopimuksen mukaisesti vahvistettuja voimassa olevia vähimmäisvaatimuksia tai että yleissopimuksen mukaisesti vahvistettujen voimassa olevien vähimmäisvaatimusten tosiasiallisessa täyttämässä ja soveltamisessa on puutteita, kyseisen osapuolen ilmailuviranomaiset ilmoittavat ilma-alusta käyttävän lentoyhtiön turvallisuusvalvonnasta vastaaville osapuolen ilmailuviranomaisille tällaisista huomioista sekä kyseisten vähimmäisvaatimusten noudattamisen edellyttämistä toimista. Jos korjaavia toimia ei toteuteta viidentoista (15) päivän kuluessa, liikennöintiluvat tai tekniset luvat voidaan peruuttaa kokonaan tai tilapäisesti tai rajoittaa niitä taikka ilma-alusta käyttävän lentoyhtiön toiminta voidaan muutoin keskeyttää tai rajoittaa sitä. Samaan voidaan päätyä, jos asematasotarkastuksesta kieltäydytään.

8. Kummallakin osapuolella on toimivaltaisten ilmailuviranomaistensa välityksellä oikeus toteuttaa viipymättä toimia kuten peruuttaa kokonaan tai tilapäisesti liikennöintiluvat tai tekniset luvat tai rajoittaa niitä taikka muutoin keskeyttää toisen osapuolen lentoyhtiön toiminta tai rajoittaa sitä, jos viranomaiset katsovat, että se on siviili-ilmailun turvallisuudelle välittömästi aiheutuvan uhan vuoksi tarpeen. Jos se on käytännössä mahdollista, tällaisia toimenpiteitä toteuttavan osapuolen on pyrittävä kuulemaan toista osapuolta ennen toimiin ryhtymistä.

9. Tämän artiklan 5, 7 tai 8 kohdan mukaisesti toteutetut osapuolen tai sen toimivaltaisten ilmailuviranomaisten toimet on keskeytettävä heti, kun niille ei enää ole perusteita.

7 artikla

Siviili-ilmailun turvaaminen

1. Osapuolet vakuuttavat kansainväliseen oikeuteen perustuvien oikeuksiensa ja velvoitteidensa mukaisesti, että niiden keskinäinen velvoite varmistaa siviili-ilmailun turvaaminen siihen kohdistuvilta laittomilta teoilta on olennainen osa tätä sopimusta.

2. Rajoittamatta osapuolten kansainväliseen oikeuteen perustuvia yleisiä oikeuksia ja velvoitteita osapuolten on noudatettava erityisesti seuraavien sopimusten määräyksiä: Tokiossa 14 päivänä syyskuuta 1963 tehty yleissopimus rikoksista ja eräistä muista teoista ilma-aluksissa, Haagissa 16 päivänä joulukuuta 1970 tehty yleissopimus ilma-alusten laittoman haltuu-

noton ehkäisemisestä, Montrealissa 23 päivänä syyskuuta 1971 tehty siviili-ilmailun turvallisuuden kohdistuvien laittomien tekojen ehkäisemistä koskeva yleissopimus, Montrealissa 24 päivänä helmikuuta 1988 tehty kansainväliseen siviili-ilmailuun käytettävillä lentoasemilla tapahtuvien laittomien väkivaltekojen ehkäisemistä koskeva lisäpöytäkirja, Montrealissa 1 päivänä maaliskuuta 1991 tehty yleissopimus muovailtavien räjähteiden merkitsemisestä tunnistamista varten ja muut osapuolia sitovat monenväliset sopimukset, jotka koskevat siviili-ilmailun turvaamista.

3. Osapuolet antavat pyynnöstä toisilleen kaikkea tarpeellista apua siviili-ilma-alusten laittoman haltuunoton ja muiden sellaisten laittomien toimien torjumiseksi, jotka vaarantavat tällaisten ilma-alusten, niiden matkustajien ja miehistön jäsenten, lentoasemien ja lennonvarmistuksen turvallisuuden, sekä apua kaikkien muiden siviili-ilmailua uhkaavien vaaratekijöiden torjumiseksi.

4. Osapuolet noudattavat Kansainvälisen siviili-ilmailujärjestön vahvistamia siviili-ilmailun turvaamista koskevia määräyksiä, jotka on otettu kansainvälisen siviili-ilmailun yleissopimuksen liitteiksi, jos näitä turvamääräyksiä sovelletaan osapuoliin. Osapuolet edellyttävät, että niiden rekisterissä olevien ilma-alusten käyttäjät sekä sellaiset käyttäjät, joiden päätoimipaikka tai vakinaisen kotipaikka on niiden alueella, ja niiden alueella olevien lentoasemien pitäjät toimivat kyseisten siviili-ilmailun turvaamista koskevien määräysten mukaisesti. Näin ollen kumpikin osapuoli ilmoittaa pyynnöstä toiselle osapuolelle kaikista määräystensä ja toimintatapojensa eroista suhteessa tässä kohdassa tarkoitetuissa liitteissä määrättyihin siviili-ilmailun turvaamuksiin, jos nämä erot ylittävät kyseiset vaatimukset tai täydentävät niitä ja jos niillä on merkitystä toisen osapuolen toiminnalle. Kumpikin osapuoli voi milloin tahansa pyytää tällaisista eroista keskustelemiseksi toisen osapuolen kanssa neuvottelua, jotka on toteutettava kohtuullisen ajan kuluessa.

5. Valtioiden itsemääräämisoikeuden täysimääräisesti huomiioon ottaen ja sitä kunnioittaen kumpikin osapuoli suostuu siihen, että tämän artiklan 4 kohdassa tarkoitettuja ilma-alusten käyttäjiä voidaan vaatia noudattamaan mainitussa kohdassa tarkoitettuja toisen osapuolen edellyttämiä siviili-ilmailun turvaamista koskevia määräyksiä saavuttaessa kyseisen toisen osapuolen alueelle, sieltä lähdettäessä tai siellä oltaessa. Kumpikin osapuoli varmistaa, että sen alueella sovelletaan tosiasiallisesti riittäviä toimenpiteitä ilma-aluksen suojaamiseksi sekä matkustajien, miehistön jäsenten, matkatavaroiden, käsimatkatavaroiden, rahdin, postin ja ilma-aluksen varastojen turvatarkastamiseksi ennen ilma-alukseen nousua tai ilma-aluksen lastaamista.

6. Osapuolet sopivat tavoittelevansa toistensa turvaamistensa vastavuoroista tunnustamista sekä tiivistä ja vastavuoroista yhteistyötä laadunvalvontatoimenpiteissä. Lisäksi osapuolet sopivat luovansa tarvittaessa ja osapuolten erikseen tekemien päätösten pohjalta edellytyksiä yhden turvatarkastuksen periaatteen käyttöön ottamiseksi osapuolten alueiden välisillä lennoilla siten, että vaihtomatkatustajat ja -matkatavarat ja/tai siirtorahti vapautetaan uudelleentarkastuksesta. Tätä varten ne tekevät

hallinnollisia järjestelyjä, jotka mahdollistavat neuvottelemisen olemassa olevista tai suunnitelluista siviili-ilmailun turvatoimenpiteistä sekä osapuolten toteuttamia laadunvalvontatoimenpiteitä koskevan yhteistyön ja tietojen jakamisen. Osapuolet kullekseen toisiaan suunnitelluista turvatoimenpiteistä, joilla on merkitystä toiminnanharjoittajille tällaisten hallinnollisten järjestelyjen toisen osapuolen alueella.

7. Kumpikin osapuoli pyrkii, jos se on käytännössä mahdollista, vastaamaan kaikkiin toisen osapuolen pyyntöihin, jotka koskevat kohtuudella toteutettavissa olevia erityisiä turvatoimenpiteitä tiettyä lentoa tai tiettyä lentojen sarjaa koskevaan erityiseen uhkaan vastaamiseksi.

8. Osapuolet sopivat tekevänsä yhteistyötä jommankumman alueella suoritettavien turvatarkastusten osalta vahvistamalla mekanismeja, hallinnolliset järjestelyt mukaan lukien, tietojen vastavuoroiseksi vaihtamiseksi turvatarkastusten tuloksista. Osapuolet sopivat suhtautuvansa myönteisesti pyyntöihin, jotka koskevat osallistumista tarkkailijana toisen osapuolen tekemiin turvatarkastuksiin.

9. Jos siviili-ilma-alukseen kohdistuu tai sitä uhkaa laitton haltuunotto tai ilma-aluksen turvallisuuteen, sen matkustajiin tai miehistön jäseniin, lentoasemiin tai lennonvarmistuslaitteisiin kohdistuu muu laitton teko, osapuolet avustavat toisiaan helpottamalla yhteyksiä ja toteuttamalla muita asianmukaisia toimenpiteitä, joiden tarkoituksena on nopeasti ja turvallisesti saattaa päätökseen tällainen tapaus tai sen uhka.

10. Jos osapuolella on perusteltua syytä uskoa, että toinen osapuoli on poikennut tämän artiklan määräyksistä, se voi toimivaltaisten viranomaistensa välityksellä pyytää neuvotteluja. Tällaiset neuvottelut on aloitettava viidentoista (15) päivän kuluessa pyynnöstä. Jos tyydyttävään sopimukseen ei päästä viidentoista (15) päivän kuluessa neuvottelujen aloittamisesta, neuvotteluja pyytäneellä osapuolella on oikeus ryhtyä toimiin kiellettyä myöntämästä toisen osapuolen lentoyhtiölle lupia tai peruuttaakseen luvat, rajoittaakseen niiden soveltamista tai asettaakseen niille aiheellisia ehtoja. Häätötilassa tai estääkseen sen, että tämän artiklan määräysten noudattamatta jättäminen jatkuu, osapuoli, joka uskoo toisen osapuolen poikkeavan tämän artiklan määräyksistä, voi toteuttaa aiheellisia tilapäisiä toimia milloin tahansa.

11. Osapuolet vahvistavat, että harkitessaan turvatoimia osapuolen on arvioitava mahdolliset kielteiset taloudelliset ja toiminnalliset vaikutukset tämän sopimuksen mukaiseen lentoliikenteeseen, ja lain sallimissa rajoissa, otettava tällaiset tekijät huomioon määritellessään, mitkä toimenpiteet ovat tarpeen ja aiheellisia kyseisten turvanäkökohtien käsittelemiseksi, sanotun

kuitenkaan rajoittamatta tarvetta toteuttaa välittömiä lentoliikenteen turvatoimenpiteitä.

8 artikla

Tullit, verot ja maksut

1. Kumpikin osapuoli vapauttaa, vastavuoroisesti ja siinä määrin kuin se on kansallisten lakien ja määräysten nojalla mahdollista, kansainvälisessä lentoliikenteessä käytettävät toisen osapuolen lentoyhtiöiden ilma-alukset, niiden vakiovarusteet, poltto- ja voiteluaineet, tekniset kulutustarvikkeet, maalaitteet, varaosat (mukaan lukien moottorit), ilma-alusten varastot (mukaan lukien muun muassa elintarvikkeet, juomat ja alkoholi, tupakka ja muut tuotteet, jotka on tarkoitettu myytäväksi matkustajille tai heidän kulutettavakseen lennon aikana rajoitettuna määrinä) sekä muut tarvikkeet, jotka on tarkoitettu tai joita käytetään yksinomaan kansainvälisessä liikenteessä liikennöivän ilma-aluksen toimintaa tai huoltoa varten, kaikista tuontirajoituksista, omaisuusveroista, tulleista, valmisteveroista ja muista vastaavista korvauksista ja maksuista, joita osapuolet asettavat ja jotka eivät perustu annettujen palvelujen kustannuksiin.

2. Kumpikin osapuoli vapauttaa, vastavuoroisesti ja siinä määrin kuin se on kansallisten lakien ja määräysten nojalla mahdollista, tämän artiklan 1 kohdassa tarkoitetuista veroista, tulleista, korvauksista ja maksuista myös seuraavat, lukuun ottamatta maksuja, jotka perustuvat annettujen palvelujen kustannuksiin:

a) ilma-alukseen kohtuullisissa rajoissa otetut osapuolen alueelle tuodut tai sieltä hankitut ilma-aluksen varastot, jotka on tarkoitettu käytettäväksi toisen osapuolen lentoyhtiön kansainvälisessä lentoliikenteessä liikennöivässä ilma-aluksessa maasta ulos suuntautuvalla lennolla silloinkin, kun näitä varastoja käytetään lennettäessä kyseisen alueen yllä tapahtuvalla matkaosuudella;

b) osapuolen alueelle tuodut maalaitteet ja varaosat (mukaan lukien moottorit), jotka on tarkoitettu toisen osapuolen lentoyhtiön kansainvälisessä liikenteessä käytettävän ilma-aluksen huoltoa tai korjausta varten, sekä tietokonelaitteet ja niiden osat, joita tarvitaan matkustajien tai rahdin käsittelyyn tai turvatarkastuksiin;

c) osapuolen alueelle tuodut tai sieltä hankitut poltto- ja voiteluaineet ja tekniset kulutustarvikkeet, jotka on tarkoitettu käytettäväksi toisen osapuolen lentoyhtiön kansainvälisessä lentoliikenteessä liikennöivässä ilma-aluksessa maasta ulos suuntautuvalla lennolla silloinkin, kun näitä varastoja käytetään lennettäessä kyseisen alueen yllä tapahtuvalla matkaosuudella; ja

d) painotuotteet, mukaan lukien lentoliput, lippukuoret, lento-rahtikirjat ja muu asiaan liittyvä mainosaineisto, jota lentoyhtiöt jakavat veloitusetta.

3. Osapuolen lentoyhtiön käyttämässä ilma-aluksessa olevia vakiovarusteita tai siinä tavallisesti säilytettäviä varusteita tai tarvikkeita saa purkaa toisen osapuolen alueella ainoastaan kyseisen alueen tulliviranomaisten luvalla. Tällaisessa tapauksessa nämä varusteet ja tarvikkeet voidaan vaatia asettamaan mainittujen viranomaisten valvontaan siihen asti, kun ne viedään uudelleen maasta tai toimitetaan muulla tavoin pois tullimääräysten mukaisesti.

4. Tässä artiklassa määrättyjä vapautuksia sovelletaan myös silloin, kun osapuolen lentoyhtiöt ovat tehneet toisen lentoyhtiön kanssa, jolle toinen osapuoli on myöntänyt vastaavat vapautukset, sopimuksen tämän artiklan 1 ja 2 kohdassa tarkoitettujen tarvikkeiden lainaamisesta tai siirtämisestä toisen osapuolen alueella.

5. Tämä sopimus ei vaikuta jäsenvaltioiden ja Kanadan välillä voimassa olevien, tulojen ja pääoman kaksinkertaisen verotuksen välttämistä koskevien yleissopimusten määräyksiin.

9 artikla

Tilastot

1. Kumpikin osapuoli toimittaa toiselle osapuolelle kansallisten lakien ja määräysten mukaisesti vaaditut tilastot sekä pyynnöstä muita saatavilla olevia tilastotietoja, joita voidaan kohtuudella tarvita lentoliikenteen harjoittamisen arviointiin.

2. Osapuolet tekevät sekakomiteassa yhteistyötä, jolla helpotetaan niiden välistä tilastotietojen vaihtoa lentoliikenteen kehittämisen seuraamiseksi.

10 artikla

Kuluttajien etu

1. Kumpikin osapuoli tunnustaa kuluttajien etujen suojelun tärkeyden ja voi syrjimättömin perustein toteuttaa tai vaatia lentoyhtiöitä toteuttamaan kohtuullisia ja oikeasuhteisia toimenpiteitä muun muassa seuraavien asioiden osalta:

- a) lentoyhtiöille suoritettujen ennakkomaksujen suojaaminen;
- b) lennolle pääsyn epäämisestä aiheutuvia korvauksia koskevat aloitteet;
- c) palautukset matkustajille;
- d) lennosta todellisuudessa vastaavan lentoliikenteen harjoittajan julkistaminen;

e) sen omien lentoyhtiöiden taloudellinen tila;

f) matkustajavastuuvakuutus; ja

g) esteetöntä pääsyä koskevat toimenpiteet.

2. Osapuolet pyrkivät kuulemaan toisiaan sekakomiteassa kulluttajien etua koskevista asioista, myös suunnittelemistaan toimenpiteistä, tavoitteenaan yhdenmukaistaa lähestymistavat siinä määrin kuin mahdollista.

11 artikla

Mahdollisuus käyttää lentoasemia, laitteita ja palveluja

1. Kumpikin osapuoli varmistaa, että toisen osapuolen lentoyhtiöillä on ilman syrjintää mahdollisuus käyttää lentoasemia, lentoväyliä, lennonjohto- ja lennonvarmistuspalveluja sekä siviili-ilmailun turvaamiseen, maahuolintaan ja muihin niihin liittyviin toimintoihin tarkoitettuja laitteita ja palveluja sen alueella heti, kun ne tulevat käytettäviksi.

2. Osapuolet toteuttavat kaikki mahdolliset kohtuudella toteutettavissa olevat toimenpiteet varmistukseksi laitteiden ja palvelujen tosiasiallisen käyttömahdollisuuden oikeudellisten, operatiivisten ja fyysisten rajoitusten puitteissa sekä oikeudenmukaisiin ja tasavertaisiin mahdollisuuksiin perustuen ja noudattaen avoimia menettelyjä käyttömahdollisuuden saamiseksi.

3. Kumpikin osapuoli varmistaa, että sen menettelyjä, ohjeita ja määräyksiä lähtö- ja saapumisaikojen hallinnoimiseksi sen alueella sijaitsevilla lentoasemilla sovelletaan avoimesti, tehokkaasti ja syrjimättömästi.

4. Jos osapuoli katsoo toisen osapuolen rikkovan tätä artiklaa, se voi ilmoittaa havainnostaan toiselle osapuolelle ja pyytää neuvotteluja 17 artiklan (Sekakomitea) 4 kohdan mukaisesti.

12 artikla

Lentoasemien, laitteiden ja palvelujen käytöstä perittävät maksut

1. Kumpikin osapuoli varmistaa, että käyttömaksut, joita sen maksuja perivät toimivaltaiset viranomaiset tai elimet voivat määrätä toisen osapuolen lentoyhtiöille lennonvarmistus- ja lennonjohtopalvelujen käytöstä, ovat oikeantasoisia ja kohtuullisia sekä perustuvat kustannuksiin eivätkä ole perusteettomasti syrjiviä. Kaikki tällaiset käyttömaksut toisen osapuolen lentoyhtiöille on joka tapauksessa asetettava vähintään yhtä suotuisin ehdoin kuin minkä tahansa muun lentoyhtiön saatavilla olevat suotuisimmat ehdot.

2. Kumpikin osapuoli varmistaa, että käyttömaksut, joita sen maksuja perivät toimivaltaiset viranomaiset tai elimet voivat määrätä toisen osapuolen lentoyhtiöille lentoasemiin sekä siviili-ilmailun turvaamiseen ja muihin niihin liittyviin toimintoihin tarkoitettujen laitteiden ja palvelujen käytöstä, ovat oikeantasoisia ja kohtuullisia eivätkä perusteettomasti syrjiviä ja jakautuvat tasaisesti käyttäjäryhmien kesken. Näissä maksuissa voidaan ottaa huomioon kaikki kustannukset, joita toimivaltaisille viranomaisille tai elimille aiheutuu tarvittavien lentoasemajärjestelmien siviili-ilmailun turvalaitteiden ja -palvelujen tarjoamisesta kyseisellä lentoasemalla tai kyseisessä lentoasemajärjestelmässä, mutta niiden määrä ei saa ylittää kyseisiä kustannuksia. Tällaisiin maksuihin voi sisältyä kohtuullinen tuotto poistojen jälkeen. Laitteita ja palveluja, joiden käytöstä peritään maksuja, on tarjottava tehokkaasti ja taloudellisesti. Kaikki tällaiset käyttömaksut toisen osapuolen lentoyhtiöille on joka tapauksessa asetettava vähintään yhtä suotuisin ehdoin kuin minkä tahansa muun lentoyhtiön saatavilla olevat suotuisimmat ehdot silloin, kun maksuja asetetaan.

3. Kumpikin osapuoli kannustaa alueellaan toimivia maksuja periviä toimivaltaisia viranomaisia ja elimiä neuvottelemaan laitteita ja palveluja käyttävien lentoyhtiöiden tai niiden edustajien kanssa sekä maksuja periviä toimivaltaisia viranomaisia ja elimiä ja lentoyhtiöitä tai niiden edustajia vaihtamaan keskenään tarvittavia tietoja maksujen kohtuullisuuden määrittämiseksi tämän artiklan 1 ja 2 kohdassa vahvistettujen periaatteiden mukaisesti. Kumpikin osapuoli kannustaa maksuja periviä toimivaltaisia viranomaisia ilmoittamaan käyttäjille kaikista käyttäjämaksujen muutosehdotuksista kohtuullisen hyvissä ajoin, jotta ne voivat ottaa käyttäjien mielipiteet huomioon, ennen kuin muutoksia tehdään.

4. Jäljempänä olevan 21 artiklan (Riitojen ratkaiseminen) mukaisissa riitojenratkaisumenettelyissä kummankaan osapuolen ei katsota rikkovan tämän artiklan määräyksiä, paitsi

- a) jos se jättää tutkimatta kohtuullisessa ajassa toisen osapuolen valituksen kohteena olevan maksun tai käytännön; tai
- b) jos se jättää tällaisen tutkinnan jälkeen ryhtymättä kaikkiin toteutettavissaan oleviin toimenpiteisiin korjatakseen tämän artiklan määräysten vastaisen maksun tai käytännön.

13 artikla

Kaupalliset puitteet

1. Kumpikin osapuoli antaa molempien osapuolten lentoyhtiöille oikeudenmukaiset ja yhtäläiset mahdollisuudet tarjota tämän sopimuksen soveltamisalaan kuuluvia lentoliikennepalveluja.

Kapasiteetti

2. Kumpikin osapuoli antaa toisen osapuolen kaikkien lentoyhtiöiden määrittellä tämän sopimuksen mukaisesti tarjoamiensa lentoliikennepalvelujen vuorotiheyden ja kapasiteetin markkinoilla vallitsevien kaupallisten näkökohtien perusteella. Kumpikaan osapuoli ei saa yksipuolisesti rajoittaa liikenteen määrää, vuorotiheyttä tai palvelun säännöllisyyttä eikä toisen osapuolen lentoyhtiöiden käyttämien ilma-alusten tyyppiä tai tyyppejä, eikä se saa edellyttää toisen osapuolen lentoyhtiöiden aikataulujen, tilauslento-ohjelmien tai toimintasuunnitelmien toimittamista, paitsi jos tekniset, liikenne- tai ympäristöseikat (paikallinen ilmanlaatu ja melu) yhtäläisillä ehdoilla mahdollisesti edellyttävät sitä yleissopimuksen 15 artiklan mukaisesti.

Yhteisten reittitunnusten käyttö

- 3. a) Jollei osapuolten asianomaiseen toimintaan tavallisesti soveltamista viranomaisvaatimuksista muuta johdu, mikä tahansa toisen osapuolen lentoyhtiö voi tehdä yhteistyöjärjestelyjä, joiden tavoitteena on
  - i) tarjota tietyillä reiteillä lentoliikennepalveluja myymällä kuljetuksia omalla reittitunnuksellaan millä tahansa Kanadan tai jäsenvaltioiden ja/tai minkä tahansa kolmannen maan lentoyhtiön liikennöimillä lennoilla; ja/tai minkä tahansa maan pintaliikenteen (maa- tai meriliikenteen) harjoittajan kuljetuksen yhteydessä,
  - ii) liikennöidä minkä tahansa muun lentoyhtiön reittitunnuksella, jos kyseinen lentoyhtiö on saanut osapuolen ilmailuviranomaisilta luvan myydä kuljetuksia omalla reittitunnuksellaan osapuolen minkä tahansa lentoyhtiön liikennöimillä lennoilla.
- b) Osapuoli voi vaatia, että kaikilla yhteisten reittitunnusten käyttöön osallistuvilla lentoyhtiöillä on oltava siihen tarvittavat asianmukaiset reittioikeudet.
- c) Osapuoli ei saa kieltäytyä myöntämästä lupaa 3 kohdan a alakohdan i alakohdassa tarkoitettuun liikennöintiin yhteisin reittitunnuksin sillä perusteella, että ilma-alusta käyttävällä lentoyhtiöllä ei ole oikeutta liikennöidä muiden lentoyhtiöiden reittitunnuksilla.
- d) Osapuolet velvoittavat kaikkia yhteisten reittitunnusten käyttöä koskeviin järjestelyihin turvautuvia lentoyhtiöitä varmistamaan, että matkustajat saavat kaikki tiedot matkan jokaisen osan liikenteenharjoittajasta ja kuljetusmuodosta.

Maahuolinta

4. Kumpikin osapuoli sallii alueellaan toimiville toisen osapuolen lentoyhtiöille

- a) vastavuoroisesti niiden oman maahuolinnan suorittamisen osapuolen alueella ja valintansa mukaan osapuolen toimivaltaisten viranomaisten maahuolintapalvelujen tarjoamiseen hyväksymien toimijoiden tarjoamien maahuolintapalvelujen käyttämisen kokonaan tai osittain; ja
- b) maahuolintapalvelujen tarjoamisen muille samalla lentoasemalla toimiville lentoyhtiöille, jos palvelujen tarjoamiseen on lupa ja ne ovat sovellettavien lakien ja määräysten mukaisia.

5. Tämän artiklan 4 kohdan a ja b alakohdassa määrättyjen oikeuksien käyttämisestä voivat rajoittaa ainoastaan fyysiset tai operatiiviset rajoitteet, joihin ovat syynä ensisijaisesti lentoaseman turvallisuus- ja turvanäkökohdat. Rajoituksia on sovellettava yhtenäisesti, ja niiden ehtojen on oltava vähintään yhtä suotuisat kuin samanlaista kansainvälistä lentoliikennettä rajoitusten soveltamisaikana harjoittavan minkä tahansa maan minkä tahansa lentoyhtiön saatavilla olevat suotuisimmat ehdot.

Lentoyhtiöiden edustajat

6. Kumpikin osapuoli sallii, että

- a) toisen osapuolen lentoyhtiö tuo vastavuoroisesti osapuolen alueelle ja pitää siellä edustajiaan sekä kaupallista henkilökuntaa, hallinto- ja myyntihenkilöstöä ja teknistä, operatiivista ja muuta erikoistunutta henkilöstöä, joka on tarpeen palvelun suorittamiseksi;
- b) toisen osapuolen lentoyhtiöt huolehtivat halutessaan tällaisista henkilöstötarpeista käyttämällä omaa henkilökuntaansa tai osapuolen alueella toimivan jonkin muun sellaisen organisaation, yrityksen tai lentoyhtiön palveluja, jolla on lupa suorittaa tällaisia palveluja muille lentoyhtiöille; ja
- c) toisen osapuolen lentoyhtiöt perustavat osapuolen alueelle toimistoja lentoliikennepalvelujen ja niihin liittyvien toimintojen myymiseksi ja myynnin edistämiseksi.

7. Kumpikin osapuoli velvoittaa toisen osapuolen lentoyhtiöiden edustajat ja henkilöstön noudattamaan lakeja ja määräyksiään. Tällaisten lakien ja määräysten mukaisesti

- a) kumpikin osapuoli myöntää viivyttelämättä tarvittavat työluvat, vierailijavisuimit tai muut asiakirjat 6 kohdassa tarkoitettuille edustajille ja henkilöstölle; ja
- b) kumpikin osapuoli helpottaa ja nopeuttaa enintään yhdeksänkymmentä (90) päivää kestäviä eräitä tilapäisiä tehtäviä suorittavien henkilöiden työilupia koskevien vaatimusten hyväksymistä.

Myynti, paikalliset kulut ja varojen siirto

8. Kumpikin osapuoli sallii toisen osapuolen lentoyhtiöiden

- a) myydä alueellaan lentoliikennepalveluja suoraan tai, lentoyhtiön harkinnan mukaan, asiamiestensä välityksellä sekä myydä liikennepalveluja alueensa valuutalla tai, lentoyhtiön harkinnan mukaan, muiden maiden vapaasti vaihdettavilla valuutoilla, ja kuka tahansa on vapaa ostamaan tällaisia liikennepalveluja kyseisten lentoyhtiöiden hyväksymällä valuutalla;
- b) maksaa paikalliset kulunsa, mukaan lukien polttoaineostokset, alueellaan paikallisella valuutalla tai, lentoyhtiöiden harkinnan mukaan, vapaasti vaihdettavilla valuutoilla; ja
- c) pyynnöstä vaihtaa ja lähettää ulkomaille normaalista toiminnastaan kertyneitä varoja. Tällainen vaihto ja lähettäminen on luvallista ilman rajoituksia tai viivytyksiä niillä valuutanvaihdon markkinakursseilla, joita sovelletaan siirtotoimeksiannon ajankohtana, ja niistä ei saa periä muita maksuja kuin pankkien tällaisista toimista tavallisesti perimät palvelumaksut.

Intermodaaliliikenne

9. Kumpikin osapuoli sallii lentoyhtiöiden

- a) tarjota matkustaja- ja yhdistelmäliikennepalveluja, joissa lentoliikenteeseen yhdistetään pintaliikennepalveluja (maatai meriliikennepalveluja). Lentoyhtiöt voivat tarjota tällaisia liikennepalveluja tekemällä järjestelyjä pintaliikenteen harjoittajien kanssa tai päättää hoitaa pintaliikennepalvelun itse;
- b) tarjota rahtiliikennepalveluja yhdistämällä pintaliikennepalveluja (maatai meriliikennepalveluja) rajoituksetta lentoliikennepalveluihin rahdin kuljettamiseksi mihin tahansa paikkaan tai mistä tahansa paikasta osapuolten alueilla tai kolmansissa maissa, mukaan lukien kuljetukset kaikille tullipalveluja tarjoaville lentoasemille ja lentoasemilta, ja tarvittaessa tullaa-mattoman rahdin kuljetus sovellettavien lakien ja määräysten mukaisesti; käyttää tullipalveluja ja rahdinkäsittelylaitteita pinta- tai ilmaliikenteessä kuljetettavan rahdin osalta; sekä suorittaa halutessaan oman rahtinsa pintakuljetuksia tällaiseen liikenteeseen sovellettavien kansallisten lakien ja määräysten mukaisesti tai tarjota tällaisia kuljetuksia muiden pintaliikenteen harjoittajien kanssa tehtävillä järjestelyillä, mukaan lukien minkä tahansa toisen maan lentoyhtiöiden harjoittamat pintakuljetukset; ja
- c) harjoittaa intermodaalikuljetuksia, joita voidaan tarjota yhteen ilma- ja pintakuljetuksen käsittävään kokonaisuutenaan edellyttäen, että matkustajia ja rahdinlähettäjiä ei johdeta harhaan tällaisen kuljetuksen suhteen.

Hinnoittelu

10. Osapuolet sallivat lentoyhtiöiden määrittellä hintansa vapaasti ja vapaan ja oikeudenmukaisen kilpailun ehdoin. Kumpikaan osapuoli ei toteuta yksipuolisia toimia sen alueelle saapuvasta tai alueelta lähtevästä kansainvälisestä liikenteestä perittävien hintojen käyttöönottoa tai jatkamista vastaan.

11. Osapuolet eivät vaadi ilmoittamaan hintoja ilmailuviranomaisille.

12. Osapuolet sallivat ilmailuviranomaisten olla yhteydessä toisiinsa keskustellakseen muun muassa perusteettomilta, kohuttomilta tai syrjiviltä vaikuttavista hinnoista.

Tietokonepohjaiset paikanvarausjärjestelmät

13. Osapuolet soveltavat tietokonepohjaisia paikanvarausjärjestelmiä koskevia lakeja ja määräyksiään alueellaan oikeudenmukaisesti ja syrjimättömästi.

Luvakkeet ja tuotemerkit

14. Kummankin osapuolen lentoyhtiöt voivat tehdä tämän sopimuksen mukaisten lentoliikennepalvelujen tarjoamisesta luvake- ja tuotemerkkijärjestelyjä muiden yritysten, myös lentoyhtiöiden kanssa edellyttäen, että lentoliikennepalvelun tarjoavalla lentoyhtiöllä on tarvittavat reittioikeudet, että kansallisissa laeissa ja määräyksissä säädetty edellytykset täyttyvät ja että ilmailuviranomaisilta saadaan siihen hyväksyntä.

Vuokraus miehistöineen

15. Tämän sopimuksen mukaisten lentoliikennepalvelujen tarjoamiseksi osapuolten lentoyhtiöt voivat tämän sopimuksen mukaisia lentoliikennepalveluja tarjotessaan käyttää muiden, myös muista maista olevien lentoyhtiöiden ilma-alueita ja miehistöä edellyttäen, että lentoliikennepalvelua tarjoavalla lentoyhtiöllä ja järjestelyyn osallistuvalla ilma-alueen käyttäjällä on tarvittavat oikeudet ja että ilmailuviranomaisilta saadaan siihen hyväksyntä. Tämän kohdan soveltamiseksi ilma-alueesta käytävällä lentoyhtiöllä ei tarvitse olla tarvittavaa reittioikeutta.

Tilauslennot / Säännöllisen lentoliikenteen ulkopuoliset lennot

16. Tämän sopimuksen 4 artiklan (Investoinnit), 5 artiklan (Lakien soveltaminen), 6 artiklan (Siviili-ilmailun turvallisuus), 7 artiklan (Siviili-ilmailun turvaaminen), 8 artiklan (Tullit, verot ja maksut), 9 artiklan (Tilastot), 10 artiklan (Kuluttajien etu), 11 artiklan (Mahdollisuus käyttää lentoasemia, laitteita ja palveluja), 12 artiklan (Lentoasemien, laitteiden ja palvelujen käytöstä perittävät maksut), 13 artiklan (Kaupalliset puitteet) sekä

14 artiklan (Kilpailuympäristö), 15 artiklan (Ilmaliikenteen hallinta), 17 artiklan (Sekakomitea) ja 18 artiklan (Ympäristö) määräyksiä sovelletaan myös tilauslentoihin ja muihin säännöllisen lentoliikenteen ulkopuolisiin lentoihin, joita osapuolen lentoliikenteen harjoittajat liikennöivät toisen osapuolen alueelle tai alueelta.

17. Osapuolet myöntävät lentoliikenteen harjoittajien hakevat liikennöintiluvat ja muut luvat tilauslentojen ja muiden säännöllisen lentoliikenteen ulkopuolisten lentojen liikennöimiseksi mahdollisimman pienellä menettelyihin liittyvällä viiveellä.

14 artikla

Kilpailuympäristö

1. Osapuolet tunnustavat yhteiseksi tavoitteekseen terveen kilpailuympäristön luomisen lentoliikenteen harjoittamiselle. Osapuolet toteavat, että lentoyhtiöt harjoittavat tervettä kilpailua todennäköisimmin silloin, kun ne toimivat täysin kaupallisesti eivätkä saa valtion tukea. Osapuolet toteavat, että muun muassa lentoyhtiöiden yksityistämisehdoilla, kilpailua vääristävien tukien poistamisella sekä tasavertaisilla ja syrjimättömillä mahdollisuuksilla käyttää lentoasemien laitteita ja palveluja ja tietokonepohjaisia paikanvarausjärjestelmiä on keskeinen merkitys terveen kilpailuympäristön luomisessa.

2. Jos osapuoli katsoo toisen osapuolen alueella vallitsevan olosuhteita, jotka voivat vaarantaa terveen kilpailuympäristön ja haitata osapuolen lentoyhtiöiden tämän sopimuksen mukaista toimintaa, se voi toimittaa huomionsa toiselle osapuolelle. Se voi myös pyytää sekakomitean koollekutsumista. Osapuolet hyväksyvät, että sekakomiteassa voidaan oikeutetusti käsitellä sitä, missä määrin tuki tai muu toimenpide voi vaarantaa tämän sopimuksen kilpailuympäristöä koskevien tavoitteiden saavuttamisen.

3. Tämän artiklan mukaisesti käsiteltäviä kysymyksiä voivat olla muun muassa jonkin julkisen tahon pääomasijoitukset, ristikkäistuet, avustukset, takuut, omistussuhteet, verohelpotukset tai verovapaudet, konkurssisuoja tai vakuutus. Jollei tämän artiklan 4 kohdasta muuta johdu, osapuoli voi toisen osapuolen tekemän ilmoituksen jälkeen aloittaa keskustelut tähän artiklaan liittyvistä asioista toisen osapuolen alueella olevien vastuullisten julkisten tahojen kanssa, mukaan lukien valtion tai alue- tai paikallishallinnon viranomaiset.

4. Osapuolet tunnustavat kilpailuviranomaistensa yhteistyön, joka perustuu Bonnissa 17 päivänä kesäkuuta 1999 tehtyyn Kanadan hallituksen ja Euroopan yhteisöjen väliseen sopimukseen niiden kilpailulakien soveltamisesta.

5. Jos osapuoli katsoo sekakomiteassa käytyjen neuvottelujen jälkeen, että 14 artiklan 2 kohdassa tarkoitettujen olosuhteiden edelleen olemassa ja omiaan aiheuttamaan merkittävää haittaa tai vahinkoa sen lentoyhtiölle tai lentoyhtiöille, se voi ryhtyä toimiin. Osapuoli voi ryhtyä tämän kohdan mukaisiin toimiin, kun menettelyt ja perusteet tällaisten toimien toteuttamiselle on vahvistettu sekakomitean päätöksellä, tai vuoden kuluttua tämän sopimuksen väliaikaisen soveltamisen alkamisesta osapuolissa tai voimaantulosta, sen mukaan, kumpi mainituista ajankohdista on aikaisempi. Tämän kohdan nojalla toteutettavien toimien on oltava asianmukaisia ja oikeasuhteisia ja ne on rajoitettava kestoltaan ja soveltamisalaltaan välttämättömiin. Toimet on kohdistettava ainoastaan 2 kohdassa tarkoitetuista olosuhteista hyötyviin tahoihin, eikä niiden toteuttaminen saa rajoittaa kummankaan osapuolen oikeutta ryhtyä 21 artiklan (Riitojen ratkaiseminen) mukaisiin toimiin.

15 artikla

Ilmaliikenteen hallinta

Osapuolet käsittelevät ilmaliikenteen hallintaa koskevia turvallisuusvalvonta- ja politiikkakysymyksiä yhteistyössä optimoidakseen yleisen tehokkuuden, vähentääkseen kustannuksia ja parantaakseen olemassa olevien järjestelmien turvallisuutta ja kapasiteettia. Osapuolet kannustavat lennonvarmistuspalvelujen tarjoajiaan jatkamaan yhteentoimivuutta koskevaa yhteistyötään jatkaakseen mahdollisuuksien mukaan osapuolten järjestelmien yhtenäistämistä, lieventääkseen ilmailun ympäristövaikutuksia ja jakaakseen tarvittaessa tietoja.

16 artikla

Nimeämisten ja lupien jatkaminen

1. Kanadan tai jäsenvaltion lentoyhtiötä, jonka sen hallitus on nimennyt sellaisen Kanadan kanssa tehdyn lentoliikennesopimuksen mukaisesti, jonka tämä sopimus korvaa, pidetään lentoliikenteen harjoittamiseen nimettyinä lentoyhtiöinä.

2. Kanadan tai jäsenvaltion lentoyhtiö, jolla on osapuolen ilmailuviranomaisten myöntämä, tämän sopimuksen voimaantuloajankohtana lentoliikenteen harjoittamista varten voimassa oleva toimilupa tai liikennöintilupa, säilyttää tämän sopimuksen mukaisen mahdollisen uuden tai muutetun toimiluvan tai liikennöintiluvan antamiseen asti kaikki aikaisemmin annetun toimiluvan tai liikennöintiluvan mukaiset oikeutensa, ja kyseisellä lentoyhtiöllä katsotaan olevan oikeus harjoittaa lentoliikennettä tämän sopimuksen mukaisesti.

3. Mikään tämän artiklan määräyksistä ei estä muun kuin tämän artiklan 1 tai 2 kohdassa tarkoitettujen jommankumman osapuolen lentoyhtiön nimeämistä tai oikeuttamista harjoittamaan lentoliikennettä.

17 artikla

Sekakomitea

1. Osapuolet perustavat osapuolten edustajista muodostuvan komitean, jäljempänä 'sekakomitea'.

2. Sekakomitea luo ja helpottaa ilmailuviranomaisten ja muiden toimivaltaisten viranomaisten suhteita tämän sopimuksen soveltamisalaaan kuuluvien asioiden käsittelemiseksi.

3. Sekakomitea kokoontuu tarpeen mukaan ja vähintään kerran vuodessa. Kumpikin osapuoli voi pyytää kokouksen koolle kutsumista.

4. Osapuoli voi myös pyytää sekakomitean koollekutsumista sen kuulemiseksi tämän sopimuksen tulkintaan tai soveltamiseen liittyvistä kysymyksistä sekä toisen osapuolen esille tuomien kysymysten ratkaisemiseksi. Tällainen kokous on järjestettävä mahdollisimman pian, mutta viimeistään kahden kuukauden kuluttua pyynnön esittämisestä, jolleivät osapuolet toisin päättä.

5. Sekakomitea tekee päätöksiä, jos tässä sopimuksessa nimenomaisesti niin määrätään.

6. Sekakomitea edistää osapuolten välistä yhteistyötä ja voi ottaa käsiteltäväksi muun muassa seuraavia tämän sopimuksen toimintaan tai täytäntöönpanoon liittyviä asioita:

- a) tämän sopimuksen mukaiseen lentoliikenteeseen vaikuttavien markkinaolosuhteiden tarkastelu;
- b) tietojen vaihtaminen, mukaan lukien lausunnot kansallisen lainsäädännön tai politiikan sellaisista muutoksista, jotka vaikuttavat sopimukseen;
- c) sopimuksen mahdollisten kehittämiskohteiden käsittely, mukaan lukien sopimuksen muutoksia koskevat suositukset;
- d) suositukset ehdoiksi, menettelyiksi ja muutoksiksi, joita uusien jäsenvaltioiden liittyminen tähän sopimukseen edellyttää; ja
- e) investointeihin, omistussuhteisiin ja valvontaan liittyvien asioiden käsittely ja ilmoittaminen siitä, milloin edellytykset tämän sopimuksen liitteessä 2 vahvistetulle liikenneoikeuksien asteittaiselle avaamiselle ovat täyttyneet.

7. Sekakomitea kehittää yhteistyötä ja edistää asiantuntijavaihtoa uusia lainsäädäntö- tai määräysaloitteita koskevissa asioissa.

8. Sekakomitea vahvistaa päätöksellä oman työjärjestyksensä.

9. Sekakomitea tekee kaikki päätöksensä yksimielisesti.

18 artikla

Ympäristö

1. Osapuolet tunnustavat, että ympäristönsuojelu on tärkeä osatekijä kehitettäessä kansainvälistä ilmailupolitiikkaa ja pantamalla sitä täytäntöön.

2. Kummallakin osapuolella on oman täysivaltaisen lainkäyttövaltansa rajoissa oikeus toteuttaa ja soveltaa aiheellisia toimenpiteitä lentoliikenteen ympäristövaikutusten käsittelemiseksi edellyttäen, että tällaisia toimenpiteitä sovelletaan kansallisuudesta riippumatta, sanotun kuitenkaan rajoittamatta osapuolten kansainvälisen oikeuden ja yleissopimuksen mukaisia oikeuksia.

3. Osapuolet tunnustavat, että ympäristönsuojelutoimenpiteiden kustannuksia ja hyötyjä on tarkasteltava huolellisesti kansainvälistä ilmailupolitiikkaa kehitettäessä. Kun osapuoli harkitsee ehdotettuja ympäristötoimenpiteitä, sen olisi arvioitava niiden mahdollisia kielteisiä vaikutuksia tähän sopimukseen sisältyvien oikeuksien käyttöön, ja jos tällaisia toimenpiteitä hyväksytään, sen olisi toteutettava asianmukaisia toimia tällaisten kielteisten vaikutusten lieventämiseksi.

4. Osapuolet toteavat, että on tärkeää toimia yhdessä ja tarkastella monenvälisissä keskusteluissa ilmailun vaikutuksia ympäristöön ja talouteen sekä varmistaa, että mahdolliset lieventävät toimenpiteet ovat täysin yhdenmukaisia tämän sopimuksen tavoitteiden kanssa.

5. Kun ympäristönsuojelutoimenpiteitä otetaan käyttöön, on noudatettava yleissopimuksen liitteissä olevia Kansainvälisen siviili-ilmailujärjestön hyväksymiä ilmailualan ympäristövaatimuksia, jollei eroavaisuuksista ole ilmoitettu.

6. Osapuolet pyrkivät kuulemaan toisiaan ympäristökysymyksistä, myös suunnitelluista toimenpiteistä, jotka ovat omiaan vaikuttamaan merkittävästi tämän sopimuksen soveltamisalaan kuuluvaan kansainväliseen lentoliikenteeseen, tavoitteenaan löytää mahdollisimman yhteensopivia lähestymistapoja. Kun kuulemista koskeva pyyntö on otettu vastaan, kuuleminen on aloitettava 30 päivän kuluessa tai muun ajan kuluessa, jos siitä on sovittu yhteisesti.

19 artikla

Työvoimakysymykset

1. Osapuolet tunnustavat, että on tärkeää tarkastella tämän sopimuksen vaikutuksia työvoimaan, työllisyyteen ja työehtoihin.

2. Kumpikin osapuoli voi pyytää, että 17 artiklan mukainen sekakomitea kokoontuu keskustelemaan tämän artiklan 1 kohdassa tarkoitetuista työvoimakysymyksistä.

20 artikla

Kansainvälinen yhteistyö

Osapuolet voivat saattaa 17 artiklan mukaisen sekakomitean käsiteltäväksi asioita, jotka liittyvät

- a) lentoliikenteeseen ja kansainvälisiin organisaatioihin;
- b) osapuolten ja muiden maiden välisten lentoliikennesuhteiden mahdolliseen kehitykseen; ja
- c) kahden- tai monenvälisten järjestelyjen kehitykseen,

mukaan lukien, mikäli mahdollista, ehdotukset koordinoitujen kantojen vahvistamiseksi näillä aloilla.

21 artikla

Riitojen ratkaiseminen

1. Jos osapuolten kesken syntyy riitaa tämän sopimuksen tulkinnasta tai soveltamisesta, ne pyrkivät ensi sijassa ratkaisemaan riidan neuvottelemalla sekakomiteassa. Neuvottelut aloitetaan mahdollisimman pian ja sen estämättä, mitä 17 artiklan 4 kohdassa määrätään, enintään 30 päivän kuluttua siitä, kun osapuoli on saanut toiselta osapuolelta kirjallisen pyynnön, jossa viitataan tähän artiklaan, jolleivät osapuolet toisin päättä.

2. Jos riitaa ei ole ratkaistu 60 päivän kuluessa neuvotteluja koskevan pyynnön vastaanottamisesta, asia voidaan saattaa osapuolten suostumuksella tietyn henkilön tai elimen ratkaistavaksi. Jos osapuolet eivät pääse tästä sopimukseen, riitaa saatetaan kumman tahansa osapuolen pyynnöstä kolmijäsenisen välimiesoikeuden ratkaistavaksi jäljempänä esitettyjen menettelyjen mukaisesti.

3. Kumpikin osapuoli nimeää yhden välimiehen kolmenkymmenen (30) päivän kuluessa välimiesmenettelyä koskevan pyynnön vastaanottamisesta. Kolmas välimies nimitetään tämän jälkeen 45 päivän kuluessa osapuolten nimeämien kahden välimiehen sopimuksesta. Jos osapuoli ei nimeä välimiestä määräajan kuluessa tai jos kolmatta välimiestä ei nimetä määräajan kuluessa, kumpi tahansa osapuoli voi pyytää Kansainvälisen siviili-ilmailujärjestön neuvoston puheenjohtajaa nimeämään tarpeen mukaan välimiehen tai välimiehet. Jos puheenjohtaja on samaa kansallisuutta kuin jompikumpi osapuolista, nimeämisen suorittaa vanhin varapuheenjohtaja, joka ei ole tällä perusteella jäävi tekemään nimitystä. Kolmas välimies, jonka on joka tapauksessa oltava kolmannen valtion kansalainen, toimii välimiesoikeuden puheenjohtajana ja valitsee paikan, jossa välitysmenettely suoritetaan.

4. Välimiesoikeus vahvistaa menettelysääntönsä ja käsittelyn aikataulun.

5. Välimiesoikeus voi osapuolen pyynnöstä määrätä toisen osapuolen panemaan täytäntöön väliaikaisia toimenpiteitä ennen välimiesoikeuden lopullista päätöstä.

6. Välimiesoikeus pyrkii antamaan kirjallisen päätöksen 180 päivän kuluessa välityspyynnön vastaanottamisesta. Välimiesoikeuden päätökset tehdään sen jäsenten äänten enemmistöllä.

7. Jos välimiesoikeus katsoo, että tätä sopimusta on rikottu, ja jos vastuussa oleva osapuoli ei korjaa rikkomustaan tai ei pääse toisen osapuolen kanssa molemminpuolisesti hyväksyttävään ratkaisuun 30 päivän kuluessa välimiesoikeuden päätöksen tiedoksi antamisesta, toinen osapuoli voi keskeyttää tämän sopimuksen mukaisesti syntyvien vastaavien etuuksien soveltamiseen siihen saakka, kun riita ratkaistaan.

8. Välimiesoikeuden kulut jaetaan tasan riidan osapuolten kesken.

9. Euroopan yhteisö ja jäsenvaltiot toimivat yhdessä tätä artiklaa sovellettaessa.

22 artikla

Muuttaminen

Osapuolet voivat yhteisesti päättää tämän sopimuksen muutoksista sopimuksen 17 artiklan (Sekakomitea) mukaisesti pidettyjen neuvottelujen perusteella. Muutokset tulevat voimaan 23 artiklassa (Voimaantulo ja väliaikainen soveltaminen) määrittäen ehdoin.

23 artikla

Voimaantulo ja väliaikainen soveltaminen

1. Tämä sopimus tulee voimaan kuukauden kuluttua viimeisimmän sellaisen nootin päiväyksestä, jolla osapuolet vahvistavat, että kaikki sopimuksen voimaantulon edellyttämät menettelyt on saatettu päätökseen. Tätä noottienvaihtoa varten Euroopan yhteisö ja sen jäsenvaltiot nimeävät Euroopan unionin neuvoston pääsihteeristön. Kanada toimittaa Euroopan unionin neuvoston pääsihteeristölle Euroopan yhteisölle ja sen jäsenvaltioille osoitetut nootit Euroopan unionin neuvoston pääsihteeristöön, ja Euroopan unionin neuvoston pääsihteeristö toimittaa Kanadalle Euroopan yhteisön ja sen jäsenvaltioiden nootit. Euroopan yhteisön ja sen jäsenvaltioiden nootit sisältävät kunkin jäsenvaltion tiedonannon, jossa vahvistetaan, että jäsenvaltio on saattanut päätökseen tämän sopimuksen voimaantulon edellyttämät menettelyt.

2. Sen estämättä, mitä tämän artiklan 1 kohdassa määrätään, osapuolet sopivat soveltavansa tätä sopimusta väliaikaisesti kansallisen lainsäädäntönsä säännösten mukaisesti viimeisimmän sellaisen nootin päiväystä seuraavan kuukauden ensimmäisestä päivästä, jolla osapuolet ovat ilmoittaneet toisilleen tämän sopimuksen väliaikaista soveltamista varten tarvittavien kansallisten menettelyjen saattamisesta päätökseen.

24 artikla

Voimassaolon päättäminen

Kumpikin sopimuspuoli voi milloin tahansa ilmoittaa kirjallisesti diplomaattitietse toiselle sopimuspuolelle päätöksestään

päättää tämän sopimuksen voimassaolo. Tällainen ilmoitus on toimitettava samanaikaisesti Kansainväliselle siviili-ilmailujärjestölle ja Yhdistyneiden Kansakuntien pääsihteeristölle. Tämän sopimuksen voimassaolo päättyy yhden (1) vuoden kuluttua siitä päivästä, jona toinen osapuoli on vastaanottanut ilmoituksen, jollei voimassaolon päättämistä koskevaa ilmoitusta peruuteta ennen tämän ajanjakson päättymistä. Jos toinen osapuoli ei ilmoita ilmoituksen vastaanottamisesta, se katsotaan vastaanotetuksi neljäntoista (14) päivän kuluttua siitä, kun Kansainvälinen siviili-ilmailujärjestö ja Yhdistyneiden Kansakuntien pääsihteeristö ovat vastaanottaneet sen.

25 artikla

Sopimuksen rekisteröinti

Tämä sopimus ja sen mahdolliset muutokset rekisteröidään sopimuksen tultua voimaan Kansainvälisessä siviili-ilmailujärjestössä ja Yhdistyneiden Kansakuntien pääsihteeristössä Yhdistyneiden Kansakuntien peruskirjan 102 artiklan mukaisesti. Toiselle osapuolelle ilmoitetaan rekisteröimisestä heti, kun Kansainvälisen siviili-ilmailujärjestön ja Yhdistyneiden Kansakuntien sihteeristöt ovat vahvistaneet sen.

26 artikla

Suhde muihin sopimuksiin

1. Jos osapuolet liittyvät johonkin monenväliseen sopimukseen tai hyväksyvät Kansainvälisen siviili-ilmailujärjestön tai jonkin muun kansainvälisen hallitustenvälisen järjestön tekemän päätöksen, joka koskee tämän sopimuksen soveltamisalaan kuuluvia kysymyksiä, niiden on otettava asia esille sekakomiteassa sen selvittämiseksi, missä määrin monenvälisen sopimuksen tai päätöksen määräykset vaikuttavat tähän sopimukseen ja olisiko tätä sopimusta tarkistettava tällaisen kehityksen huomioon ottamiseksi.

2. Tämän sopimuksen 23 artiklan (Voimaantulo ja väliaikainen soveltaminen) 2 kohdassa tarkoitetun väliaikaisen soveltamiskauden aikana keskeytetään liitteessä 3 lueteltujen kahdenvälisten sopimusten soveltaminen, lukuun ottamatta tämän sopimuksen liitteessä 2 olevia määräyksiä. Kun tämä sopimus tulee voimaan 23 artiklan 1 kohdan mukaisesti, se korvaa liitteessä 3 lueteltujen kahdenvälisten sopimusten asianomaiset määräykset, lukuun ottamatta liitteessä 2 olevia määräyksiä.

TÄMÄN VAKUUDEKSI allekirjoittaneet, siihen asianmukaisesti valtuutettuina, ovat allekirjoittaneet tämän sopimuksen.

TEHTY Brysselissä seitsemäntenätoista päivänä joulukuuta kaksituhattayhdeksän kahtena kappaleena bulgarian, englannin, espanjan, hollannin, italian, kreikan, latvian, liettuan, maltan, portugalin, puolan, ranskan, romanian, ruotsin, saksan, slovakian, sloveenin, suomen, tanskan, tšekin, unkarin ja viron kielellä, ja jokainen teksti on yhtä todistusvoimainen.

Voor het Koninkrijk België
Pour le Royaume de Belgique
Für das Königreich Belgien

Deze handtekening verbindt eveneens het Vlaamse Gewest, het Waalse Gewest en het Brussels Hoofdstedelijk Gewest.

Cette signature engage également la Région wallonne, la Région flamande et la Région de Bruxelles-Capitale.

За Република България

Za Českou republiku

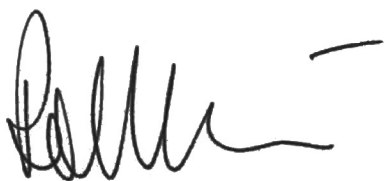
På Kongeriget Danmarks vegne

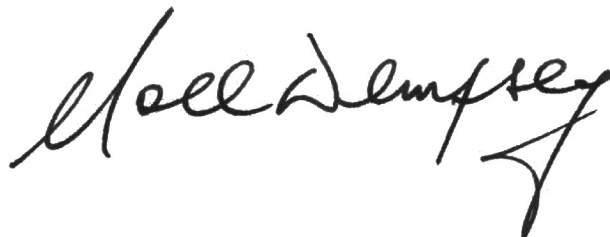
Für die Bundesrepublik Deutschland

Eesti Vabariigi nimel

Thar cheann Na hÉireann
For Ireland

Για την Ελληνική Δημοκρατία

Por el Reino de España

Pour la République française

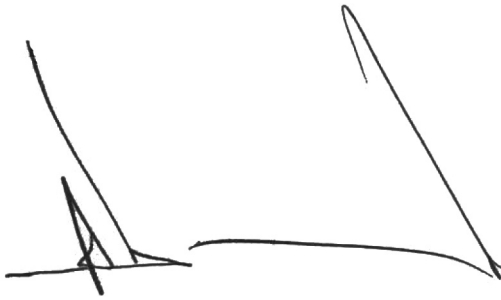
Per la Repubblica italiana

Για την Κυπριακή Δημοκρατία

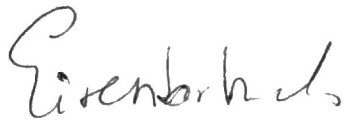
Latvijas Republikas vārdā

Lietuvos Respublikos vardu

Pour le Grande-Duché de Luxembourg

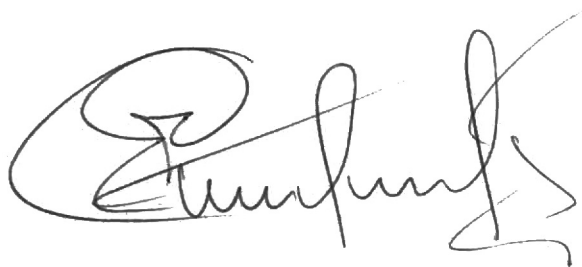
A Magyar Köztársaság részéről

Għal Malta

Voor het Koninkrijk der Nederlanden

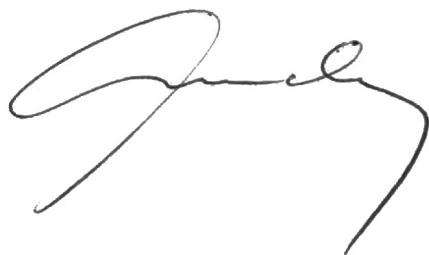
Für die Republik Österreich

W imieniu Rzeczypospolitej Polskiej

Pela República Portuguesa

Pentru România

Za Republiko Slovenijo

A handwritten signature in black ink, consisting of several vertical, slightly wavy lines that fan out at the bottom, resembling a stylized 'S' or a series of parallel strokes.

Za Slovenskú republiku

A handwritten signature in black ink, starting with a small 'h' above a series of horizontal, slightly wavy lines that end in a long, sweeping curve to the right.

Suomen tasavallan puolesta

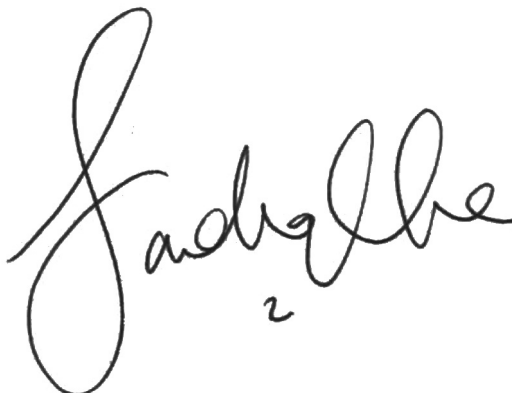
För Republiken Finland

A handwritten signature in black ink, written in a cursive style that appears to read 'Achim Vohler'.

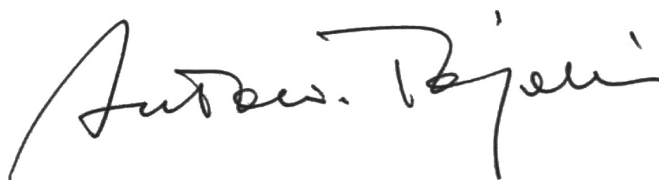
För Konungariket Sverige

A handwritten signature in black ink, written in a cursive style that appears to read 'Olof Torbjörnsson'.

For the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland

За Европейската общност
 Por la Comunidad Europea
 Za Evropské společenství
 For Det Europæiske Fællesskab
 Für die Europäische Gemeinschaft
 Euroopa Ühenduse nimel
 Για την Ευρωπαϊκή Κοινότητα
 For the European Community
 Pour la Communauté européenne
 Per la Comunità europea
 Eiropas Kopienas vārdā
 Europos bendrijos vardu
 az Európai Közösség részéről
 Ghall-Komunità Ewropea
 Voor de Europese Gemeenschap
 W imieniu Wspólnoty Europejskiej
 Pela Comunidade Europeia
 Pentru Comunitatea Europeană
 Za Európske spoločenstvo
 Za Evropsko skupnost
 Euroopan yhteisön puolesta
 På Europeiska gemenskapens vägnar

For Canada
 Pour le Canada

—

LIITE 1

REITTITAUUKKO

1. Tämän sopimuksen 2 artiklan 1 kohdan c alakohdan soveltamiseksi kumpikin osapuoli sallii toisen osapuolen lentoyhtiöiden harjoittaa liikennettä seuraavilla reiteillä:

a) Kanadan lentoyhtiöt:

Aikaisemmat lähtöpaikat – paikat Kanadassa – välillä olevat paikat – paikat jäsenvaltioissa – paikat edelleen

b) Euroopan yhteisön lentoyhtiöt:

Aikaisemmat lähtöpaikat – paikat jäsenvaltioissa – välillä olevat paikat – paikat Kanadassa – paikat edelleen

2. Osapuolen lentoyhtiöt voivat valintansa mukaan joillakin tai kaikilla lennoillaan

a) liikennöidä jompaankumpaan tai molempiin suuntiin;

b) yhdistää samaan lentoon eri lennonnumeroita;

c) liikennöidä missä yhdistelmässä tahansa ja missä järjestyksessä tahansa osapuolen alueella olevia paikkoja aikaisempien lähtöpaikkojen, välillä olevien paikkojen ja osapuolen alueelta edelleen olevien paikkojen välillä kumman tahansa osapuolen alueella;

d) jättää väliin minkä tahansa paikan tai mitkä tahansa paikat;

e) siirtää missä tahansa paikassa liikennettä mistä tahansa ilma-aluksestaan mihin tahansa toiseen ilma-alukseensa, ilman ilma-aluksen tyyppin ja lennonnumeron muutosta koskevia rajoituksia;

f) liikennöidä miltä tahansa osapuolen alueella olevia paikkoja aikaisemmilta lähtöpaikoilta joko vaihtaen ilma-alusta tai lennonnumeroa tai niitä vaihtamatta ja tarjota yleisölle tällaista liikennettä läpikulkuliikenteenä;

g) tehdä välilaskuja mihin tahansa paikkaan kummankin osapuolen alueella tai sen ulkopuolella;

h) harjoittaa kauttakulkuliikennettä välillä olevissa paikoissa ja toisen osapuolen alueella olevissa paikoissa;

i) yhdistää liikennettä samaan ilma-alukseen riippumatta siitä, mistä tällainen liikenne on lähtöisin; ja

j) liikennöidä yhteistä reittitunnusta käyttäen tämän sopimuksen 13 artiklan (Kaupalliset puitteet) 3 kohdan mukaisesti,

suunnasta riippumatta ja ilman maantieteellisiä rajoituksia, menettämättä oikeuttaan kuljettaa tämän sopimuksen mukaisesti muutoin sallittua liikennettä.

LIITE 2

OIKEUKSIEN SAATAVUUTTA KOSKEVAT JÄRJESTELYT

1 JAKSO

Osapuolten lentoyhtiöiden omistus ja määräysvalta

1. Sen estämättä, mitä 4 artiklassa (Investoinnit) määrätään, osapuolten lentoyhtiöiden omistajina saa olla vastavuoroisesti kaikkien muiden osapuolten kansalaisia, jos se on ulkomaisia investointeja lentoyhtiöihin koskevien Kanadan kansallisten lakien ja määräysten mukaisesti sallittua.
2. Sen estämättä, mitä tämän sopimuksen 3 artiklan (Nimeäminen ja lupien myöntäminen ja peruuttaminen) 2 kohdan c alakohdassa ja 4 artiklassa (Investoinnit) määrätään, lentoyhtiöiden omistamiseen ja määräysvaltaan sovelletaan 3 artiklan (Nimeäminen ja lupien myöntäminen ja peruuttaminen) 2 kohdan c alakohdan sijasta seuraavia määräyksiä siihen asti, kun tämän liitteen 2 jaksossa olevan 2 kohdan c ja d alakohdassa tarkoitetuissa laeissa ja määräyksissä toisin säädetään:

"Kanadan lentoyhtiön tapauksessa lentoyhtiö on Kanadan kansalaisten pääasiallisessa omistuksessa ja tosiasiallisessa määräysvallassa, lentoyhtiöllä on Kanadan myöntämä toimilupa ja sen päätoimipaikka on Kanadassa; jäsenvaltion tapauksessa lentoyhtiö on jäsenvaltioiden, Islannin, Liechtensteinin, Norjan tai Sveitsin kansalaisten pääasiallisessa omistuksessa ja tosiasiallisessa määräysvallassa, lentoyhtiöllä on yhteisön myöntämä toimilupa ja sen päätoimipaikka on jossakin jäsenvaltiossa".

2 JAKSO

Liikenneoikeuksien saatavuuden asteittainen laajentaminen

1. Kun osapuolten lentoyhtiöt käyttävät tämän jakson 2 kohdassa vahvistettuja liikenneoikeuksiaan, niihin sovelletaan liitteessä 1 olevassa 2 kohdassa sallittua toiminnallista joustoa.
2. Sen estämättä, mitä tämän sopimuksen liitteessä 1 määrätään liikenneoikeuksista,
  - a) kun kummankin osapuolen kansallisten lakien ja määräysten mukaan toisen osapuolen kansalaiset voivat omistaa tai pitää määräysvallassaan enintään yhteensä 25 prosenttia niiden lentoyhtiöiden äänioikeuksista, sovelletaan seuraavia oikeuksia:
    - i) matkustaja- ja yhdistelmäliikenteen sekä rahtikuljetusten osalta Kanadan lentoyhtiöillä on oikeus tarjota kansainvälisiä kuljetuksia minkä tahansa Kanadassa sijaitsevan paikan ja minkä tahansa jäsenvaltiossa sijaitsevan paikan välillä, ja yhtiön lentoyhtiöillä on oikeus tarjota lentoliikennepalveluja minkä tahansa jäsenvaltiossa sijaitsevan paikan ja minkä tahansa Kanadassa sijaitsevan paikan välillä. Lisäksi osapuolen lentoyhtiöillä on matkustaja- ja yhdistelmäliikenteen sekä rahtikuljetusten osalta oikeus tarjota kansainvälisiä kuljetuksia kolmansiin maihin ja kolmansista maista minkä tahansa asianomaisen osapuolen alueella sijaitsevan paikan kautta joko vaihtoen tai vaihtamatta ilma-alusta tai lennon numeroa sekä tarjota ja mainostaa yleisölle tällaisia palveluja läpikululiikenteenä;
    - ii) rahtikuljetusten osalta kummankin osapuolen lentoyhtiöillä on oikeus tarjota alueellaan sijaitsevien paikkojen ja toisen osapuolen alueella sijaitsevien paikkojen välillä harjoitettavien liikennepalvelujen yhteydessä kansainvälisiä kuljetuksia toisen osapuolen alueen ja kolmansissa maissa sijaitsevien paikkojen välillä;
    - iii) kummankin osapuolen lentoyhtiöiden matkustaja- ja yhdistelmäliikenteen sekä rahtikuljetusten osalta liikenneoikeudet, joista määrätään Kanadan ja jäsenvaltioiden kahdenvälisissä lentoliikennesopimuksissa, jotka luetellaan liitteessä 3 olevassa 1 jaksossa, sekä liitteessä 3 olevassa 2 jaksossa mainittujen Kanadan ja yksittäisten jäsenvaltioiden välisten järjestelyjen mukaiset liikenneoikeudet. Sen osalta kuin tämä kohta koskee viidennen vapauden oikeuksia edelleen olevaan paikkaan, kaikkien muiden rajoitusten kuin maantieteellisten rajoitusten, paikkojen määrää koskevien rajoitusten ja tiettyä vuoroitheyttä koskevien rajoitusten soveltaminen päättyy; ja
    - iv) varmuuden lisäämiseksi i ja ii alakohdassa vahvistetut oikeudet ovat käytettävissä, jos tämän sopimuksen väliaikaisen soveltamisen aloittamispäivänä tai voimaantulopäivänä ei ollut olemassa kahdenvälisiä sopimusta tai järjestelyä tai jos sopimukseen perustuvat oikeudet, jotka olivat käytettävissä välittömästi ennen tämän sopimuksen väliaikaista soveltamista tai voimaantuloa, ovat rajoittavampia kuin i ja ii alakohdassa vahvistetut oikeudet;

- b) kun kummankin osapuolen kansallisten lakien ja määräysten mukaan toisen osapuolen kansalaiset voivat omistaa tai pitää määräysvallassaan enintään yhteensä 49 prosenttia sen lentoyhtiöiden äänioikeuksista, 2 kohdan a alakohdan lisäksi sovelletaan seuraavia oikeuksia:
- i) matkustaja- ja yhdistelmäliikenteen osalta viidennen vapauden oikeudet ovat kummankin osapuolen lentoyhtiöiden käytettävissä missä tahansa välillä olevassa paikassa ja Kanadan lentoyhtiöiden osalta minkä tahansa jäsenvaltioissa sijaitsevien paikkojen ja minkä tahansa muissa jäsenvaltioissa sijaitsevien paikkojen välillä, jos Kanadan lentoyhtiöiden tapauksessa palveluun sisältyy Kanadassa sijaitseva paikka ja yhteisön lentoyhtiöiden tapauksessa palveluun sisältyy missä tahansa jäsenvaltiossa sijaitseva paikka;
  - ii) matkustaja- ja yhdistelmäliikenteen osalta viidennen vapauden oikeudet ovat Kanadan lentoyhtiöiden käytettävissä minkä tahansa jäsenvaltioissa sijaitsevien paikkojen ja minkä tahansa Marokossa, Sveitsissä, Euroopan talousalueella ja muiden Euroopan yhteisen ilmailualueen jäsenten alueella sijaitsevien paikkojen välillä;
  - iii) rahtiliikenteen osalta osapuolen lentoyhtiöllä on oikeus tarjota kansainvälisiä kuljetuksia toisen osapuolen alueella sijaitsevien paikkojen ja kolmansissa maissa sijaitsevien paikkojen välillä ilman vaatimusta liikennöidä paikkaan kyseisen osapuolen alueella;
- c) kun kummankin osapuolen kansallisissa laeissa ja määräyksissä sallitaan se, että toisen osapuolen kansalaiset perustavat niiden alueella kotimaanliikennettä ja kansainvälistä liikennettä harjoittavan lentoyhtiön, ja ottaen huomioon tämän sopimuksen 17 artiklan (Sekakomitea) 5 kohdan, 6 kohdan e alakohdan ja 9 kohdan määräykset, sovelletaan 2 kohdan a ja b alakohdan lisäksi seuraavia oikeuksia:
- i) matkustaja- ja yhdistelmäliikenteen osalta viidennen vapauden oikeudet ovat kummankin osapuolen lentoyhtiöiden käytettävissä mihin tahansa edelleen olevaan paikkaan ilman vuorotihyettä koskevia rajoituksia;
- d) kun kummankin osapuolen kansallisissa laeissa ja määräyksissä sallitaan toisen osapuolen kansalaisten täysi omistajuus ja määräysvalta osapuolen lentoyhtiöissä ja kumpikin osapuoli sallii liitteen 1 täysimittaisen soveltamisen, sekä ottaen huomioon tämän sopimuksen 17 artiklan (Sekakomitea) 5 kohdan, 6 kohdan e alakohdan ja 9 kohdan määräykset ja edellyttäen että osapuolet vahvistavat tämän omia menettelyjään noudattaen, liitteen 2 määräysten soveltaminen päättyy ja liite 1 tulee voimaan.
-

LIITE 3

KANADAN JA EUROOPAN YHTEISÖN JÄSENVALTIOIDEN KAHDENVÄLISET SOPIMUKSET

1 JAKSO

Kuten tämän sopimuksen 26 artiklassa määrätään, seuraavien Kanadan ja jäsenvaltioiden välisten kahdenvälisen sopimusten soveltaminen keskeytetään tai korvataan tällä sopimuksella:

- a) Itävallan tasavalta: Kanadan hallituksen ja Itävallan liittohallituksen välinen sopimus lentoliikenteestä, allekirjoitettu 22 päivänä kesäkuuta 1993;
- b) Belgian kuningaskunta: Kanadan hallituksen ja Belgian hallituksen välinen sopimus lentoliikenteestä, allekirjoitettu 13 päivänä toukokuuta 1986;
- c) Tšekin tasavalta: Kanadan hallituksen ja Tšekin tasavallan hallituksen välinen sopimus lentoliikenteestä, allekirjoitettu 13 päivänä toukokuuta 1996. Sopimuksen muuttamista koskeva noottienvaihto, allekirjoitettu 28 päivänä huhtikuuta 2004 ja 28 päivänä kesäkuuta 2004;
- d) Tanskan kuningaskunta: Kanadan ja Tanskan välinen sopimus maiden välisestä lentoliikenteestä, allekirjoitettu 13 päivänä joulukuuta 1949. Kanadan ja Tanskan välinen noottienvaihto Ottawassa 13 päivänä joulukuuta 1949 allekirjoitetusta lentoliikennesopimuksesta, allekirjoitettu 13 päivänä joulukuuta 1949; Kanadan ja Tanskan välinen noottienvaihto vuonna 1949 lentoliikenteestä tehdyn sopimuksen muuttamisesta, allekirjoitettu 16 päivänä toukokuuta 1958;
- e) Suomen tasavalta: Suomen hallituksen ja Kanadan hallituksen välinen sopimus kummankin maan alueiden välisestä ja niiden kautta edelleen tapahtuvasta lentoliikenteestä, allekirjoitettu 28 päivänä toukokuuta 1990. Kummankin maan alueiden välisestä ja niiden kautta edelleen tapahtuvasta lentoliikenteestä tehdyn Suomen hallituksen ja Kanadan hallituksen välisen sopimuksen muuttamisesta noottienvaihtona Helsingissä 28 päivänä toukokuuta 1990 tehty sopimus, allekirjoitettu 1 päivänä syyskuuta 1999;
- f) Ranskan tasavalta: Kanadan hallituksen ja Ranskan tasavallan hallituksen välinen sopimus lentoliikenteestä, allekirjoitettu 15 päivänä kesäkuuta 1976; Kanadan hallituksen ja Ranskan tasavallan hallituksen välinen noottienvaihto Pariisissa 15 päivänä kesäkuuta 1976 allekirjoitetun lentoliikennesopimuksen muuttamisesta, allekirjoitettu 21 päivänä joulukuuta 1982;
- g) Saksan liittotasavalta: Kanadan hallituksen ja Saksan liittotasavallan hallituksen välinen sopimus lentoliikenteestä, allekirjoitettu 26 päivänä maaliskuuta 1973; Kanadan hallituksen ja Saksan liittotasavallan hallituksen välinen noottienvaihto Ottawassa 26 päivänä maaliskuuta 1973 allekirjoitetun lentoliikenteestä tehdyn sopimuksen muuttamisesta, allekirjoitettu 16 päivänä joulukuuta 1982 ja 20 päivänä tammikuuta 1983;
- h) Helleenien tasavalta: Kanadan hallituksen ja Helleenien tasavallan hallituksen välinen sopimus lentoliikenteestä, allekirjoitettu 20 päivänä elokuuta 1984; Kanadan hallituksen ja Helleenien tasavallan hallituksen välinen noottienvaihtona tehty sopimus Torontossa 20 päivänä elokuuta 1984 tehdyn lentoliikennesopimuksen muuttamisesta, allekirjoitettu 23 päivänä kesäkuuta 1995 ja 19 päivänä heinäkuuta 1995;
- i) Unkarin tasavalta: Kanadan hallituksen ja Unkarin tasavallan hallituksen välinen sopimus lentoliikenteestä, allekirjoitettu 7 päivänä joulukuuta 1998;
- j) Irlanti: Kanadan ja Irlannin sopimus maiden välisestä lentoliikenteestä, allekirjoitettu 8 päivänä elokuuta 1947. Kanadan ja Irlannin välinen noottienvaihto (19 päivänä huhtikuuta ja 31 päivänä toukokuuta 1948) maiden välisen lentoliikennesopimuksen muuttamisesta, allekirjoitettu 31 päivänä toukokuuta 1948; Kanadan ja Irlannin välinen noottienvaihtona tehty sopimus 8 päivänä elokuuta 1947 tehdyn lentoliikennesopimuksen liitteen muuttamisesta, allekirjoitettu 9 päivänä heinäkuuta 1951. Kanadan ja Irlannin välinen noottienvaihto maiden välillä 8 päivänä elokuuta 1947 tehdyn lentoliikennesopimuksen muuttamisesta, allekirjoitettu 23 päivänä joulukuuta 1957;
- k) Italian tasavalta: Kanadan ja Italian välinen sopimus lentoliikenteestä, allekirjoitettu 2 päivänä helmikuuta 1960; Kanadan hallituksen ja Italian tasavallan hallituksen välinen noottienvaihtona tehty sopimus lentoliikennesopimuksen muuttamisesta 28 päivänä huhtikuuta 1972 tehdyn yhteisesti hyväksytyyn pöytäkirjamerkinnän mukaisesti, allekirjoitettu 28 päivänä elokuuta 1972;

- l) Alankomaiden kuningaskunta: Kanadan hallituksen ja Alankomaiden kuningaskunnan hallituksen välinen sopimus lentoliikenteestä, allekirjoitettu 2 päivänä kesäkuuta 1989; Kanadan hallituksen ja Alankomaiden kuningaskunnan välinen noottienvaihtona tehty sopimus tilauslentojen toiminnasta, allekirjoitettu 2 päivänä kesäkuuta 1989;
- m) Puolan tasavalta: Kanadan hallituksen ja Puolan kansantasavallan hallituksen välinen sopimus lentoliikenteestä, allekirjoitettu 14 päivänä toukokuuta 1976; Kanadan hallituksen ja Puolan kansantasavallan hallituksen välinen noottienvaihtona tehty sopimus 14 päivänä toukokuuta 1976 allekirjoitetun lentoliikennesopimuksen IX, XI, XIII ja XV artiklasta, allekirjoitettu samana päivänä;
- n) Portugalin tasavalta: Kanadan hallituksen ja Portugalin hallituksen välinen sopimus Kanadan ja Portugalin alueiden välisestä lentoliikenteestä, allekirjoitettu 25 päivänä huhtikuuta 1947. Kanadan hallituksen ja Portugalin hallituksen välinen noottienvaihto maiden välillä Lissabonissa 25 päivänä huhtikuuta 1947 allekirjoitetun lentoliikennesopimuksen liitteen 3 ja 4 kohdan muuttamisesta, allekirjoitettu 24 ja 30 päivänä huhtikuuta 1957. Kanadan ja Portugalin välinen noottienvaihto maiden välisen lentoliikennesopimuksen liitteen 7 kohdan muuttamisesta, allekirjoitettu 5 ja 31 päivänä maaliskuuta 1958;
- o) Romania: Kanadan hallituksen ja Romanian sosialistisen tasavallan hallituksen välinen sopimus lentoliikenteestä, allekirjoitettu 27 päivänä lokakuuta 1983;
- p) Espanjan kuningaskunta: Kanadan hallituksen ja Espanjan hallituksen välinen sopimus lentoliikenteestä, allekirjoitettu 15 päivänä syyskuuta 1988;
- q) Ruotsin kuningaskunta: Kanadan ja Ruotsin sopimus Kanadan ja Ruotsin alueiden välisestä lentoliikenteestä, allekirjoitettu 27 päivänä kesäkuuta 1947; Kanadan ja Ruotsin noottienvaihto Kanadan ja Ruotsin alueiden välisen lentoliikennesopimuksen täydentämisestä, allekirjoitettu 27 ja 28 päivänä kesäkuuta 1947. Kanadan ja Ruotsin välinen noottienvaihto vuonna 1947 lentoliikenteestä tehdyn sopimuksen muuttamisesta, allekirjoitettu 16 päivänä toukokuuta 1958; ja
- r) Ison-Britannian ja Pohjois-Irlannin yhdistynyt kuningaskunta: Kanadan hallituksen ja Ison-Britannian ja Pohjois-Irlannin yhdistyneen kuningaskunnan hallituksen välinen sopimus lentoliikenteestä, allekirjoitettu 22 päivänä kesäkuuta 1988.

2 JAKSO

Liitteessä 2 olevan 2 jakson soveltamiseksi seuraavat vapaudet ovat käytettävissä 2 kohdan a alakohdan iii alakohdan mukaisesti:

Osa 1: Kanadan lentoyhtiöt

Kanadan ja yksittäisten jäsenvaltioiden välisen matkustaja- ja yhdistelmäliikenteen sekä rahtiliikenteen harjoittamisen yhteydessä Kanadan lentoyhtiöillä on seuraavat oikeudet:

Jäsenvaltio	Liikenneoikeudet
Bulgaria	Viidennen vapauden oikeudet ovat käytettävissä kahdessa nimettävässä paikassa, joihin voidaan liikennöidä välillä olevana paikkana Sofiaan ja/tai siitä edelleen.
Tšekki	Viidennen vapauden oikeudet ovat käytettävissä enintään neljässä Kanadan valitsemassa paikassa välillä olevana paikkana Prahaan tai siitä edelleen ja lisäksi yhdessä paikassa Tšekissä.
Tanska	Viidennen vapauden oikeudet ovat käytettävissä välillä Kööpenhamina ja: a) Amsterdam ja Helsinki; tai b) Amsterdam ja Moskova. Amsterdamiin voidaan liikennöidä välillä tai edelleen olevana paikkana. Helsinkiin ja Moskovaan liikennöidään edelleen olevana paikkana.
Saksa	Viidennen vapauden liikenneoikeuksia voidaan harjoittaa Euroopassa sijaitsevien välillä olevien ja Saksan liittotasavallassa sijaitsevien paikkojen välillä sekä Saksan liittotasavallassa sijaitsevien paikkojen ja edelleen olevien paikkojen välillä.
Kreikka	Viidennen vapauden oikeudet ovat käytettävissä välillä olevissa paikoissa Ateenaan ja/tai siitä edelleen ja lisäksi kahdessa paikassa Kreikassa, lukuun ottamatta Turkissa ja Israelissa sijaitsevia paikkoja. Viidennen vapauden oikeuksilla kerrallaan liikennöitävien välillä ja edelleen olevien paikkojen määrä on korkeintaan viisi, joista enintään neljä voi olla välillä olevia paikkoja.
Irlanti	Viidennen vapauden oikeudet ovat käytettävissä Irlannissa sijaitsevien paikkojen ja välillä olevien paikkojen välillä sekä Irlannissa sijaitsevien ja Irlannista edelleen olevien paikkojen välillä. Rahtiliikennepalvelujen osalta käytettävissä on oikeus tarjota kansainvälisiä kuljetuspalveluja Irlannissa sijaitsevien paikkojen ja kolmansissa maissa sijaitsevien paikkojen välillä ilman vaatimusta liikennöidä Kanadassa sijaitsevaan paikkaan.

Jäsenvaltio	Liikenneoikeudet
Italia	Viidennen vapauden liikenneoikeudet ovat käytettävissä kahden Euroopassa sijaitsevan välillä olevan paikan ja Rooman ja/tai Milanon välillä. Välillä oleviin paikkoihin, joihin sovelletaan viidennen vapauden oikeuksia, voidaan liikennöidä myös edelleen olevina paikkoina.
Puola	Viidennen vapauden oikeudet ovat käytettävissä Varsovan ja kahden Euroopassa sijaitsevan välillä olevan paikan välillä, jotka Kanada valitsee seuraavista: Bryssel, Kööpenhamina, Praha, Shannon, Tukholma, Wien, Zürich.
Portugali	Viidennen vapauden liikenneoikeudet ovat käytettävissä Portugalissa sijaitsevien paikkojen ja välillä olevien paikkojen välillä sekä Portugalissa sijaitsevien ja Portugalista edelleen olevien paikkojen välillä.
Espanja	Välillä ja edelleen olevaan paikkaan liittyvät viidennen vapauden oikeudet ovat käytettävissä: a) Madridin ja kolmen Espanjassa sijaitsevan lisäpaikan ja Euroopassa sijaitsevien paikkojen välillä (lukuun ottamatta Müncheniä, Tanskaa, Ruotsia, Norjaa, Italiaa ja entisen Neuvostoliiton tasavaltoja); ja b) Madridin ja yhden muun Espanjassa sijaitsevan paikan ja Afrikassa ja Lähi-idässä sijaitsevien paikkojen välillä ICAO:n asiakirjassa 9060-AT/723 määritellyllä tavalla Kerrallaan saa harjoittaa enintään neljää viidennen vapauden oikeutta.
Ruotsi	Viidennen vapauden oikeudet ovat käytettävissä välillä Tukholma ja: a) Amsterdam ja Helsinki; tai b) Amsterdam ja Moskova. Amsterdamiin voidaan liikennöidä välillä tai edelleen olevana paikkana. Helsinkiin ja Moskovaan liikennöidään edelleen olevana paikkana.
Yhdistynyt kuningaskunta	Viidennen vapauden oikeudet ovat käytettävissä Yhdistyneessä kuningaskunnassa sijaitsevien paikkojen ja välillä olevien paikkojen välillä sekä Yhdistyneessä kuningaskunnassa sijaitsevien ja edelleen olevien paikkojen välillä. Rahtiliikennepalvelujen osalta käytettävissä on oikeus tarjota kansainvälisiä kuljetuspalveluja Yhdistyneessä kuningaskunnassa sijaitsevien paikkojen ja kolmansissa maissa sijaitsevien paikkojen välillä ilman vaatimusta liikennöidä Kanadassa sijaitsevaan paikkaan.

Osa 2: Euroopan yhteisön lentoyhtiöt

Yksittäisten jäsenvaltioiden ja Kanadan välisen matkustaja- ja yhdistelmäliikenteen sekä rahtiliikenteen harjoittamisen yhteydessä yhteisön lentoyhtiöillä on seuraavat oikeudet:

Jäsenvaltio	Liikenneoikeudet
Belgia	Viidennen vapauden liikenneoikeudet Montrealin ja kahden edelleen Yhdysvalloissa olevan paikan välillä, jotka sijaitsevat Chicagosta itään, Chicago mukaan lukien, ja Washington D.C:stä pohjoiseen, Washington D.C. mukaan lukien.
Bulgaria	Viidennen vapauden oikeuksia voidaan harjoittaa yhdessä edelleen Yhdysvalloissa olevassa paikassa, joka sijaitsee Chicagosta itään, Chicago pois lukien, ja Washington D.C:stä pohjoiseen, Washington D.C. mukaan lukien. Viidennen vapauden liikenneoikeudet eivät ole käytettävissä, jos Montrealiin ja Ottawaan lennetään samalla reitillä ("co-terminal"). Viidennen vapauden oikeudet eivät ole käytettävissä välillä olevissa paikoissa.
Tšekki	Viidennen vapauden oikeudet ovat käytettävissä Montrealin ja kahden edelleen Yhdysvalloissa olevan paikan välillä, jotka sijaitsevat Washington D.C:stä pohjoiseen, Washington D.C. mukaan lukien, ja Chicagosta itään, Chicago mukaan lukien.
Tanska	Viidennen vapauden oikeudet ovat käytettävissä Montrealin ja Chicagon välillä ja Montrealin ja Seattlen välillä. Chicagoon voidaan liikennöidä välillä tai edelleen olevana paikkana. Seattlen voidaan liikennöidä vain edelleen olevana paikkana.
Saksa	Viidennen vapauden liikenneoikeudet ovat käytettävissä vain Montrealin ja yhden Floridassa edelleen olevan paikan välillä. Vaihtoehtoisesti viidennen vapauden liikenneoikeudet ovat käytettävissä Montrealin ja kahden Manner-Yhdysvalloissa edelleen olevan paikan välillä, pois lukien paikat Kalifornian, Coloradon, Floridan, Georgian, Oregonin, Texasin ja Washingtonin osavaltioissa.
Kreikka	Viidennen vapauden liikenneoikeudet ovat käytettävissä välillä Montreal ja Boston tai Montreal ja Chicago tai Torontosta edelleen yhteen Helleenien tasavallan nimeämään paikkaan Yhdysvalloissa, lukuun ottamatta Kaliforniassa, Texasissa ja Floridassa sijaitsevia paikkoja.

Jäsenvaltio	Liikenneoikeudet
Irlanti	Viidennen vapauden oikeudet ovat käytettävissä Kanadassa sijaitsevien ja välillä olevien paikkojen välillä sekä Kanadassa sijaitsevien ja Kanadasta edelleen olevien paikkojen välillä. Rahtiliikennepalvelujen osalta käytettävissä on oikeus tarjota kansainvälisiä kuljetuspalveluja Kanadassa sijaitsevien paikkojen ja kolmansissa maissa sijaitsevien paikkojen välillä ilman vaatimusta liikennöidä Irlannissa sijaitsevaan paikkaan.
Italia	Viidennen vapauden liikenneoikeudet ovat käytettävissä kahden Koillis-Yhdysvalloissa sijaitsevan välillä olevan paikan (Washingtonista pohjoiseen, Washington mukaan lukien; Chicagosta itään, Chicago mukaan lukien) ja Montrealin ja/tai Toronton välillä. Välillä oleviin paikkoihin, joihin sovelletaan viidennen vapauden oikeuksia, voidaan liikennöidä myös edelleen olevina paikkoina.
Puola	Viidennen vapauden oikeudet ovat käytettävissä Montrealin ja New Yorkin (välillä tai edelleen olevana paikkana) välillä.
Portugali	Viidennen vapauden liikenneoikeudet ovat käytettävissä Kanadassa sijaitsevien paikkojen ja välillä olevien paikkojen välillä sekä Kanadassa sijaitsevien ja edelleen olevien paikkojen välillä.
Espanja	Viidennen vapauden oikeudet välillä ja edelleen olevaan paikkaan ovat käytettävissä: a) välillä Montreal ja kolme lisäpaikkaa Kanadassa ja Chicago, Boston, Philadelphia, Baltimore, Atlanta, Dallas/Ft. Worth ja Houston; ja b) välillä Montreal ja México. Kerrallaan saa harjoittaa enintään neljää viidennen vapauden oikeutta.
Ruotsi	Viidennen vapauden oikeudet ovat käytettävissä Montrealin ja Chicagon välillä ja Montrealin ja Seattlen välillä. Chicagoon voidaan liikennöidä välillä tai edelleen olevana paikkana. Seattleen voidaan liikennöidä vain edelleen olevana paikkana.
Yhdistynyt kuningaskunta	Viidennen vapauden oikeudet ovat käytettävissä Kanadassa sijaitsevien paikkojen ja välillä olevien paikkojen välillä sekä Kanadassa sijaitsevien ja Kanadasta edelleen olevien paikkojen välillä. Rahtiliikennepalvelujen osalta käytettävissä on oikeus tarjota kansainvälisiä kuljetuspalveluja Kanadassa sijaitsevien paikkojen ja kolmansissa maissa sijaitsevien paikkojen välillä ilman vaatimusta liikennöidä Yhdistyneessä kuningaskunnassa sijaitsevaan paikkaan.

3 JAKSO

Sen estämättä, mitä tämän liitteen 1 jaksossa määrätään, sellaisilla alueilla, jotka eivät kuulu tämän sopimuksen 1 artiklassa olevan aluetta koskevan määritelmän soveltamisalaan, jatketaan d kohdassa (Tanskan kuningaskunta), f kohdassa (Ranskan tasavalta), l kohdassa (Alankomaiden kuningaskunta) ja r kohdassa (Ison-Britannian ja Pohjois-Irlannin yhdistynyt kuningaskunta) mainittujen sopimusten soveltamista kyseisten sopimusten määräysten mukaisesti.

EU:n ja Kanadan lentoliikennesopimuksen allekirjoittamisen yhteydessä annettava Euroopan yhteisön ja sen jäsenvaltioiden julistus

”Euroopan yhteisö ja sen jäsenvaltiot vahvistavat 26 artiklan 2 kohdan osalta, että ilmauksella ’keskeytetään liitteessä 3 lueteltujen kahdenvälisen sopimusten soveltaminen, lukuun ottamatta liitteessä 2 olevia määräyksiä’ on sama oikeusvaikutus kuin sen toteamisella, että sopimuksen asiaa koskevat määräykset ovat ensisijaisia liitteessä 3 lueteltujen voimassa olevien kahdenvälisen sopimusten asiaa koskeviin määräyksiin nähden.”

EU:n ja Kanadan lentoliikennesopimuksen allekirjoittamisen yhteydessä annettava Euroopan yhteisön ja sen jäsenvaltioiden julistus

”Euroopan yhteisö ja sen jäsenvaltiot täsmentävät, että Euroopan yhteisön ja sen jäsenvaltioiden sekä Kanadan välisessä lentoliikennesopimuksessa ja erityisesti sen 8 artiklassa ei määrätä arvonlisäverosta myönnettävästä vapautuksesta, lukuun ottamatta tuonnista kannettavaa liikevaihtoveroa, eikä siinä estetä jäsenvaltioita verottamasta kotimaan lennoilla tai yhteisön sisäisillä lennoilla käytettävää lentopolttoainetta neuvoston direktiivin 2003/96/EY mukaisesti.”

TILAUSHINNAT 2010 (ilman ALV:a, sisältää normaalit lähetyskulut)

Euroopan unionin virallinen lehti, L- ja C-sarjat, vain paperipainos	22 EU:n virallista kieltä	1 100 euroa/vuosi
Euroopan unionin virallinen lehti, L- ja C-sarjat, paperipainos, vuosittainen CD-ROM	22 EU:n virallista kieltä	1 200 euroa/vuosi
Euroopan unionin virallinen lehti, L-sarja, vain paperipainos	22 EU:n virallista kieltä	770 euroa/vuosi
Euroopan unionin virallinen lehti, L- ja C-sarjat, kuukausittainen (kumulatiivinen) CD-ROM	22 EU:n virallista kieltä	400 euroa/vuosi
Virallisen lehden täydennysosa (S-sarja), tarjouskilpailut ja julkiset hankinnat, CD-ROM, ilmestyy kahdesti viikossa	Monikielinen: 23 EU:n virallista kieltä	300 euroa/vuosi
Euroopan unionin virallinen lehti, C-sarja – kilpailut	Kilpailua koskevilla kielillä	50 euroa/vuosi

Euroopan unionin virallisilla kielillä ilmestyvästä *Euroopan unionin virallisesta lehdestä* on tilattavissa 22 eri kieliversiota. Tilaus käsittää L-sarjan (Lainsäädäntö) ja C-sarjan (Tiedonannot ja ilmoitukset).

Jokainen kieliversio tilataan erikseen.

Virallisessa lehdessä L 156 18. kesäkuuta 2005 julkaistun neuvoston asetuksen (EY) N:o 920/2005 mukaan velvollisuus laatia kaikki säädökset iirin kielellä ja julkaista ne tällä kielellä ei väliaikaisesti sido Euroopan unionin toimielimiä, joten iirin kielellä julkaistavat viralliset lehdet ovat myynnissä erikseen.

Virallisen lehden täydennysosan (S-sarja – tarjouskilpailut ja julkiset hankinnat) tilaukseen sisältyvät kaikki 23 virallista kieliversiota yhdellä monikielisellä CD-ROM-levyllä.

Euroopan unionin virallisen lehden tilaajat voivat pyynnöstä saada virallisen lehden liitteitä. Tilaajille ilmoitetaan liitteiden ilmestymisestä *Euroopan unionin viralliseen lehteen* sisältyvässä kohdassa ”Huomautus lukijalle”.

CD-ROM-levyt korvataan DVD-levyillä vuoden 2010 aikana.

Myynti ja tilaukset

Maksulliset julkaisut, kuten *Euroopan unionin virallinen lehti*, ovat tilattavissa jälleenmyyjiltämme. Luettelo jälleenmyyjistä löytyy seuraavasta internet-osoitteesta:

http://publications.europa.eu/others/agents/index_fi.htm

EUR-Lex (<http://eur-lex.europa.eu>) on suora ja maksuton portti Euroopan unionin lainsäädäntöön. Sivustolla voi tarkastella *Euroopan unionin virallista lehteä* ja siellä ovat nähtävillä myös sopimukset, lainsäädäntö, oikeuskäytäntö ja lainsäädännön valmisteluasiakirjat.

Lisätietoja Euroopan unionista löytyy osoitteesta: <http://europa.eu>

Euroopan unionin julkaisutoimisto
2985 Luxembourg
LUXEMBURG

FI